ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΜΑΡΟΥΔΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ
ΑΕΜ 02/00

ΘΕΜΑ

ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.
Ο ΡΟΛΟΣ, Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 1990.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 2002

Στην γυναίκα μου Θεοδώρα
και στην κόρη μου Αγγελική

Τις θερμές μου ευχαριστίες στο
Καθηγητή μου Κωνσταντίνο Καρφάκη
για την πολύτιμη βοήθειά του…

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 2

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.

1.1. Σκιαγράφηση της ιστορικής εξέλιξης της θεωρίας της δημοσιονομικής πολιτικής στην Ελλάδα 4

1.2 Η εξέλιξη της ελληνικής οικονομίας στην δεκαετία του 1990 στα πλαίσια της πορείας προς την ΟΝΕ 9

1.3 Δημοσιονομικοί κανόνες και σταθεροποιητική πολιτική στη ζώνη του ευρώ 16

1.4 Η πορεία της δημοσιονομικής σύγκλισης στα πλαίσια της ΟΝΕ 26

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α. Το πρόγραμμα Σταθερότητας της Ιρλανδίας (2001-2003) 35

Β. Το πρόγραμμα Σταθερότητας της Ελλάδας (2000-2004) 37

Γ. Ομοιότητες και διαφορές μεταξύ ελληνικής και ιρλανδικής οικονομίας. και δημοσιονομικής πολιτικής. 40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.

Ανασκόπηση και κριτική της θεωρίας της δημοσιονομικής πολιτικής

2.1 Γενικά 46

2.2 Συνολική ζήτηση και δημοσιονομική πολιτική. 48

2.3 Η νεοκλασική άποψη για τη δημοσιονομική πολιτική 55

2.4 Μονεταρισμός και δημοσιονομική πολιτική 58

2.5 Συνολική προσφορά και δημοσιονομική πολιτική 61

2.6 Δημοσιονομική πολιτική και δημόσιο έλλειμμα 64

2.7 Δημοσιονομικό χρέος και θεωρητικές αντιπαραθέσεις 68

2.8 Ενδείξεις σύγχρονων δημοσιονομικών πειραμάτων 76

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.

Εκτιμήσεις των επιδράσεων της δημοσιονομικής πολιτικής στα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας στη δεκαετία του 1990.

3.1 Γενικά-Μεθοδολογία 82

3.2 Εμπειρική ανάλυση 83

3.3 Σύνοψη 112

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ 113

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 116

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η δεκαετία του 1990 μπορεί να θεωρηθεί ιστορικά ίσως η σημαντικότερη περίοδος της ελληνικής οικονομίας. Από το 1990 που το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Ρώμης οριοθετεί το χρονοδιάγραμμα μετάβασης στην ΟΝΕ με την έναρξη εφαρμογής του πρώτου σταδίου, έως και το Συμβούλιο Κορυφής της Santa Maria da Feira της Πορτογαλίας της 19ης Ιουνίου 2000 που χαιρέτησε την απόφαση συμμετοχής της Ελλάδας στη Ζώνη του ευρώ από 1 Ιανουαρίου 2001, η ελληνική οικονομία πέρασε από πολλά και δύσκολα στάδια προσαρμογής.

Η δημοσιονομική πολιτική διαδραμάτισε τον σημαντικότερο ρόλο σ΄ αυτή τη πορεία σύγκλισης αφού το επίκεντρο της οικονομικής πολιτικής ήταν η επίτευξη και διατήρηση δημοσιονομικής ισορροπίας. Η σημαντικότητα της δημοσιονομικής πολιτικής ενισχύεται και από την εκχώρηση -κατά το τρίτο στάδιο μετάβασης στην ΟΝΕ- της αυτονομίας άσκησης της νομισματικής πολιτικής των Κ-Μ της ευρωζώνης στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), που την καθιστά ουσιαστικά το μοναδικό μέσο άσκησης νομισματικής πολιτικής από την έναρξη του τρίτου σταδίου το 1999.

Επίσης η άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής απαιτεί επιδέξιους και επιστημονικούς χειρισμούς αφού θα πρέπει να ασκείται στα αυστηρά πλαίσια του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ).

Οι εξελίξεις αυτές λοιπόν αποτελούν ένα σημαντικό σταθμό στην ιστορία της χώρας μας που την φέρνει στην αφετηρία μιας νέας εποχής όπου διανοίγονται νέες ευκαιρίες και δημιουργούνται νέες υποχρεώσεις.

Η παρούσα εργασία γράφτηκε ορμώμενη από την αύξηση της σημαντικότητας της δημοσιονομικής πολιτικής και επηρεασμένη από την πορεία σύγκλισης προς την ΟΝΕ που σηματοδοτεί και χαρακτηρίζει όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990.

Το πρώτο μέρος της παρούσας εργασίας αρχίζει με τη σκιαγράφηση της ιστορικής εξέλιξης της θεωρίας της δημοσιονομικής πολιτικής στην Ελλάδα από την περίοδο του μεσοπολέμου. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στα

σημαντικότερα γεγονότα- σταθμούς της δεκαετίας του 1990 που πλαισιώνουν, περιορίζουν και κατευθύνουν την οικονομική και ειδικότερα την δημοσιονομική πολιτική στο χώρο της ΕΕ όπου εντάσσεται και η χώρα μας.

Από τα στάδια μετάβασης στην ΟΝΕ , τα κριτήρια Σύγκλισης της Συνθήκης του Μάαστριχτ έως και την επικύρωση του ΣΣΑ επιχειρείται πλην της απλής αναφοράς και μια ανάλυση για την καλύτερη κατανόηση του μακροοικονομικού περιβάλλοντος εντός του οποίου ασκείται η δημοσιονομική πολιτική, και από το οποίο επηρεάζεται. Η ανάλυση αυτή δίνει και μια γενική εικόνα των βασικών δημοσιονομικών μεγεθών και της εξέλιξής τους στις χώρες της ΕΕ, εστιαζόμενη στην εξέλιξη αυτών των μεγεθών στη χώρα μας συγκριτικά με τους εταίρους της.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας γίνεται μια ανασκόπηση και κριτική της θεωρίας της δημοσιονομικής πολιτικής.
Σκιαγραφείται και αιτιολογείται η αντιπαράθεση των θιασωτών και των αντιμαχόμενων της άσκησης παρεμβατικής δημοσιονομικής πολιτικής.
Γίνεται ανάλυση των επιδράσεων της δημοσιονομικής πολιτικής στο προϊόν, στη συνολική ζήτηση και σε άλλα σημαντικά μακρο-οικονομικά μεγέθη στα πλαίσια των δύο βασικών θεωρητικών σχολών προσέγγισης της δημοσιονομικής πολιτικής, όπου και εκτιμάται και ελέγχεται η αποτελεσματικότητά της.
Στο τέλος του δεύτερου μέρους γίνεται και ένας εμπειρικός έλεγχος της δημοσιονομικής θεωρίας προερχόμενος από ενδείξεις και ευρήματα κάποιων σύγχρονων δημοσιονομικών πειραμάτων.

Στο τρίτο μέρος γίνεται μια προσπάθεια εκτίμησης των επιδράσεων των μέσων άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής στα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας στην πορεία προς την ένταξή της στην ΟΝΕ (1990-2000), στα πλαίσια της θεωρίας της δημοσιονομικής πολιτικής. Γίνεται προσπάθεια εκτίμησης του βαθμού συμμετοχής της ασκούμενης δημοσιονομικής πολιτικής στην επίτευξη και διατήρηση των κριτηρίων ένταξης της Ελλάδας στην ΟΝΕ. Η προσπάθεια αυτή στηρίζεται κυρίως στην χρησιμοποίηση συντελεστών συσχέτισης που μετρούν τον βαθμό της σχέσης μεταβολής μεταξύ των διαφόρων μεγεθών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Σκιαγράφηση της ιστορικής εξέλιξης της θεωρίας της Δημοσιονομικής πολιτικής στην Ελλάδα.

Μεταπολεμικά στην Ελλάδα θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι η θεωρητική διαπραγμάτευση του εν λόγω προβληματικού πλαισίου από πλευράς δημοσιονομικής θεωρίας και πολιτικής κινήθηκε στο δίπολο «ανάπτυξη ή δικαιοσύνη». Η κυρίαρχη άποψη, που εκφραζόταν εν πολλοίς από συγγραφείς, υπουργικούς υπαλλήλους και πανεπιστημιακούς καθηγητές, ήταν ότι το αίτημα της ανάπτυξης που συμπεριλάμβανε κρατική βοήθεια προς διευκόλυνση των φορέων του κεφαλαίου, υπό την πρωτοκαθεδρία, πάντα της πολιτικής της νομισματικής σταθερότητας, ήταν το πρωταρχικό, το οποίο και έθετε στο παρασκήνιο κάθε αίτημα εισοδηματικής αναδιανομής ή κοινωνικής υποστήριξης επιχειρηματολογώντας προς αναμονή «καλύτερων ημερών».

Η κανονιστική διάσταση της δημοσιονομικής θεωρίας ήταν επαρκώς γνωστή στη δημοσιονομική διανόηση της εποχής, η οποία και προσπάθησε να αναθεμελιώσει το πλαίσιο της δημοσιονομικής και φορολογικής πολιτικής σε αντιστοιχία προς την δεδομενικότητα του ελληνικού θεσμικού πλαισίου. Η φύση της κρατικής παρέμβασης και η διατήρηση του «αγοραίου πράττειν» αποτέλεσαν τα κυριότερα προβλήματα της δημοσιονομικής θεωρίας της περιόδου, δεδομένης της προβληματικής θεμελίωσης και των δύο.

Από την εποχή της περιόδου του Μεσοπολέμου ο Καθηγητής Αγγελόπουλος επισημαίνοντας την διπλή αποστολή της «κρατικής οικονομίας» δηλ. αφενός την φροντίδα της κοινωνικής οικονομίας και αφετέρου την ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών τονίζει ότι «Εις την συννισταμένην των δύο τούτων κατευθύνσεων έγκειται η θέση και η αποστολή της δημοσιονομικής δράσεως, ήτις, εν τω συνόλω, αποτελεί το οργανικόν στοιχείον της οικονομικής και κοινωνικής ζωής» [1]

[1] Καθ.Αγγελόπουλος (1939:3)

Θεωρεί το φόρο ως ένα οργανικό στοιχείο της κοινωνικής και της οικονομικής ζωής και η ύπαρξή του δικαιολογείται οικονομικώς.

«Ο οικονομικός χαρακτήρας του φόρου συνίσταται εις των μεταβίβασιν τμήματος του ιδιωτικού εισοδήματος εις το Κράτος, δια της καταλλήλου δε χρησιμοποιήσεως τούτου, το Κράτος αποβαίνει παράγων της οικονομικής δραστηριότητας και συντελεί ούτω αμέσως και εμμέσως εις την ανύψωσιν του επιπέδου της κοινωνικής ευημερίας. Η οικονομική και κοινωνική, συνεπώς λειτουργία του φόρου αποτελεί και την δικαιολογίαν του»[2].

Χρησιμοποιώντας την αντίληψη της ιεράρχησης αναγκών ως επιχειρηματολογικό «υπομόχλιο», ο καθ. Αγγελόπουλος απορρίπτει τη θεωρία της υποκειμενικής φορολογικής θυσίας, λόγω του αδυνάτου της μέτρησής της, και τονίζοντας το δημόσιο χαρακτήρα των κοινωνικών αναγκών, παραθέτει τέσσερα αξιώματα για τη θεωρία της φοροδοτικής ικανότητας, τα οποία αποτελούν μια από τις πλέον ενδιαφέρουσες συνθέσεις στο πεδίο της ελληνικής φορολογικής θεωρίας. Η αρχή, λοιπόν, της φοροδοτικής ικανότητας «αξιοί»[3], (με τονισμό στο πρωτότυπο) την τήρηση των ακόλουθων αρχών, οι οποίες, σε συμφωνία με την εξέλιξη της δημοσιονομικής θεωρίας από τα τέλη του 19ου αιώνα μέχρι σήμερα, αποτελούν τους δορυφόρους ενός αρμονικού και ορθολογικού φορολογικού συστήματος: α) της αρχής της προοδευτικής φορολογίας (με σαφή προϋπόθεση τη δημόσια ιεράρχηση των αναγκών), β) της αρχής της φορολογικής απαλλαγής του ελάχιστου συντήρησης, έστω και αν ο καθορισμός του αντίστοιχου ορίου διακατέχεται από μια κάποια αυθαιρεσία, «διότι, αναμφισβητήτως, είναι προτιμότερον εν αυθαίρετον Existenzminimun από την παντελή έλλειψιν τούτου»[4], γ) της αρχής του διαφορισμού της φορολογητέας ύλης αναλόγως προς την προέλευση, καθώς «το εισόδημα το προερχόμενον εκ κεφαλαίου και εκ σταθεράς εν γένει πηγής (πάγιον εν γένει εισόδημα) είναι ανωτέρας φοροδοτικής ικανότητος, ο δε ποριζόμενος τούτο

[2] Καθ. Αγγελόπουλος (1939 :41-42)
[3] Καθ. Αγγελόπουλος (1939:151)
[4] Καθ. Αγγελόπουλος (1939:167)

ευρίσκεται εις οικονομικώς πλεονεκτικωτέραν θέσιν από τον κερδίζοντα τα προς το ζην εκ της προσωπικής αυτού εργασίας»[5] , δ) της αρχής αποφυγής της διπλής φορολογίας.

Παρακολουθώντας τα τεκταινόμενα στην οικονομική και κοινωνική σκηνή της μεταεμφυλιακής Ελλάδας συντάσσει την δική του πρόταση προς την οικονομική ανάπτυξη και αντιπαραθέτοντας τα καθήκοντα του θεωρητικά συγκροτημένου κράτους προς την πραγματικότητα του ελληνικού κράτους, το οποίο ασκεί πολιτική «προς εξυπηρέτησιν ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων ομάδων συμφερόντων» επισημαίνει τη σημαντικότητα της φορολογίας αναφέροντας ότι: «Μία υπέρμετρος φορολογία που επιβαρύνει κυρίως τους μισθωτούς και που έχει πάρει οριστικόν διαζύγιον με τις βασικές αρχές της καθολικότητας και της ισότητας του φόρου. Είμαστε η μόνη χώρα, όπου υπάρχουν κατηγορίες προνομιούχων και μη φορολογούμενων και όπου τα προνόμια και οι ατέλειες παρέχονται δίχως να γίνεται λόγος για την τεράστια φοροδιαφυγή»[6)] .

Έτσι στις Προτάσεις της Επιτροπής Εξετάσεως Σχεδίου 5ετούς Προγράμματος Ανάπτυξης της Ελλάδας (1966-1970) ο Αγγελόπουλος προτείνει την εκ βάθρων αναδιοργάνωση του φορολογικού συστήματος, η οποία μεταξύ άλλων συμπεριλαμβάνει και φορολογία μερισμάτων με αναλογικό φόρο 40%.

«Είναι ανάγκη να αποδείξωμεν ότι έχομεν επανακτήσει την συνείδησιν ότι το εις την διάθεσίν μας ευρισκόμενον δημόσιον χρήμα είναι προϊόν του μόχθου και πολλάκις προέρχεται εκ του υστερήματος του πολίτου και ότι επομένως πρέπει να το διαχειριζώμεθα μετά σεβασμού και επιμελείας και να το δαπανούμε μόνον όταν πρόκειται να εξυπηρετήσουμε πραγματικάς και ουσιώδεις ανάγκας του Κράτους και του Λαού»[7].

[5] Καθ. Αγγελόπουλος (1939:171)
[6] Καθ. Αγγελόπουλος (1974[1964]:571)
[7] Καθ. Κυριάκος Βαρβαρέσος. έκθεσις επί του οικονομικού προβλήματος της Ελλάδος, 1952

«Ανέκαθεν, το ποσοστόν της φορολογικής επιβάρυνσης του Ελληνικού λαού επί του εισοδήματός του ήτο μεγαλύτερον έναντι των λοιπών χωρών της δυτικής Ευρώπης» [8]

Η διάρρηξη του οικονομικού και κοινωνικού ιστού που έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια της Κατοχής στην Ελλάδα είχε δραματικά αποτελέσματα τόσο για την επιβίωση του Πληθυσμού όσο και για τις δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης στην Μεταπολεμική Περίοδο.

Τα κέρδη που προέκυψαν για ορισμένα τμήματα του πληθυσμού από την κερδοσκοπική συνεργασία τους με τις κατοχικές δυνάμεις καθώς και το όφελος που προέκυψε στους δανειστές του Δημοσίου λόγω του τεράστιου πληθωρισμού, αποτέλεσαν έναν από τους πρώτους στόχους φορολογίας της μετακατοχικής περιόδου, ιδιαίτερα μέσω των νόμων που εισήγαγε για τις δύο αυτές κατηγορίες οικονομικών φορέων. Η φορολογία αυτή που εξυπηρετούσε πρωτίστως την ικανοποίηση του αισθήματος δικαίου, δεν διενεργήθηκε με λυσιτέλεια, λόγω του εμφύλιου πολέμου και της κατάστασης που προέκυψε από αυτόν.

Ο καθηγητής Βαρβαρέσος τόνιζε σε σχετική έκθεσή του ότι η κρίση περί φορολογίας και φορολογικού συστήματος θα πρέπει να λαμβάνει υπ' όψη και τις δύο πλευρές του δημοσιονομικού κύκλου και παρατηρεί αυτό το οποίο θα επαναλάβουν όλοι ανεξαιρέτως οι δημοσιονομικοί συγγραφείς της μεταπολεμικής περιόδου, ανεξαρτήτως πολιτικής τοποθέτησης: στο ελληνικό φορολογικό σύστημα επικρατούν οι έμμεσοι καταναλωτικοί φόροι, οι οποίοι εκ των πραγμάτων βαρύνουν τα κατώτερα εισοδηματικά στρώματα. Παράλληλα με αυτό το δεδομένο επισημαίνεται, πάντα και το άλλο, της φοροδιαφυγής των ανώτερων στρωμάτων.

«Το τρωτόν της Ελληνικής φορολογίας δεν είναι το υπερβολικόν της βάρος, αλλά η άνισος κατανομή της. Οι έμμεσοι φόροι που βαρύνουν την ευρεία κατανάλωση και πλήττουν δυσανάλογα τα μικρά εισοδήματα, αντιπροσωπεύουν το 80% σχεδόν των συνολικών εσόδων του Κράτους. Τούτο υπήρξε ανέκαθεν χαρακτηριστικόν του Ελληνικού Φορολογικού συστήματος και εν εκ των κυρίων αιτίων της κοινωνικής ανισότητας και

[8] Κλαύδιος Μπαλαντούκας, Επίσκοπος της προσφάτου εν Ελλάδι δημοσιονομικής ισορροπίας και πολιτικής, 1956

των κοινωνικών αντιθέσεων εν τη χώρα. Μεταπολεμικώς όμως η αύξησις της ανισότητας εν τη κατανομή του εθνικού εισοδήματος κατέστησε την ανάγκην μεταρρυθμίσεως του φορολογικού συστήματος επί το δικαιότερον περισσότερον επιτακτικήν παρά ποτέ»[9].

Θεωρεί την συσσώρευση πλούτου στα χέρια ολίγων οικονομικά και πολιτικά επιζήμια και συνηγορεί στόν αυστηρό έλεγχο της φοροδιαφυγής και την μεγαλύτερη φορολογική επιβάρυνση των ανώτερων στρωμάτων, την οποία δεν θεωρεί ασύμβατη με την οικονομική ανάπτυξη.

Όσον αφορά το σύστημα της μεταπολεμικής φορολογίας θα μπορούσε να υποστηριχθεί:

α) Διατηρείται η πρωτοκαθεδρία του ταμιευτικού σκοπού της φορολογίας, δηλ. ότι κατά τη συγκρότηση και ιδιαίτερα κατά την εφαρμογή του φορολογικού συστήματος δεν λαμβάνονται υπ' όψιν οι ταξικές σχέσεις που αποτελούν τη βάση του συνολικού πολιτικού συστήματος ως μέρη ενός κανονιστικού πλαισίου φορολογίας το οποίο αναφέρεται πρωτίστως σε ένα ανώτερο πλαίσιο αξιών ισότητας και δικαιοσύνης.

β) Διατηρείται η πρωτοκαθεδρία των έμμεσων φόρων, οι οποίοι μάλιστα αυξάνονται από το 1956 με το γνωστό αποτέλεσμα την επιβάρυνση των κατωτέρων στρωμάτων επί των οποίων πραγματοποιείται μετακύλιση ζημιών από άλλα κοινωνικά στρώματα.

γ) Η επικράτηση καθεστώτος ευρείας φορολογικής απαλλαγής ξένων εταιρειών χάριν των αντίστοιχων επενδύσεων

δ) Οι συνέπειες του εν λόγω συστήματος, παρά το γεγονός της εισαγωγής του Ν.Δ. 3323/55 περί φορολογικής αναμόρφωσης είναι: καταναγκασμός λόγω της βαριάς φορολογίας, πίεση των κατωτέρων στρωμάτων και φοροδιαφυγή, η οποία καταλήγει σε περαιτέρω αύξηση των συντελεστών.

Σημειώνεται τέλος ότι, η μεταπολεμική κάμψη των κοινωνικών δαπανών «επεβλήθει κυρίως εκ της ασκουμένης δημοσιονομικής

[9] Καθ.Βαρβαρέσος (1952:42)

πιέσεως λόγω διαφόρων επείγουσης φύσεως δαπανών και δια των δαπανών αμύνης και ασφαλείας της χώρας»[10]

Από τα προηγούμενα συνάγεται το συμπέρασμα της διαχρονικής σημαντικότητας της δημοσιονομικής πολιτικής όχι μόνο σε οικονομικό αλλά και σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο.

Στην Ελλάδα τα δημόσια οικονομικά άρχισαν να βελτιώνονται από την ένταξη της χώρας μας στην ΕΕ και στο Πρόγραμμα Σύγκλισης, τουλάχιστον ως προς τα βασικά ονομαστικά μακροοικονομικά μεγέθη.

Αρκετά από τα βασικά προβλήματα που ταλάνιζαν το δημοσιονομικό σύστημα της χώρας μας προ δεκαετιών κυρίως ως προς το σκέλος της εφαρμογής συνεχίζουν και σήμερα να προβληματίζουν και να αποτελούν πρωταρχικούς στόχους στις κατά καιρούς εντυπωσιακές διακηρύξεις περί επιτακτικών και ριζικών αναδιαρθρώσεων και αναμορφώσεων του δημοσιονομικού μας συστήματος βασιζόμενο πάντα σε θεωρητικό επίπεδο στον διπολικό άξονα κοινωνικής δικαιοσύνης και οικονομικής αποτελεσματικότητας.

1.2 Η εξέλιξη της ελληνικής οικονομίας την δεκαετία του 1990 στα πλαίσια της πορείας προς την ΟΝΕ.

Η πορεία της ελληνικής οικονομίας στην περίοδο 1990-2000 είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις γενικές και μερικές φορές περιοριστικές αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης της οποίας και αποτελεί πλήρες ενταγμένο μέλος από το 1981.

Γι' αυτό κρίνεται σκόπιμη μια σύντομη ιστορική αναδρομή και αναφορά των γεγονότων-σταθμών που σηματοδοτούν μια νέα εποχή για την ΕΕ και κατευθύνουν και προσδιορίζουν σε μεγάλο βαθμό την πορεία των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών της χώρας μας.

Το 1989 η έκθεση Delor θέτει το χρονοδιάγραμμα μετάβασης προς την ΟΝΕ σε τρία στάδια και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Μαδρίτης αποφασίζει την έναρξη του πρώτου σταδίου. Υπογραμμίζεται

[10] κ. Μπαλαντούκας (1956:106)

η τριπλή αναγκαιότητα για μεγαλύτερο συντονισμό των οικονομικών πολιτικών, για θέσπιση κανόνων σχετικά με το μέγεθος και τη χρηματοδότηση των εθνικών δημοσιονομικών ελλειμμάτων και για τη καθιέρωση ενός ανεξάρτητου θεσμικού οργάνου στο οποίο θα ανατεθεί η άσκηση της νομισματικής πολιτικής της ΕΕ.

Την 1 Ιουλίου 1990 ξεκινάει το πρώτο στάδιο μετάβασης στην ΟΝΕ και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Ρώμης εγκρίνει ένα κείμενο που οριοθετεί το χρονοδιάγραμμα της τελικής φάσης μετάβασης στην ΟΝΕ. Τα χαρακτηριστικά αυτής της φάσης είναι η ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων ανάμεσα στα Κ-Μ, η ενίσχυση του συντονισμού των οικονομικών πολιτικών και η αύξηση της συνεργασίας μεταξύ των Κεντρικών Τραπεζών. Παράλληλα με την απαγόρευση θέσπισης περιορισμών στις κινήσεις κεφαλαίων, απαγορεύεται στις Κεντρικές Τράπεζες να παρέχουν τη δυνατότητα υπεραναλύψεων εκ μέρους των κρατικών αρχών και επιχειρήσεων, καθώς και απαγόρευση διατήρησης προνομιακής πρόσβασης στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα των ανωτέρω.

Την 7η Φεβρουαρίου 1992 υπογράφεται η Συνθήκη της ΕΕ στο Μάαστριχ της Ολλανδίας και από το 1993 η ΕΟΚ μετατρέπεται σε Ευρωπαϊκή Ένωση (το πρόγραμμα της εσωτερικής αγοράς ολοκληρώνεται με την ελεύθερη διακίνηση αγαθών, υπηρεσιών, ανθρώπων και κεφαλαίων). Καθορίζεται η πορεία προς την ΟΝΕ με σχετικό δημοσιονομικό πρόγραμμα για την περίοδο 1993-1999 που προσδιορίζει με σαφήνεια τα κριτήρια ονομαστικής σύγκλισης βασικών μακροοικονομικών μεγεθών για τη συμμετοχή των Κ-Μ στην ΟΝΕ:

α) σταθερότητα τιμών με το επίπεδο πληθωρισμού να μην υπερβαίνει το 1,5% του μέσου όρου των τριών χωρών με το χαμηλότερο πληθωρισμό.

β) δημοσιονομική σταθερότητα με το έλλειμμα να μην υπερβαίνει το 3% του ΑΕΠ

γ) το δημόσιο χρέος να μην υπερβαίνει το 60% του ΑΕΠ, ή να έχει συνεχή πτωτική τάση

δ) τα μακροχρόνια επιτόκια να μην υπερβαίνουν το 2% του μέσου όρου των 3 Κ-Μ με το χαμηλότερο πληθωρισμό.

ε) σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες (± 2,25% από ECU) και τουλάχιστον για 2 χρόνια χωρίς καμιά υποτίμηση.

Συνοπτικά τα συστατικά στοιχεία της Συνθήκης του Μάαστριχ η οποία αποτελεί το θεσμικό υπόβαθρο της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης είναι:

α) η ολοκλήρωση της διαδικασίας της νομισματικής ενοποίησης σε 3 στάδια

β) η εκχώρηση, κατά το τρίτο στάδιο, της αυτονομίας ως προς την άσκηση της εθνικής νομισματικής πολιτικής στην ΕΚΤ που ως ανεξάρτητη κεντρική νομισματική αρχή θα επιτελεί αυτό το έργο αποσκοπώντας στη διασφάλιση της σταθερότητας των τιμών

γ) η εισαγωγή του ευρώ ως νόμιμο χρήμα των χωρών της ΟΝΕ

δ) η θέσπιση ορισμένων περιορισμών στην άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής από τα Κ-Μ της ΕΕ.

Προκειμένου να διασφαλιστεί η νομισματική σταθερότητα, η Συνθήκη του Μάαστριχ διαμορφώνει ένα νέο πλαίσιο άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής με την επιβολή συγκεκριμένων περιορισμών που συνίστανται:

i. στην απαγόρευση της νομισματικής χρηματοδότησης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και της προνομιακής πρόσβασης του δημοσίου τομέα στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (αρθ.104 και 104Α της Συνθήκης του Μάαστριχ)

ii. στην απαγόρευση της χρηματοδοτικής στήριξης χωρών με δημοσιονομικά προβλήματα (τέθηκε σε εφαρμογή από την έναρξη του δεύτερου σταδίου άρθρο 104Β της Συνθήκης)

iii. στην αποφυγή δημιουργίας υπερβολικών ελλειμμάτων

Οι δύο πρώτοι περιορισμοί αφορούν στην χρηματοδότηση του δημοσίου ελλείμματος, ενώ ο τρίτος στο ύψος του ελλείμματος.

Μεταξύ των πολυάριθμων εργασιών που ασχολούνται με τα προβλήματα της νομισματικής ενοποίησης οι Buiter et al (1993) υποστήριξαν ότι κανένα από τα δύο δημοσιονομικά κριτήρια της Συνθήκης του Μάαστριχ δεν είναι απαραίτητο για την ικανοποίηση των κριτηρίων του πληθωρισμού, των επιτοκίων και της συναλλαγματικής ισοτιμίας, καθώς

και ότι η επιδίωξη της ικανοποίησης των εν λόγω δημοσιονομικών κριτηρίων θα οδηγούσε αρχικά την ΕΕ σε σημαντικό αντιπληθωρισμό και ύφεση. Επίσης υποστήριξαν ότι τα κριτήρια αυτά είναι αυστηρότερα από ότι απαιτείται για να εξασφαλιστεί η διατηρησιμότητα της δημοσιονομικής θέσης.

Την 1 Ιανουαρίου 1994 αρχίζει το δεύτερο στάδιο μετάβασης στην ΟΝΕ. Η μετάβαση στο δεύτερο στάδιο δεν υπόκειται σε καμία τυπική απόφαση. Το στάδιο αυτό αναμένεται να παράσχει στα Κ-Μ τη δυνατότητα να πετύχουν σημαντική πρόοδο προς τη σύγκλιση των οικονομικών τους πολιτικών: θεσπίζονται συγκεκριμένοι αλλά όχι αναγκαστικού χαρακτήρα κανόνες για τη χρηματοδότηση των κρατών, και ένα είδος εποπτείας, που αφορά στα δημόσια οικονομικά, θεσπίζεται και ασκείται από την Επιτροπή.
Γίνεται προσπάθεια διασφάλισης της σταθερότητας των τιμών και της υγιούς κατάστασης των δημοσίων οικονομικών.

Ο συντονισμός των νομισματικών πολιτικών θεσμοποιείται μέσω της δημιουργίας του ΕΝΙ (Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ίδρυμα), το οποίο είναι επιφορτισμένο με την ενίσχυση της συνεργασίας των εθνικών κεντρικών τραπεζών και την πραγματοποίηση των απαραίτητων προπαρασκευαστικών εργασιών για την καθιέρωση του ενιαίου νομίσματος.

Το 1997 επικυρώνεται το ΣΣΑ και υπογράφεται η Συνθήκη του Άμστερνταμ, όπου ενισχύονται περαιτέρω οι δημοσιονομικοί περιορισμοί της Συνθήκης του Μάαστριχ.
Το ΣΣΑ αναφέρεται στην αναγκαιότητα της διατήρησης των κριτηρίων Σύγκλισης και της δημοσιονομικής πειθαρχίας από τις χώρες της ΕΕ και μετά τη δημιουργία της ΟΝΕ.
Συγκεκριμένα το ΣΣΑ είναι ένα πακέτο που αποτελείται από ένα ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου που εγκρίθηκε στο Άμστερνταμ στις 17 Ιουνίου 1997, και από δύο κανονισμούς του Συμβουλίου της 7ης Ιουλίου '97 που προσδιορίζουν τις τεχνικές λεπτομέρειες δηλαδή επίβλεψη των δημοσιονομικών θέσεων και του συντονισμού των οικονομικών πολιτικών· εφαρμογή της διαδικασίας που αφορά τα υπερβολικά ελλείμματα.

Μεσοπρόθεσμα, τα Κ-Μ δεσμεύτηκαν να τηρήσουν το στόχο μιας θέσης που προσεγγίζει τη δημοσιονομική ισορροπία και να παρουσιάσουν στο Συμβούλιο και στην Επιτροπή πρόγραμμα σταθερότητας πριν την 1/3/1999 (το πρόγραμμα αυτό ενημερώνεται στη συνέχεια κάθε χρόνο).
Με βάση το ίδιο πρότυπο, τα Κ-Μ που δεν συμμετέχουν στην τρίτη φάση της ΟΝΕ πρέπει να υποβάλλουν Πρόγραμμα Σύγκλισης.
Με το ΣΣΑ ενισχύθηκαν περαιτέρω οι δημοσιονομικοί περιορισμοί της Συνθήκης του Μάαστριχ περιορίζοντας σημαντικά τους βαθμούς ελευθερίας στην άσκηση εθνικής δημοσιονομικής πολιτικής και ενδυναμώνοντας τη δημοσιονομική πειθαρχία, ώστε το δημοσιονομικό ισοζύγιο της γενικής κυβέρνησης να είναι μεσοπρόθεσμα ισοσκελισμένο ή ακόμη και πλεονασματικό.
Το ΣΣΑ παρέχει τη δυνατότητα επιβολής κυρώσεων εκ μέρους του Συμβουλίου σε συμμετέχον κράτος-μέλος που δεν λαμβάνει τα απαιτούμενα μέτρα ώστε να αντιμετωπιστεί η κατάσταση υπερβολικού ελλείμματος.

Η αναγκαιότητα του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης στηρίζεται στο ότι το ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα, το ευρώ, θα πρέπει να είναι ένα σκληρό και ανταγωνιστικό νόμισμα παγκόσμιων συναλλαγών. Κάτι τέτοιο όμως θα διακυβεύονταν από ενδεχόμενη δημοσιονομική επεκτατική πολιτική κάποιων Κ-Μ συνήθως λιγότερο οικονομικά αναπτυγμένων, με ανοχή σε πληθωριστικές πιέσεις που θα αντανακλούσε σε αύξηση του Πληθωρισμού και σε ενδεχόμενη υποτίμησή του. Έτσι λοιπόν εξηγείται και δικαιολογείται η ανησυχία της δυναμικότερης ευρωπαϊκής οικονομίας με το ισχυρότερο νόμισμα, της Γερμανίας.

Ένα σημείο κριτικής είναι ο περιορισμός – αν όχι η απώλεια – ενός ακόμη εργαλείου άσκησης εθνικής οικονομικής πολιτικής μετά την αδράνεια της εθνικής νομισματικής πολιτικής η οποία μεταφέρεται και θα ασκείται πλέον από τη γραφειοκρατία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.
Μέσω του εγκλωβισμού της δημοσιονομικής πολιτικής στο αυστηρό πλαίσιο των αρχών του ΣΣΑ περιορίζεται εν μέρει και η συσχετιζόμενη άμεσα με αυτήν εισοδηματική πολιτική.

Στο πλαίσιο της ΟΝΕ, τα Κ-Μ, θα έχουν τη δυνατότητα προσφυγής στην ενιαία αγορά κεφαλαίων για την κάλυψη των ελλειμμάτων τους και αυτό θα επηρεάζει τα επιτόκια στην ΕΕ και θα ασκεί επιδράσεις στις οικονομίες και των άλλων Κ-Μ. Η δημιουργία υπερβολικών ελλειμμάτων σε ένα Κ-Μ επομένως θα προκαλεί αυξητικές επιδράσεις στα κοινοτικά επιτόκια με αρνητικές συνέπειες στις επενδύσεις και επιβάρυνση των δημόσιων προϋπολογισμών με υψηλότερους τόκους σε όλα τα άλλα Κ-Μ.

Επιπλέον, η δημιουργία υπερβολικών ελλειμμάτων μπορεί, πέραν ενός ορισμένου σημείου, να οδηγήσει ένα Κ-Μ σε μια ανεξέλεγκτη κατάσταση, όπου οι δαπάνες εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους θα είναι υπερβολικά μεγάλες και το κράτος θα οδηγείται σε χρεωκοπία, πράγμα που σημαίνει ότι θα πρέπει είτε να στηριχτεί από τα άλλα Κ-Μ, είτε να αποχωρήσει από την ΕΕ. Επίσης, η δημιουργία υπερβολικών ελλειμμάτων από τα Κ-Μ της ΕΕ, ιδιαίτερα μάλιστα από τα μεγάλα, θα μπορούσε να επηρεάσει την ενιαία νομισματική πολιτική της ΕΕ προκειμένου να καλυφτούν τα ελλείμματα αυτά με την έκδοση νέου χρήματος με αρνητικές επιπτώσεις στον πληθωρισμό.

Στη λειτουργία του ΣΣΑ αντιτίθενται οι Κεϋνσιανοί οικονομολόγοι με προεξέχοντα τον Mogdiliani γιατί θεωρούν την άσκηση επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής αναγκαία για την αποφυγή οικονομικών κρίσεων που οφείλονται σε μείωση της ζήτησης καθώς επίσης και για την εξομάλυνση του σταδίου της ύφεσης των οικονομικών κύκλων.

Η μετάβαση στο τρίτο στάδιο την 1/1/1999, δεδομένου ότι σημαίνει την έναρξη της ΟΝΕ, εξαρτάται από την επίτευξη υψηλού βαθμού σταθερής σύγκλισης, η οποία μετράται από ορισμένα αντικειμενικά κριτήρια που καθορίζονται στη συνθήκη. Κατά την διάρκεια του σταδίου αυτού οι προαναφερθέντες δημοσιονομικοί κανόνες καθίστανται υποχρεωτικοί.

Σχεδιάζονται και δημιουργούνται η δημιουργία κεντρικής ευρωπαϊκής τράπεζας, ο καθορισμός των συναλλαγματικών ισοτιμιών και η εισαγωγή ενιαίου νομίσματος. Δώδεκα είναι τα Κ-Μ που συμμετέχουν στην τρίτη φάση της ΟΝΕ από την 1η Ιανουαρίου 1999 (συμπεριλαμβανομένου και της Ελλάδας που εντάχθηκε το 2001).

Κατά το τρίτο στάδιο της ΟΝΕ, ενισχύονται και διευκρινίζονται οι διατάξεις της Συνθήκης για την πολυμερή εποπτεία και τη δημοσιονομική πειθαρχία. Κάθε συμμετέχουν στην ΟΝΕ Κ-Μ υποβάλλει πρόγραμμα Σταθερότητας στο Συμβούλιο και στην Επιτροπή το οποίο περιλαμβάνει:

- ένα μεσοπρόθεσμο στόχο για την σχεδόν ισοσκελισμένη ή πλεονασματική δημοσιονομική κατάσταση, καθώς και την πορεία προσαρμογής και την αναμενόμενη εξέλιξη του λόγου του δημοσίου χρέους προς το ΑΕΠ.
- Τις κυριότερες παραδοχές για τις αναμενόμενες οικονομικές εξελίξεις (ανάπτυξη, απασχόληση, πληθωρισμός κτλ.)
- Περιγραφή των δημοσιονομικών και άλλων μέτρων οικονομικής πολιτικής που λαμβάνονται ή προτείνονται για την επίτευξη των στόχων του προγράμματος
- Ανάλυση του κατά πόσο, τυχόν μεταβολές των κυρίων οικονομικών παραδοχών θα επηρέαζαν την κατάσταση των δημοσίων οικονομικών και το χρέος

Τα προαναφερθέντα στοιχεία πρέπει να καλύπτουν, εκτός από το τρέχον και το προηγούμενο έτος, τουλάχιστον τα τρία επόμενα έτη. Τα προγράμματα Σταθερότητας υποβάλλονται πριν από την 1η Μαρτίου 1999, και μετά την ημερομηνία αυτή υποβάλλονται αναπροσαρμοσμένα ετήσια προγράμματα.

Με βάση της εκτιμήσεις της Επιτροπής και της οικονομικής και δημοσιονομικής επιτροπής, το Συμβούλιο εξετάζει:

- Κατά πόσον ο μεσοπρόθεσμος δημοσιονομικός στόχος του προγράμματος προνοεί για ένα περιθώριο ασφαλείας για την αποφυγή της εμφάνισης υπερβολικού ελλείμματος.
- Κατά πόσο το πρόγραμμα στηρίζεται σε ρεαλιστικές παραδοχές
- Κατά πόσο τα μέτρα που λαμβάνονται ή προτείνονται επαρκούν για την επίτευξη της προσαρμογής στον μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό στόχο.

1.3 Δημοσιονομικοί κανόνες και σταθεροποιητική πολιτική στη ζώνη του ευρώ.

♦ Δημοσιονομικοί περιορισμοί

Οι δημοσιονομικοί κανόνες της Συνθήκης του Μάαστριχ μπορούν να γραφτούν ως εξής: θεωρώντας ότι η κυβέρνηση αντιμετωπίζει την παρακάτω εξίσωση δυναμικής του δημοσίου χρέους:

$$b_t = d_t + (1/1+y_t)b_{t-1} \qquad (1)$$

όπου b_t = ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ την περίοδο t

d_t = το δημόσιο έλλειμμα ως % του ΑΕΠ

y_t = ο ρυθμός αύξησης του ονομαστικού ΑΕΠ

b_{t-1} = ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ την προηγούμενη περίοδο t-1

Παρατηρείται ότι ο λόγος b_t συναρτάται αρνητικά με το ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ και θετικά με το δημόσιο έλλειμμα.

(α) Κανόνας χρέους

$$b \leq 60 \text{ για } b_{t-1} \leq 60 \text{ (χώρες με χαμηλό χρέος)} \qquad (2α)$$

και $\Delta b_t < 0$, $b_t < b_{t-1}$ για $b_{t-1} > 60$ (χώρες με υψηλό χρέος) (2β)

(δηλαδή συνεχή μείωση του χρέους)

(β) Κανόνας ελλείμματος

$$d_t \leq 3 \qquad (3)$$

Αντικαθιστώντας την (1) στις (2α) και (2β) παίρνουμε:

$$d_t \leq 60 - (1/1+y_t)b_{t-1} \quad \text{για } b_{t-1} \leq 60 \qquad (2α')$$

$$\text{και } d_t \leq (y_t / 1+y_t)\, b_{t-1} \quad \text{για } b_{t-1} > 60 \qquad (2β')$$

δηλ. η τιμή του ελλείμματος που είναι συμβατή με τον κανόνα του χρέους δεν εξαρτάται μόνο από το όριο που έχει θεσμοθετηθεί για την τιμή του χρέους (60%) αλλά και από την τιμή του χρέους της προηγούμενης περιόδου καθώς και από τον ρυθμό αύξησης του ονομαστικού ΑΕΠ.

Για δεδομένες τιμές του y_t και του b_{t-1}, μπορούμε να υπολογίσουμε τη μέγιστη αποδεκτή τιμή του ελλείμματος που είναι συμβατή με τον κανόνα του χρέους.

Για b_{t-1} = 60% και y_t = 5% ($y_t = \pi_t + h_t$ = 2% + 3%, όπου π = πληθωρισμός και h = ρυθμός αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ), η κρίσιμη τιμή του ελλείμματος είναι 3% (Artis and Winkler, 1999).

Σύμφωνα με τα παραπάνω η μέγιστη αποδεκτή τιμή δημοσίου ελλείμματος για την Ελλάδα που ανήκει στην 2β΄ περίπτωση είναι:

έτη	**Αύξηση ΑΕΠ (y_t)**	**Δημ.χρέος (b_{t-1})**	Μέγιστη Αποδεκτή τιμή Δημ. Ελλείμματος $d_t < (y_t / 1+y_t)\, b_{t-1}$	**Πραγματοποιούμενο έλλειμμα**
1991	3,1	79,6	2,4%	11%
1992	0,7	82,2	0,57%	13%
1993	-1,6	87,8	-1,4%	14%
1994	2	110	2,4%	9,9%
1995	2,1	108	2,2%	11%
1996	2,4	109	2,6%	7,4%
1997	3,4	111	3,6%	3,9%
1998	3,7	109	3,9%	2,5%
1999	3,5	105	3,5%	1,5%
2000	3,8	104	3,8%	1,2%

Παρατηρείται – σύμφωνα με τον παραπάνω κανόνα – ότι στην Ελλάδα της δεκαετίας του 1990 και μέχρι το 1996 η μέγιστη αποδεκτή τιμή δημόσιου ελλείμματος ήταν κατά πολύ μικρότερη από το πραγματοποιούμενο δημόσιο έλλειμμα. Η μέγιστη αποδεκτή τιμή δημοσίου ελλείμματος κυμαινόταν σε επίπεδα κάτω του 3% έως το 1996 και φαίνεται ότι κινείται σχετιζόμενη θετικά με την αύξηση του ΑΕΠ και αρνητικά με το ύψος του δημόσιου χρέους.

Παρατηρείται επίσης ότι οι μεγάλες αποκλίσεις μεταξύ μέγιστης αποδεκτής τιμής και πραγματοποιούμενου ελλείμματος σχεδόν εκμηδενίζονται το 1997 και γίνονται θετικές από το 1998 και μετά.
Αυτό φανερώνει την πλήρη συμμόρφωση της ελληνικής δημοσιονομικής πολιτικής με τις επιταγές του ΣΣΑ περί δημοσιονομικής πειθαρχίας στο δρόμο προς την ΟΝΕ.

Το ΣΣΑ όπως προαναφέρθηκε, αποσαφηνίζει τη λειτουργία της διαδικασίας του υπερβολικού ελλείμματος και διευκρινίζει κάτω από ποιες συνθήκες δικαιολογείται η υπέρβαση του ανωτάτου επιτρεπόμενου

ορίου του 3% ως ποσοστού του ΑΕΠ χωρίς το έλλειμμα να χαρακτηρίζεται ως υπερβολικό, π.χ. εξαιρούνται οι χώρες που βρίσκονται σε έντονη ύφεση δηλ. που το πραγματικό τους ΑΕΠ μειώνεται περισσότερο από 2%.

Το ΣΣΑ αποτελεί ένα μηχανισμό αυτοδέσμευσης των εθνικών κυβερνήσεων, αποσκοπώντας στην παγίωση υγιών χαρακτηριστικών στη δημοσιονομική διαχείριση, ώστε να εξασφαλίζεται εντός επαρκών ορίων η λειτουργία των αυτομάτων σταθεροποιητών: δηλ. κάποια δημοσιονομικά μεγέθη επηρεάζονται από τη φάση του οικονομικού κύκλου (ύφεση-ανάκαμψη) και η εξέλιξή τους εξομαλύνει την έντασή του, δηλ. ενεργούν ως «αυτόματοι σταθεροποιητές». Π.χ. σε κατάσταση ύφεσης, τα φορολογικά έσοδα μειώνονται, έτσι ώστε να μειώνεται (επιβραδύνεται) η αρνητική επίδραση στα προσωπικά εισοδήματα από τη μείωση της συνολικής ζήτησης. Όμοια, τα επιδόματα ανεργίας σε περίοδο ύφεσης ενθαρρύνουν τη ζήτηση.

Εισάγει το μεσοπρόθεσμο στόχο της δημιουργίας ισοσκελισμένων ή ακόμη και πλεονασματικών δημοσιονομικών ισοζυγίων (κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΚ) αριθ.1466/97).

Το ζήτημα της μακροχρόνιας διατηρησιμότητας της δημοσιονομικής θέσης δεν καλύπτεται πλήρως από το ΣΣΑ και ο μεσοπρόθεσμος στόχος για την δημοσιονομική θέση πιθανόν να μην είναι άριστος αν συνυπολογιστούν παράγοντες όπως η γήρανση του πληθυσμού, το διαμορφούμενο περιβάλλον της ΟΝΕ κλπ, και ίσως πρέπει να επανεξεταστεί (Artis & Buti 2000). Το ECOFIN διευκρίνισε ότι ο παραπάνω στόχος πρέπει να επιτυγχάνεται «κατά τη διάρκεια του κύκλου».

Η λογική και τα επιχειρήματα υπέρ των δημοσιονομικών περιορισμών είναι :

1) η ενίσχυση της αξιοπιστίας της ενιαίας νομισματικής πολιτικής και ειδικότερα του περιορισμού της μη χρηματοδοτικής στήριξης των χωρών με δημοσιονομικά προβλήματα.

Σε μια χώρα με ασταθή πορεία του δημοσίου χρέους, οι αγορές αναμένουν πιθανή αδυναμία πληρωμών. Εν όψει του κινδύνου αυτού οι

επενδυτές ρευστοποιούν τα ομόλογα της εν λόγω χώρας που έχουν στα χαρτοφυλάκιά τους, με αποτέλεσμα την κατακόρυφη πτώση της τιμής τους. Η κρίση μεταδίδεται και στο εγχώριο τραπεζικό σύστημα, αφού οι τράπεζες που επένδυσαν σε κρατικά ομόλογα εμφανίζουν κεφαλαιακές ζημίες και οι αποταμιευτές των τραπεζών ζητούν άμεση ρευστοποίηση των καταθέσεών τους. Η κρίση μεταδίδεται και στις άλλες χώρες της ΕΕ, αφού οι τράπεζες των άλλων χωρών μπορεί να κατέχουν ομόλογα της εν λόγω χώρας ή απαιτήσεις από το τραπεζικό της σύστημα. Εν όψει του κινδύνου αυτού που γίνεται πανευρωπαϊκός κίνδυνος η ΕΚΤ πιθανόν να παρέμβει αγοράζοντας τις ομολογίες της εν λόγω χώρας, με αποτέλεσμα την αύξηση της ρευστότητας του συστήματος και τη δημιουργία πληθωριστικών πιέσεων.

Σοβαρές πιέσεις για χρηματοδοτική στήριξη είναι δυνατόν ν' ασκηθούν και για χώρες εκτός ΟΝΕ, ιδιαίτερα αν πρόκειται για μεγάλες χώρες με την αιτιολογία της πιθανής υποτίμησης του νομίσματος της χώρας με υψηλό δημόσιο χρέος που θα έχει ως αποτέλεσμα την μεταβολή των όρων εμπορίου και ανταγωνιστικότητας εις βάρος των Κ-Μ της ΕΕ. Η χωρίς παρέκκλιση τήρηση της αρχής της μη χρηματοδοτικής στήριξης των χωρών με δημοσιονομικά προβλήματα θωρήθηκε ότι ενισχύει το ρόλο των δυνάμεων της αγοράς στο να επιβάλλουν κάποιο βαθμό πειθαρχίας (Lone, 1993).

2) οι δημοσιονομικοί περιορισμοί αποτελούν μηχανισμό προώθησης του συντονισμού των εθνικών δημοσιονομιών πολιτικών για την αποφυγή καταστάσεων μη διατηρησιμότητας του δημόσιου χρέους. Εφόσον ο κανόνας του ελλείμματος ≤3% του ΑΕΠ είναι αξιόπιστος, παρέχει σημαντικές πληροφορίες τόσο στην ΕΚΤ όσο και στις αγορές για την κατεύθυνση της δημοσιονομικής πολιτικής σε κάθε χώρα.

Το Σύμφωνο εντείνει τους δημοσιονομικούς περιορισμούς της Συνθήκης και ενισχύει τη δημοσιονομική πειθαρχία απαιτώντας την επίτευξη ισοσκελισμένων ακόμη και πλεονασματικών δημοσιονομικών ισοζυγίων μεσοπρόθεσμα, ώστε να είναι δυνατή η λειτουργία των αυτομάτων δημοσιονομικών σταθεροποιητών σε περίπτωση κυκλικών διακυμάνσεων της οικονομίας όπως π.χ. η μείωση των φορολογικών

εσόδων σε περιόδους ύφεσης η οποία αντισταθμίζει μέσω της μικρότερης μείωσης των πραγματικών εισοδημάτων, την μειωμένη ζήτηση.

Η έλλειψη συντονισμού των εθνικών δημοσιονομικών πολιτικών οδηγεί τις χώρες σε ισορροπία σε χαμηλότερο επίπεδο ευημερίας, όπως φαίνεται και από τον πίνακα των καθαρών αποδόσεων σε μία απλή εφαρμογή του κλασικού παιγνίου του «διλήμματος του φυλακισμένου».

Δημοσιονομική πολιτική

«Το δίλημμα του φυλακισμένου»

Πίνακας καθαρών αποδόσεων

	Χώρα 2	
Χώρα 1	Αυστηρή πολιτική	Χαλαρή πολιτική
Αυστηρή πολιτική	P_{11}= (1, 1)	P_{12}= (-1, 2)
Χαλαρή πολιτική	P_{21}= (2, -1)	P_{22}= (0, 0)

Πηγή: Artis and Mukler (1999)

Κάθε χώρα έχει μεγαλύτερη προτίμηση για επεκτατική δημοσιονομική πολιτική, αφού αποκομίζει περισσότερα οφέλη από την πλευρά του προϊόντος και της απασχόλησης, εκμεταλλευόμενη την αξιοπιστία της άλλης χώρας. Τελικά και οι 2 χώρες επιλέγοντας την λύση της μη συνεργασίας, ασκούν χαλαρή πολιτική και ισορροπούν σε υποβέλτιστο σημείο ισορροπίας P_{22}, ενώ αν είχαν επιλέξει τη λύση της συνεργασίας P_{11}, η ευημερία τους θα ήταν μεγαλύτερη. Στο σημείο ισορροπίας P_{22}, η ευημερία είναι η μικρότερη δυνατή και για τις 2 χώρες, αφού οι αρνητικές επιπτώσεις από τη χαλαρή δημοσιονομική πολιτική που ασκείται από τη μία χώρα δηλαδή αύξηση επιτοκίων, πτώση επενδύσεων και εξαγωγών, αύξηση του πιστωτικού κινδύνου, διαχέονται και στις δύο χώρες.

3) άλλο επιχείρημα υπέρ της αναγκαιότητας των περιορισμών είναι η αποφυγή των επιδράσεων που θα ασκούσε στις υπόλοιπες χώρες της ΟΝΕ η μη διατηρήσιμη αύξηση του δημοσίου χρέους μιας χώρας. Η χώρα της οποίας το δημόσιο χρέος θα σημείωνε συνεχή αύξηση θα

προσέφευγε στις αγορές κεφαλαίων της ΟΝΕ, προκαλώντας αύξηση του επιτοκίου της Ένωσης και του κόστους εξυπηρέτησης του χρέους των άλλων χωρών.

Η άποψη αυτή στηρίζεται στην υπόθεση της αναποτελεσματικής λειτουργίας της αγοράς κεφαλαίων.

Αν λειτουργούσαν αποτελεσματικά θα αναγνώριζαν ότι το χρέος της εν λόγω χώρας ακολουθεί αυξητική πορεία και θα επέβαλαν κυρώσεις, αρχικά με τη μορφή μιας αύξησης στο ασφάλιστρο επιτοκίου δανεισμού, η οποία θα αντανακλούσε τον αυξανόμενο κίνδυνο αδυναμίας πληρωμών της χώρας, και τελικά με τη μορφή της άρνησης παροχής επιπλέον πιστώσεων. Οι υπόλοιπες χώρες δεν θα επηρεάζονταν και θα ήταν σε θέση να δανείζονται με χαμηλότερα επιτόκια, που θα αντανακλούσαν το χαμηλότερο πιστωτικό κίνδυνο. Στην περίπτωση αυτή δεν θα υπήρχε ένα ενιαίο επιτόκιο στην ΟΝΕ, αλλά διαφορετικά επιτόκια, που θα παρείχαν διαφορετικά ασφάλιστρα κινδύνου για το δημόσιο χρέος των Κ-Μ της ΕΕ.

Πότε οι αγορές λειτουργούν αποτελεσματικά επιβάλλοντας πειθαρχία στις χώρες με υπερβολικά δημοσιονομικά ελλείμματα;

Αναγνωρίζεται γενικά ότι η πειθαρχία της αγοράς θα είναι αποτελεσματική υπό ορισμένες προϋποθέσεις (Goldstein & Woglom, 1991):

α) ελευθερία κίνησης κεφαλαίων

β) τέλεια πληροφόρηση για τη δανειζόμενη χώρα

γ) πεποίθηση των αγορών ότι το χρέος της χώρας δεν είναι εγγυημένο άμεσα ή έμμεσα από άλλες χώρες και ότι δεν πρόκειται να καλυφθεί με έκδοση νέου χρήματος.

δ) ισχυρό χρηματοπιστωτικό σύστημα, το οποίο να μπορεί ν' αντέξει τη χρεωκοπία ενός «μεγάλου» δανειστή, όπως είναι το κράτος.

Όμως η άποψη που επικράτησε στην ΕΕ είναι ότι οι αγορές αντιδρούν αργά στη επιδείνωση της δημοσιονομικής κατάστασης μιας χώρας και άρα ενδείκνυται ο καθορισμός ανωτάτων ορίων, η υπέρβαση των οποίων θα χαρακτηρίζει τα ελλείμματα ως υπερβολικά, καθώς και νομικές και οικονομικές κυρώσεις για τις χώρες που δεν συμμορφώνονται.

4) ένα τελευταίο επιχείρημα αφορά στον περιορισμό της τάσης της κυβέρνησης προς δημιουργία ελλειμμάτων για την ικανοποίηση των προτιμήσεων των σημερινών ψηφοφόρων της, επιβαρύνοντας όμως τις μελλοντικές γενεές, που θα κληθούν τελικά να εξυπηρετήσουν το υψηλό δημόσιο χρέος της τρέχουσας γενεάς. Η επιβολή δημοσιονομικών περιορισμών σε υπερεθνικό επίπεδο ενισχύει την αξιοπιστία της προσπάθειας δημοσιονομικής εξυγίανσης που καταβάλλουν οι εθνικές κυβερνήσεις, αφού κάθε Κ-Μ της ΕΕ φέρει την ευθύνη της διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών του και πρέπει να είναι συνεπής με τις υποχρεώσεις της που απορρέουν από τις διατάξεις της Συνθήκης και του Συμφώνου.

Σχετικά με το περιοριστικό πλαίσιο του Συμφώνου που χαρακτηρίζεται και ως υπερβολικό έχουν διατυπωθεί αμφισβητήσεις (Begg and Green, 1998), δηλ. ενώ οι διατάξεις του προωθούν τη δημοσιονομική πειθαρχία με σκοπό την προστασία της χώρας από τον πληθωρισμό, το Σύμφωνο δεν παρέχει ευρείες δυνατότητες αντιμετώπισης καταστάσεων ανεπαρκούς ζήτησης.

Υπό αυτήν την έννοια, οι ρυθμίσεις του θεωρούνται ασύμμετρες και θα μπορούσαν να οδηγήσουν βραχυπρόθεσμα σε υπερβολικά περιοριστική κατεύθυνση της πολιτικής.

- **Αποτελεσματικότητα του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης.**

Το ΣΣΑ συνδυάζει τη συμμόρφωση με τους δημοσιονομικούς κανόνες της Συνθήκης του Μάαστριχ με την παραχώρηση της ευχέρειας λειτουργίας των αυτόματων σταθεροποιητών.
Οι εθνικές κυβερνήσεις διατηρούν το δικαίωμα δημιουργίας ελλειμμάτων για τη σταθεροποίηση της οικονομίας σε περίπτωση κυκλικών διακυμάνσεων.

Έχει εκτιμηθεί ότι οι αυτόματοι σταθεροποιητές μείωσαν τις κυκλικές διακυμάνσεις της οικονομικής δραστηριότητας στις χώρες του ΟΟΣΑ κατά το ένα τέταρτο κατά μέσο όρο στη δεκαετία του 1990.

Ωστόσο, το δικαίωμα αυτό περιορίζεται σημαντικά από το ύψος του διαρθρωτικού (μόνιμου) ελλείμματος.

Το έλλειμμα διακρίνεται σε 2 συνιστώσες, το διαρθρωτικό (ή μόνιμο) d_t^P , και το κυκλικό (ή προσωρινό) d_t^T, δηλ.

$$d_t = d_t^P + d_t^T = d_t^P + (h^* - h_t)\alpha \qquad (4)$$

όπου h και h* είναι ο ρυθμός αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ και της τάσης του αντίστοιχα και (α) η ελαστικότητα του ελλείμματος σε μεταβολές του προϊόντος.

Οι μεταβιβαστικές πληρωμές προς τα νοικοκυριά (π.χ. επιδόματα ανεργίας) και τα φορολογικά έσοδα αποτελούν τα κύρια δημοσιονομικά μεγέθη που αντιδρούν αυτόματα σε κυκλικές διακυμάνσεις του προϊόντος (αυτόματοι δημοσιονομικοί σταθεροποιητές).

Η κυκλική συνιστώσα δηλώνει τις επιδράσεις που ασκούν στο δημόσιο έλλειμμα οι κυκλικές αποκλίσεις από την τάση (παραγωγικό κενό), ενώ η διαρθρωτική συνιστώσα αντιστοιχεί στο μέγεθος του ελλείμματος σε ισορροπία, δηλ. όταν το επίπεδο του προϊόντος ακολουθεί τη μακροχρόνια τάση του. Όταν εμφανιστεί αρνητική απόκλιση από την τάση ($h^* > h_t$), για να είναι δυνατή η δημιουργία προσωρινού ελλείμματος ($d_t^T > 0$) θα πρέπει το διαρθρωτικό έλλειμμα (d_t^P) να είναι αρκούντως μικρό, ώστε το συνολικό έλλειμμα να μην υπερβαίνει το 3%.

Δίνοντας συγκεκριμένες τιμές στις μεταβλητές π, d^T, d^P, h*, h και στην παράμετρο (α) σε διαφορετικά επίπεδα χρέους παρατηρείται ότι μόνο στην περίπτωση που $b_{t-1} < 60$ το συνολικό έλλειμμα είναι μικρότερο από το μέγιστο αποδεκτό έλλειμμα που είναι συνεπές με το κανόνα του χρέους (εξισώσεις 2α΄ και 2β΄).

Για παράδειγμα, σε χώρα με λόγο χρέους προς ΑΕΠ ίσο με 40%, το μέγιστο αποδεκτό έλλειμμα που είναι συνεπές με τον κανόνα του χρέους είναι 20,8%, ενώ αντίθετα σε μια χώρα με λόγο χρέους προς ΑΕΠ ίσο με 110%, η αντίστοιχη μέγιστη αποδεκτή τιμή του ελλείμματος είναι 2,2%.

Προκύπτει λοιπόν ότι μόνο οι χώρες με χαμηλό δημόσιο χρέος (<60%) μπορούν να αξιοποιήσουν άμεσα το δικαίωμα που τους παρέχει το ΣΣΑ, δηλ. να εξομαλύνουν τις κυκλικές διακυμάνσεις μέσω της

δημιουργίας προσωρινών ελλειμμάτων, χωρίς το συνολικό έλλειμμα να υπερβαίνει τη κρίσιμη τιμή του 3%.

Κατά συνέπεια, η αλλαγή της κατεύθυνσης της δημοσιονομικής πολιτικής σύμφωνα με τις διατάξεις του ΣΣΑ, δηλαδή η δημιουργία ισοσκελισμένου ή πλεονασματικού δημοσιονομικού ισοζυγίου μεσοπρόθεσμα, δίνει τη δυνατότητα της πλήρους λειτουργίας των αυτόματων σταθεροποιητών.

Η συμπίεση της λειτουργίας των αυτόματων σταθεροποιητών αποτελεί σημαντικό πρόβλημα για τη σταθεροποίηση της οικονομίας της Ευρωζώνης στην περίπτωση εμφάνισης κυκλικών διακυμάνσεων, κυρίως στα πρώτα χρόνια λειτουργίας της ΟΝΕ, όταν οι μισές περίπου χώρες παρουσιάζουν διαρθρωτικό έλλειμμα.

Το ΣΣΑ αξιοποιώντας το πλεονέκτημα της «πολιτικής δημοσιονομικού κανόνα με ρήτρα διαφυγής», καθορίζει την κατεύθυνση της δημοσιονομικής πολιτικής εντός της ΟΝΕ: Οι εθνικές κυβερνήσεις οφείλουν να τηρούν τον κανόνα του δημοσιονομικού ελλείμματος, να καταβάλλουν δηλαδή αξιόπιστες προσπάθειες εξυγίανσης των δημοσίων οικονομικών τους, ώστε το συνολικό έλλειμμα να μην υπερβαίνει την ανώτατη επιτρεπόμενη τιμή του 3% σε ομαλές συνθήκες, ενώ μεσοπρόθεσμα οφείλουν να διατηρούν ισοσκελισμένα ή πλεονασματικά δημοσιονομικά ισοζύγια. Το ΣΣΑ αποτελεί συνεπώς ένα μηχανισμό αυτοδέσμευσης των εθνικών κυβερνήσεων για την αποφυγή άσκησης πολιτικών με αποσταθεροποιητικές επιδράσεις στο δημόσιο χρέος και στον πληθωρισμό.

Συμπερασματικά, το μήνυμα από την εφαρμογή του ΣΣΑ είναι ότι οι χώρες με υψηλό δημόσιο χρέος θα πρέπει να εστιάσουν την προσοχή τους σε ένα μείγμα οικονομικής και διαρθρωτικής πολιτικής όπου:

(α) απαιτείται η εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών για τη δημιουργία μεσοπρόθεσμα ισοσκελισμένων ή ακόμη και πλεονασματικών δημοσιονομικών ισοζυγίων (περαιτέρω εξορθολογισμός των δαπανών, βελτίωση των μηχανισμών είσπραξης φόρων και άντληση πόρων από τα προγράμματα ιδιωτικοποιήσεων για τον περιορισμό του δημόσιου χρέους).

(β) απαιτείται η εξασφάλιση διατηρήσιμων υψηλών ρυθμών αύξησης του ΑΕΠ μέσω μικροοικονομικών μέτρων ενίσχυσης των συνθηκών της προσφοράς (αναδιάρθρωση της αγοράς εργασίας προς πιο ευέλικτα σχήματα, απελευθέρωση των αγορών αγαθών, η ενίσχυση του ανταγωνισμού, αύξηση της παραγωγικότητας).

Στην διαδικασία της εφαρμογής των προαναφερόμενων μέτρων-μεταρρυθμίσεων δημοσιονομικής εξυγίανσης δημιουργείται σε επίπεδο εθνικών κυβερνήσεων μία ανταγωνιστική "ανταλλακτική" σχέση μεταξύ αναλαμβανόμενου πολιτικού κόστους και κινδύνου πολιτικής απομόνωσης από τις πιο αξιόπιστες χώρες εντός των ορίων της ΕΕ που αποτελεί ισχυρό κίνητρο για την καταβολή αξιόπιστων προσπαθειών.

- **Χρησιμοποιούμενοι όροι σχετικά με τη διαδικασία περί υπερβολικών ελλειμμάτων.**

Οι όροι που χρησιμοποιούνται για τους σκοπούς του πρωτοκόλλου σχετικά με τη διαδικασία περί υπερβολικών ελλειμμάτων ορίζονται σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Ολοκληρωμένων Οικονομικών Λογαριασμών (ΕΣΟΛ).

- Το δημόσιο έλλειμμα (πλεόνασμα) είναι η ανάγκη (ικανότητα) χρηματοδότησης των δημοσίων διοικήσεων (κεντρική διοίκηση + τοπική αυτοδιοίκηση + οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης). Δεν λαμβάνονται υπ΄όψιν οι εμπορικές πράξεις.
- Οι δημόσιες επενδύσεις είναι οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου του δημοσίου τομέα
- Το δημόσιο χρέος είναι η ονομαστική αξία όλων των υφιστάμενων ακαθάριστων υποχρεώσεων (νομισματική κυκλοφορία και καταθέσεις, βραχυπρόθεσμοι τίτλοι, ομολογίες, λοιπά βραχυπρόθεσμα δάνεια, καθώς και μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα δάνεια) των δημοσίων διοικήσεων στο τέλος του έτους, εξαιρουμένων των υποχρεώσεων των οποίων τα αντίστοιχα χρηματοοικονομικά στοιχεία κατέχουν άλλες δημόσιες διοικήσεις. Η ονομαστική αξία μιας υποχρέωσης είναι η αναγραφόμενη επί του σχετικού τίτλου αξία, προσαυξανόμενη κατά το ποσό του κεφαλαίου που έχει προκύψει από την τιμαριθμική αναπροσαρμογή στο τέλος του έτους.

- Το ΑΕΠ υπολογίζεται σε τιμές αγοράς και ο υπολογισμός του πρέπει να είναι σύμφωνος με το ΕΣΟΛ 95

Η Ελλάδα εισέρχεται στην ζώνη του ευρώ το 2001, αφού προηγουμένως έχει πετύχει τα ονομαστικά κριτήρια Σύγκλισης, και το 2002 αρχίζει η υποχρεωτική κυκλοφορία του ενιαίου νομίσματος.

Όπως συνάγεται από τα παραπάνω στοιχεία, η δημοσιονομική πολιτική αποκτά για το μέλλον μεγαλύτερη σημασία ως όργανο άσκησης εθνικής οικονομικής πολιτικής, υπό τα αυστηρά όμως περιοριστικά πλαίσια των αρχών του ΣΣΑ.

1.4 Η πορεία της Δημοσιονομικής σύγκλισης στα πλαίσια της ΟΝΕ.

Η δημοσιονομική κατάσταση των Κ-Μ της ΕΕ και η Πορεία της δημοσιονομικής σύγκλισης παρουσίαζε σημαντικό βαθμό απόκλισης στις αρχές της δεκαετίας του 1990.

Όπως προκύπτει από μελέτη των βασικών δημοσιονομικών δεικτών (Πίνακας 1), το μέγεθος του δημοσίου τομέα ως ο δείκτης του ποσοστού των συνολικών δημοσίων δαπανών στο ΑΕΠ, το 1994 (έτος έναρξης του β΄ σταδίου) κυμαινόταν από 39% για την Ιρλανδία έως και 72% για τη Σουηδία με ευρωπαϊκό μέσο όρο 53% και την Ελλάδα να κινείται γύρω στο 48%. Ενώ στο άλλο έτος-σταθμό το 1999 όπου αρχίζει το τρίτο στάδιο της ΟΝΕ (δύο χρόνια μετά την επικύρωση του ΣΣΑ) παρατηρείται μια συνεχής πτωτική τάση στο μέγεθος του Δημοσίου τομέα (Δημόσιες δαπάνες/ΑΕΠ) σε όλα ανεξαιρέτως τα Κ-Μ (με μικρή εξαίρεση την Πορτογαλία).

Η απόκλιση των 33 περίπου ποσοστιαίων μονάδων το 1994 μεταξύ Ιρλανδίας και Σουηδίας συνεχίζει να υφίσταται σε πολύ κατώτερα όμως επίπεδα 29% και 62,5% αντίστοιχα, και ο μέσος όρος των 15 Κ-Μ της ΕΕ μειώνεται κατά 8 περίπου ποσοστιαίες μονάδες με περαιτέρω πτωτική τάση.

Πίνακας 1. Δαπάνες γενικής κυβέρνησης στην ΕΕ
(% του ΑΕΠ)

Χώρες	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Βέλγιο	56,9	55,1	53,2	52,3	51,4	50,3	50,0	49,2
Δανία	62,8	63,1	60,3	58,8	58,2	57,1	54,2	53,5
Γερμανια	49,4	49,0	49,4	48,1	47,1	47,3	47,2	46,1
Ελλάδα	**47,4**	**49,1**	**48,0**	**46,2**	**46,1**	**47,0**	**46,4**	**45,2**
Ισπανία	48,3	46,5	44,0	42,6	42,1	41,8	40,7	40,5
Γαλλία	55,5	55,0	55,2	54,5	54,3	53,8	51,1	50,2
Ιρλανδία	39,0	38,6	34,0	32,5	30,8	29,0	35,4	33,6
Ιταλία	58,1	55,5	53,3	51,0	49,9	49,3	47,8	46,8
Λουξεμβούργο			43,9	42,7	42,2	43,1	43,6	42,7
Ολλανδία	56,4	54,3	50,6	49,9	48,5	48,9	45,0	43,4
Αυστρία	55,1	54,5	54,7	51,9	51,5	51,1	50,3	49,6
Πορτογαλία	44,0	43,3	43,2	43,2	43,7	43,1	48,3	48,7
Φιλανδία	62,8	62,0	59,4	55,8	53,7	51,0	47,7	46,1
Σουηδία	72,3	69,5	65,7	63,4	62,7	62,5	56,0	54,7
Ηνωμ.Βασίλειο	46,8	45,9	44,2	41,9	40,7	41,0	39,1	39,0
ΕΕ-15	**52,9**	**51,8**	**50,8**	**49,0**	**48,1**	**47,8**	**46,3**	**45,4**
ΗΠΑ	37,5	36,4	36,0	35,1	34,1	33,7	31,3	30,7
Ιαπωνία	34,2	34,9	36,5	35,5	38,3	39,8	39,6	38,9

Πηγή: Eurostat & DG II

Το μέγεθος του Δημόσιου τομέα κατά την αντίστοιχη περίοδο στην Ελλάδα παραμένει σχετικά σταθερό γύρω στο 47% και αρκετά κοντά στο μέσο όρο των 15 Κ-Μ.

Σημαντικές διαφορές παρατηρούνται επίσης στο ύψος των τρεχόντων εσόδων και επομένως και της φορολογικής επιβάρυνσης, ως ποσοστών του ΑΕΠ που κυμαίνονται σε 23 περίπου ποσοστιαίες μονάδες μεταξύ Σουηδίας 60,1%, Ελλάδας 37,4% και Ιρλανδίας 36,7%. (Πίνακας2)

Ενώ στο έτος έναρξης εφαρμογής του γ΄ σταδίου μετάβασης στην ΟΝΕ (1999) η απόκλιση αυξάνει από 23 σε 30 περίπου ποσοστιαίες μονάδες (μεταξύ Σουηδίας και Ιρλανδίας) στα ίδια περίπου επίπεδα.

Ο μέσος όρος της ΕΕ-15 κινείται γύρω στο 46% με ελαφρά πτωτική τάση μετά την επικύρωση του ΣΣΑ.

Τα δημόσια έσοδα της Ελλάδας παρουσιάζουν σταθερή αυξητική τάση προσπαθώντας να προσεγγίσουν τον μέσο όρο των ΕΕ-15.

Η Ιρλανδία αποτελεί σημαντική εξαίρεση με αρκετά χαμηλό ποσοστό δημοσίων εσόδων και μάλιστα μειούμενο έως και το 1999.

Πίνακας 2. Τρέχοντα έσοδα γενικής κυβέρνησης στην ΕΕ
(% του ΑΕΠ)

Χώρες	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Βέλγιο	49,6	50,2	50,1	50,4	50,1	49,4	49,0	48,4
Δανία	59,9	60,5	59,9	59,4	59,2	60,0	56,2	55,5
Γερμανία	45,9	46,4	45,9	45,4	44,9	45,0	45,8	44,3
Ελλάδα	**37,4**	**36,4**	**36,9**	**38,8**	**40,1**	**42,1**	**42,6**	**42,5**
Ισπανία	41,5	40,3	39,4	40,0	40,3	40,2	38,8	38,8
Γαλλία	49,7	49,3	51,1	51,5	51,3	51,4	49,5	48,9
Ιρλανδία	36,7	37,1	34,1	33,7	33,1	31,5	35,4	34,7
Ιταλία	48,5	46,2	46,8	48,6	47,5	47,3	45,7	45,4
Λουξεμβούργο			46,7	45,6	44,4	44,6	46,0	45,3
Ολλανδία	53,2	50,2	48,6	49,0	47,6	47,3	45,6	43,4
Αυστρία	50,8	49,5	50,9	50,1	49,4	49,1	48,5	47,6
Πορτογαλία	37,9	37,5	40,0	40,7	41,3	41,1	43,8	44,3
Φιλανδία	55,5	56,0	56,3	54,4	54,3	54,1	51,5	50,9
Συηδία	60,1	59,2	62,5	62,6	64,4	62,8	58,3	57,5
Ηνωμ.Βασίλειο	38,6	39,0	39,8	40,1	41,6	40,9	39,6	39,4
ΕΕ-15	**46,7**	**46,3**	**46,7**	**46,8**	**46,6**	**46,4**	**45,4**	**44,6**
ΗΠΑ	33,6	33,8	34,8	35,1	35,5	35,3	32,5	32,4
Ιαπωνία	32,6	32,6	32,2	32,3	32,4	31,2	31,4	31,5

Πηγή : Eurostat & DG II

Από τους παραπάνω πίνακες εκτός του αρκετά υψηλού βαθμού αποκλίσεων μεταξύ των Κ-Μ της ΕΕ-15 τόσο σε επίπεδο δημοσίων δαπανών (G) όσο και σε επίπεδο δημοσίων εσόδων (Τ) παρατηρείται και μια σημαντική διαφορά μεταξύ του μέσου όρου των ΕΕ-15 και των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας που μπορεί να μεταφραστεί σε εφαρμογή διαφορετικών δημοσιονομικών πολιτικών.

Με αρκετά χαμηλά και μάλιστα συνεχώς μειούμενα ποσοστά δημοσίων δαπανών οι ΗΠΑ δείχνουν την εμπιστοσύνη τους στις δυνάμεις της αγοράς όπως φαίνεται από το μικρό και με πτωτική τάση μέγεθος του Δημοσίου Τομέα το οποίο είναι 30,7% έναντι 45,4% των ΕΕ-15 και 38,9% της Ιαπωνίας που αποτελεί μια ενδιάμεση κατάσταση. Το ίδιο περίπου σκηνικό παρατηρείται και στον τομέα των δημοσίων εσόδων που χρηματοδοτούν τις αντίστοιχες δημόσιες δαπάνες. Ως ποσοστό επί του ΑΕΠ είναι αρκετά χαμηλότερο των ΗΠΑ αφού έχει να χρηματοδοτήσει χαμηλότερο ποσοστό δημοσίων δαπανών συγκριτικά με την ΕΕ-15. Αν και σε διαφορετικά επίπεδα και τα δύο κινούνται σταθερά στο χρόνο. Η σημαντική διαφορά μπορεί να μεταφραστεί σε χαμηλότερη φορολογική επιβάρυνση στις ΗΠΑ συγκριτικά με την ΕΕ-15, γεγονός που επηρεάζει σε αρκετά μεγάλο βαθμό των ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων διεθνούς προσανατολισμού, υπέρ φυσικά των ΗΠΑ.

Οι παραπάνω διαφορές στο μέγεθος του Δημοσίου τομέα μεταξύ ΗΠΑ και ΕΕ-15 όπως αυτές εκφράζονται με τις διαφορές στις δημόσιες δαπάνες και στα δημόσια έσοδα ως ποσοστά του ΑΕΠ αντικατοπτρίζουν ως ένα βαθμό την περισσότερο ανθρωποκεντρική και εστιασμένη στην αύξηση της απασχόλησης και στην δικαιότερη διανομή του εισοδήματος πολιτική της ΕΕ-15 συγκριτικά με την περισσότερο φιλελεύθερη και εστιασμένη στη ρυθμιστική δύναμη των δυνάμεων της αγοράς, οικονομική πολιτική των ΗΠΑ.

Σχετικά με την Ιαπωνία παρατηρείται μια σταθερή αύξηση των δημοσίων δαπανών κατά την περίοδο αυτή που από 34,2% το 1994 ανέρχεται σε 38,9% το 2001 χωρίς αντίστοιχη αύξηση των δημοσίων εσόδων που – αν και σε χαμηλά επίπεδα – βαίνουν ελαφρώς μειούμενα από 32,6% το 1994 σε 31,5% το 2001. Η εξέλιξη αυτή έχει ως

αποτέλεσμα την σημαντική αύξηση του δημοσίου ελλείμματος που από 2,3% το 1994 ανέρχεται στο 8,8% το 2000.

Πίνακας 3. Καθαρές δανειακές ανάγκες γενικής κυβέρνησης στην ΕΕ (% του ΑΕΠ)

Χώρες	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Βέλγιο	4,9	4,0	3,1	1,9	1,3	0,9	0,5	0,2
Δανία	2,7	2,4	0,9	-0,4	-0,8	-2,8	-2,4	-2,5
Γερμανία	2,6	3,3	3,4	2,7	2,1	2,2	1,0	1,4
Ελλάδα	**10,0**	**10,2**	**7,4**	**4,0**	**2,5**	**1,8**	**0,8**(1)	**-0,5**
Ισπανία	6,2	7,1	4,5	2,6	1,8	1,6	0,7	0,4
Γαλλία	5,8	4,9	4,1	3,0	2,9	2,4	1,5	1,2
Ιρλανδία	1,5	2,1	0,3	-1,1	-2,3	-2,5	-1,7	-2,7
Ιταλία	9,2	7,7	6,6	2,7	2,7	2,3	1,5	0,8
Λουξεμβούργο	-2,7	-1,8	-2,8	-2,9	-2,1	-1,5	-2,6	-2,7
Ολλανδία	3,8	4,0	2,0	0,9	0,9	1,6	-1,0	-0,4
Αυστρία	5,0	5,1	3,7	1,9	2,1	2,0	1,7	2,0
Πορτογαλία	6,0	5,7	3,3	2,5	2,3	2,0	1,5	1,5
Φιλανδία	6,0	4,6	3,1	1,2	-1,0	-2,5	-4,1	-5,0
Σουηδία	10,3	6,9	3,5	0,7	-2,0	-0,3	-2,4	-2,9
Ηνωμ.Βασίλειο	6,9	5,7	4,4	1,9	-0,6	0,1	-0,9	-0,7
ΕΕ-15	**5,5**	**5,0**	**4,1**	**2,3**	**1,5**	**1,5**	**0,4**	**0,3**
ΗΠΑ	2,6	2,2	1,2	-0,1	-1,4	-1,7	-1,3	-1,8
Ιαπωνία	2,3	3,6	4,2	3,3	5,9	8,6	8,8	7,8

** Προβλέψεις, πλεόνασμα(+) έλλειμμα(-)*

(1) Εκτιμήσεις ΥΠΕΘΟ

Πηγή : Eurostat & DG II

Έως και το 1996 όλα τα Κ-Μ της ΕΕ παρουσίαζαν δημοσιονομικά ελλείμματα με εξαίρεση το Λουξεμβούργο. Αν και η εκκίνηση του β΄ σταδίου μετάβασης στην ΟΝΕ το 1994 τα βρίσκει με πολύ μεγάλη απόκλιση (που υπερβαίνει το 10%), η έναρξη του γ΄ σταδίου μετάβασης

στην ΟΝΕ το1999 τα βρίσκει πολύ πιο συσπειρωμένα προς το μέσο όρο που έχει μειωθεί σημαντικά από το 5,5% στο 1,5% με τάσεις περαιτέρω μείωσης. Η πτωτική αυτή τάση σύγκλισης των καθαρών δανειακών αναγκών των γενικών κυβερνήσεων άρχισε να ενισχύεται από την επικύρωση του ΣΣΑ , από όπου και παρατηρείται η αύξηση του αριθμού των Κ-Μ με πρωτογενή δημοσιονομικό πλεόνασμα.

Αξίζει να σημειωθεί η σταθερά πτωτική τάση του δημοσιονομικού ελλείμματος των ΗΠΑ το οποίο από το 1997 και μετά γίνεται πλεόνασμα, που αποδίδεται κυρίως στη μείωση των δημοσίων δαπανών κατά 7 περίπου ποσοστιαίας μονάδες στην περίοδο 1994-2001, παρά στην αύξηση των φορολογικών εσόδων που παραμένουν σχετικά σταθερά, κατά την ίδια χρονική περίοδο. Όπως επίσης αξιοσημείωτη είναι και η ραγδαία αύξηση του δημοσιονομικού ελλείμματος στην Ιαπωνία η οποία μπορεί να συσχετιστεί με την σημαντική αύξηση των δημοσίων δαπανών που από 34,2% ως ποσοστό του ΑΕΠ το 1994 φτάνουν στο 38,9% το 2001 χωρίς αντίστοιχη αύξηση των δημοσίων εσόδων για την χρηματοδότησή τους που μάλιστα εμφανίζουν ελαφρά πτωτική τάση. Το φαινόμενο αυτό είναι και μία ένδειξη των εν γένει διαρθρωτικών προβλημάτων της Ιαπωνικής οικονομίας τα τελευταία χρόνια.

Τέλος, σημαντικές διαφορές ανάμεσα στα Κ-Μ της ΕΕ παρατηρούνται στο ύψος του δημόσιου χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ με το μέσο όρο να ανέρχεται πάνω από το 70% του ΑΕΠ εώς και το 1996 δηλ. κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες παραπάνω από το στόχο που έθεσε η Συνθήκη του Μάαστριχ ως προϋπόθεση εισόδου ενός Κ-Μ στην ΟΝΕ.

Πίνακας 4. Χρέος της γενικής κυβέρνησης στην ΕΕ
(ως % του ΑΕΠ) [1]

Χώρα - μέλος	1995	1996	1997	1998	1999	2000*
Βέλγιο	134,3	126,9	121,4	115,9	114,0	110,7
Ιταλία	124,9	122,5	120,2	116,8	115,6	112,8
Ελλάδα [2]	115,3	111,3	108,3	105,5	104,6	103,9
Ολλανδία	78,1	73,8	68,5	65,3	62,6	59,2
Σουηδία	85,1	74,2	73,2	71,0	65,7	58,3
Ιρλανδία	84,6	71,1	62,2	52,6	49,6	41,4
Δανία	76,1	65,0	61,3	55,6	52,6	49,1
Ισπανία	64,6	67,4	66,0	64,1	63,0	61,0
Αυστρία	66,2	68,7	63,9	63,3	63,5	63,6
Πορτογαλία	70,5	63,8	60,4	56,5	54,8	53,4
Γερμανία	58,2	59,7	60,8	60,7	61,3	60,9
Φιλανδία	64,4	56,6	53,7	48,4	42,1	37,4
Γαλλία	51,2	54,8	57,1	57,7	58,4	58,0
Ηνωμένο Βασίλειο	51,1	52,6	51,0	48,1	45,5	41,6
Λουξεμβούργο	6,2	6,2	6,0	6,5	6,7	6,8
Μέσος όρος ΕΕ (15 χώρες)	**75,4**	**71,6**	**68,9**	**65,9**	**64,0**	**61,2**

**Εκτίμηση*

(1)Τα στοιχεία είναι σύμφωνα με τον ορισμό του Μααστριχτ

(2)Τα στοιχεία που αφορούν την Ελλάδα προέρχονται από το ΓΛΚ

Πηγή : European Economy No 69/1999

Η τάση είναι πτωτική σε όλες τις χώρες εκτός από την Γερμανία και την Γαλλία όπου το δημόσιο χρέος κινείται ελαφρώς ανοδικά. Ο μέσος όρος των Κ-Μ ως % ΑΕΠ πέφτει από το 75,4% το 1995 στο 61,2% το 2000 πλησιάζοντας τον δημοσιονομικό στόχο του 60%.

- **Η Δημοσιονομική κατάσταση της Ελλάδας.**

Η κατάσταση των δημοσίων οικονομικών της Ελλάδας χαρακτηρίζεται από έντονα ελλείμματα κυρίως από το 1981 και μετά που από –2,9% το 1980 εκτοξεύεται σε 10,2% το 1981 και διατηρείται σε πολύ ψηλά επίπεδα δηλαδή πάνω από 10% έως και το 1995. Από το έτος έγκρισης του ΣΣΑ (1997) και μετά παρατηρείται μια κλιμακούμενη μείωσή του για να φτάσει από 7,4% το 1996 στο εντυπωσιακό 1,8% το 1999 επιτυγχάνοντας έτσι το συγκεκριμένο κριτήριο για την είσοδό μας στην ΟΝΕ.

Τα μεγάλα επί μακρόν ελλείμματα είχαν ως αποτέλεσμα την υπέρογκη διόγκωση του Δημοσίου χρέους όπου από 28,8% το 1980 αυξήθηκε σε 82,6% το 1990 και σε 115,3% ως ποσοστό του ΑΕΠ το 1995.

Από το 1996 και μετά παρατηρείται μια σημαντική πτωτική τάση κυρίως στο έλλειμμα γενικής κυβέρνησης και λιγότερο στο συσσωρευμένο δημόσιο χρέος το οποίο συνεχίζει να κινείται σε τριψήφιο νούμερο δηλαδή λίγο περισσότερο από το 100% του ΑΕΠ μέχρι και το 2000. Η πτωτική τάση των δύο παραπάνω μεγεθών οφείλεται κυρίως στη δημιουργία πρωτογενών πλεονασμάτων της γενικής Κυβέρνησης ως% ΑΕΠ που αυξάνονται σημαντικά από το 1996 και μετά.

Η δημοσιονομική εξυγίανση συνέβαλλε στη δραστική μείωση του πληθωρισμού, που στην έναρξη του α΄ σταδίου μετάβασης στην ΟΝΕ το 1990 κυμαινόταν στο επίπεδο περίπου του 20% για να μειωθεί στο 11% περίπου την έναρξη του β΄ σταδίου μετάβασης το 1994 και να φτάσει τελικά κατά την έναρξη του τρίτου σταδίου το 1999 να κυμαίνεται μεταξύ 2% και 3%.

Την πορεία μείωσης του πληθωρισμού ακολουθούν και τα επιτόκια (κυρίως καταθέσεων και εντόκων γραμματίων Ελληνικού Δημοσίου ενώ τα επιτόκια χορηγήσεων ακολουθούν με βραδύτερο ρυθμό). Χαρακτηριστικά το επιτόκιο των εντόκων γραμματίων Ελληνικού Δημοσίου 12μηνης διάρκειας από 24% το 1990 μειώνονται σε 5% περίπου το 2000 με περαιτέρω πτωτική τάση.

Το 1999 ήταν το έκτο συνεχές έτος με θετικό ρυθμό ανάπτυξης (αύξηση του ΑΕΠ σε πραγματικές τιμές), με τα 4 τελευταία χρόνια να

κινείται σε επίπεδα υψηλότερα του μέσου όρου των Κ-Μ της ΕΕ. Οι ρυθμοί ανάπτυξης προβλέπεται να κινηθούν μεταξύ 3,5% και 4,5% για τα επόμενα χρόνια και βασίζονται κυρίως στην πραγματοποίηση επενδύσεων μέσω της απορρόφησης σημαντικών πόρων του Γ΄ ΚΠΣ μάλλον και λιγότερο στην αύξηση των παραγωγικών επενδύσεων ως αποτέλεσμα της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας που θα επιτευχθεί μέσω ενός μακροχρόνιου προγράμματος διαρθρωτικών αλλαγών με την απελευθέρωση αγοράς τηλεπικοινωνιών, ηλεκτρικής ενέργειας, σχήματα μετοχοποιήσεων και ιδιωτικοποιήσεων κ.τ.λ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α. Το Πρόγραμμα Σταθερότητας της Ιρλανδίας (2001-2003)

Το Πρόγραμμα Σταθερότητας της Ιρλανδίας το οποίο καλύπτει την περίοδο 2001-2003 και κατατέθηκε στο Συμβούλιο ECOFIN την 12/2/01 παρουσιάζει συνέχιση των υψηλών ρυθμών πραγματικής ανάπτυξης που εκτιμάται στο 10,7% το 2000, με θετικές επιδράσεις στην απασχόληση που αυξάνεται κατά 4,5% μειώνοντας το ποσοστό ανεργίας στο 4,1% κατά μέσο όρο.

Αντίθετα εντείνονται οι πληθωριστικές πιέσεις που φτάνουν στο 5,3% το 2000 και αποδίδονται όχι μόνο σε εξωγενείς έκτακτους παράγοντες αλλά και σε ενδογενείς παράγοντες (πχ. αύξηση μισθών).

Ως αποτέλεσμα του υψηλού ρυθμού ανάπτυξης παρατηρείται βελτίωση της δημοσιονομικής κατάστασης με τη δημιουργία σημαντικών πλεονασμάτων που κινούνται πάνω από 4%, βοηθούν στην γρήγορη αποκλιμάκωση του δημόσιου χρέους, και παρέχουν ασφαλή περιθώρια απέναντι στον περιορισμό του 3% για την αντιμετώπιση των κυκλικών οικονομικών διακυμάνσεων.

Το Συμβούλιο θεωρεί τις προγραμματισμένες μειώσεις των άμεσων και έμμεσων φόρων αφενός και την αύξηση των τρεχουσών κεφαλαιακών δαπανών αφετέρου, προ-κυκλικές. Προβλέπει τόνωση της ζήτησης και δυσκολία άμεσης προσαρμογής της προσφοράς στην αύξηση της ζήτησης με αποτέλεσμα την ενίσχυση των πληθωριστικών πιέσεων.

Η δομική αναμόρφωση είναι σε καλό σημείο και παρατηρείται πρόοδος στην περιοχή της μακροχρόνιας διατηρησιμότητας των δημοσίων χρηματοδοτήσεων με τη δημιουργία του Εθνικού Αποθεματικού Συνταξιοδοτικού Ταμείου, που στο τέλος του 2000 έχει φτάσει στο 6,3% του ΑΕΠ. Επίσης το Συμβούλιο καλωσορίζει τις συνεχείς προσπάθειες για βελτίωση της ποιότητας των δημοσίων χρηματοδοτήσεων μέσω αναμόρφωσης του συστήματος φόρου/οφέλους

και αυξημένης εστίασης στις κεφαλαιακές δαπάνες που σχετίζονται με τις ανάγκες υποδομής της χώρας.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν όλα τα παραπάνω το Συμβούλιο δέχεται την «λαμπρή» αποδοτικότητα της Ιρλανδικής οικονομίας με συνεχόμενους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης (>10%) οι οποίοι βοηθούν στην παραγωγή δημοσιονομικών πλεονασμάτων και αυτά με τη σειρά τους οδηγούν στην αποκλιμάκωση του δημοσίου χρέους το οποίο προβλέπεται να μειωθεί στο 24% του ΑΕΠ το 2003. Με θετική παραγωγική διαφορά όμως ενισχύονται οι πληθωριστικές πιέσεις και μάλιστα εγχώριας προέλευσης. Ο προϋπολογισμός του 2001 έχει βασικά μέτρα: α) ενός πακέτου μείωσης των άμεσων φόρων κόστους περίπου 1,5% του ΑΕΠ β) μείωση των έμμεσων φόρων κόστους 0,4% του ΑΕΠ γ) αύξηση κατά 18% των τρεχουσών δημοσίων δαπανών δ) αύξηση κατά 29% των κεφαλαιακών δαπανών και προβλέπει σημαντική μείωση του πλεονάσματος της γενικής κυβέρνησης για το 2001 στο 0,4% του ΑΕΠ από 4,7% του ΑΕΠ.

Ο προϋπολογισμός αυτός θα δώσει σημαντική ώθηση στη ζήτηση με αντίκτυπο στην αύξηση του πληθωρισμού. Σύμφωνα με το ECOFIN η στρατηγική της αύξησης της απασχόλησης μέσω της μείωσης της άμεσης φορολογίας ίσως να είναι λιγότερο αποτελεσματική από ότι στο παρελθόν επειδή αυτή πραγματοποιήθηκε σε συνθήκες επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής και η στενότητα της αγοράς εργασίας θα μπορούσε να παρεμποδίζει περαιτέρω προσπάθειες για σταθεροποίηση των μισθών.

Επιπλέον, ενώ οι μειώσεις των έμμεσων φόρων έχουν μια γενική επίδραση στο επίπεδο των τιμών, πιθανόν να μην έχουν επιδράσεις διαρκείας στον πληθωρισμό αλλά στην περαιτέρω τόνωση της ζήτησης.

Με δεδομένη την άσκηση της ενιαίας πλέον Ευρωπαϊκής νομισματικής πολιτικής στην ευρωζώνη η προγραμματισμένη συνεισφορά της δημοσιονομικής πολιτικής στο μίγμα της μακροοικονομικής πολιτικής της Ιρλανδίας κρίνεται ακατάλληλη και γίνονται αυστηρές συστάσεις από το ECOFIN για επανευθυγράμμισή της με τις βασικές αρχές του ΣΣΑ. Κάτω από αυτές τις μακροοικονομικές

υποθέσεις το συγκεκριμένο Πρόγραμμα Σταθερότητας θα έπρεπε να διαβεβαιώνει ότι δεν θα γίνει καμία μείωση του δημοσιονομικού πλεονάσματος σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά (2000), με τη λήψη ανάλογων περιοριστικών μέτρων δημοσιονομικής πολιτικής.

Β. Το πρόγραμμα Σταθερότητας της Ελλάδας (2000-2004)

Την 12η Φεβρουαρίου 2001 το Συμβούλιο ECOFIN εξέτασε και ενέκρινε το πρώτο Πρόγραμμα Σταθερότητας της Ελλάδας το οποίο καλύπτει την περίοδο 2000-2004.

Το Πρόγραμμα Σταθερότητας υποβλήθηκε από την Ελληνική κυβέρνηση σε διάστημα 6 μηνών από την απόφαση του Συμβουλίου της 19 Ιουνίου 2000 για την υιοθέτηση από την Ελλάδα του ενιαίου νομίσματος από 1-1-01.

Το Πρόγραμμα προβάλλει υψηλούς ρυθμούς πραγματικής ανάπτυξης φτάνοντας από 4,1% το 2000 σε 5,5% το 2004, υποστηριζόμενοι από υψηλά επίπεδα επενδύσεων, ισχυροποίηση των εξαγωγών και συγκράτησης της ιδιωτικής κατανάλωσης.
(Ο ρυθμός αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ θεωρείται ως υπερφιλόδοξος από το Συμβούλιο και παρουσιάζεται και άλλο σενάριο εναλλακτικό προβάλλοντας μικρότερη αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ, βασιζόμενο στην υπόθεση της αύξησης των διεθνών τιμών πετρελαίου.

Το πρόγραμμα προβλέπει δημοσιονομικό πλεόνασμα 0,5% του ΑΕΠ στο 2001 το οποίο θα αυξηθεί σε 2% το 2004. Το πρόγραμμα βασίζεται στην στρατηγική δημοσιονομικής σταθερότητας που ακολουθείται μέχρι και τώρα, από τα Ελληνικά Προγράμματα Σύγκλισης: η επίτευξη και διατήρηση υψηλών πρωτογενών πλεονασμάτων υποστηριζόμενα από μία σημαντική μείωση των πληρωμών τόκων ως % του ΑΕΠ ως αποτέλεσμα των χαμηλότερων επιτοκίων και ενός συνεχώς μειούμενου ποσοστού δημοσίου χρέους. Το δημόσιο χρέος αναμένεται να μειωθεί κατά 20% ως % του ΑΕΠ και να φτάσει στο 84% το 2004.

Το Συμβούλιο θεωρεί ότι ο προβλεπόμενος δημοσιονομικός προϋπολογισμός παρέχει επαρκή περιθώρια ασφαλείας για τη διατήρηση του δημοσιονομικού ελλείμματος κάτω από το όριο του 3%

του ΑΕΠ υπό κανονικές συνθήκες και είναι συμβατό με τις απαιτήσεις του ΣΣΑ. Το Συμβούλιο επαινεί τη στρατηγική δημοσιονομικής σταθερότητας του προγράμματος, εστιάζοντας στα υψηλά πρωτογενή πλεονάσματα τα οποία είναι σημαντικά για την γρήγορη αποκλιμάκωση του υψηλού δημοσίου χρέους, και προετοιμάζει για μελλοντικές προκλήσεις όπως ο περιορισμός του προϋπολογισμού από την αύξηση του γηρασμένου πληθυσμού.

Το Συμβούλιο θεωρεί ότι τέτοιου είδους στρατηγική θα έπρεπε πρωταρχικά να βασίζεται στον αυστηρό έλεγχο της αύξησης των πρωτογενών δαπανών μέσω ξεκάθαρων και δεσμευτικών κανόνων και διαδικασιών.

Το Συμβούλιο προειδοποιεί ότι υπό συνθήκες υψηλού ρυθμού ανάπτυξης σύμφωνα με τις προβλέψεις, σε συνδυασμό με νομισματική σταθερότητα, ίσως να δημιουργηθούν πληθωριστικές πιέσεις: θεωρεί ότι ο κίνδυνος υπερθέρμανσης της οικονομίας χρειάζεται να συμπεριληφθεί στις εθνικές πολιτικές και να αντιμετωπιστεί με ισχυρή δημοσιονομική πειθαρχία, ειδικότερα με περιορισμό των τρεχουσών δημοσίων δαπανών και συγκράτηση των μισθών.

Το Συμβούλιο σημειώνει ότι το πρόγραμμα συμπεριλαμβάνει έναν αριθμό μέτρων φιλελευθεροποίησης της αγοράς, την έναρξη ενός κατάλληλου ρυθμιστικού πλαισίου και δομικής αναμόρφωσης της εργασίας της αγοράς αγαθών και κεφαλαίων και την ανακοίνωση της αναμόρφωσης του κοινωνικού ασφαλιστικού συστήματος.

Το Συμβούλιο θεωρεί ότι η επίτευξη αυτού του φιλόδοξου προγράμματος δηλαδή αύξηση του ΑΕΠ και μείωση της ανεργίας... απαιτεί μια πιο καθορισμένη και συγκεκριμένη συμπεριφορά στην προσπάθεια αναμόρφωσης και αναδιάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας.

Κατ' αρχήν η έγκριση του Προγράμματος Σταθερότητας της Ελλάδας από το ECOFIN αποτελεί σαφώς μια ιστορικής σημασίας επιτυχία σε ότι αφορά την ακολουθούμενη δημοσιονομική πολιτική την χρονική περίοδο της πορείας Σύγκλισης από 1994-2000. Παρ' όλα αυτά για να έχει χρονική διάρκεια αυτή η επιτυχία θα πρέπει να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά - η οποία προϋποθέτει και ισχυρή

πολιτική βούληση και προσπάθεια -, οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν και *επισημαίνονται τόσο από* την Ευρωπαϊκή Επιτροπή όσο και από το Συμβούλιο ECOFIN:

- ✓ η ένταση των πληθωριστικών πιέσεων λόγω της υπερθέρμανσης και οικονομίας (υψηλοί ρυθμοί αύξησης του ΑΕΠ).

Για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος που μπορεί να εκθέσει σε κίνδυνο την οικονομική σταθερότητα, χρειάζεται άσκηση αυστηρής περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής που θα παράγει σταθερά πλεονάσματα στον προϋπολογισμό αλλά και επίτευξη συμφωνιών με τους κοινωνικούς εταίρους τόσο για την συγκράτηση των τιμών όσο και για την συγκράτηση των μισθολογικών αυξήσεων, πράξεις που δεν γίνονται εύκολα αποδεκτές.

Βέβαια σε θεωρητικό επίπεδο ο προβλεπόμενος υψηλός ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ την τετραετία 2000-2004 αφήνει περιθώρια αύξησης της παραγωγικότητας και των πραγματικών εισοδημάτων.

- ✓ η προώθηση των μεγάλων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, οι οποίες αντιμετωπίζουν πολύ σοβαρούς και δύσκολους αντιπάλους: ιδιοτελή συμφέροντα, ισχυρά διαπλεκόμενα κατεστημένα κυρίως στο δημόσιο τομέα, συντεχνιακές αντιλήψεις και αναχρονιστικές πρακτικές. Η προώθηση των διαρθρωτικών αλλαγών σε όλους τους τομείς της ελληνικής οικονομίας απαιτείται για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς της σε όρους πραγματικής σύγκλισης.
- ✓ επίσπευση των ιδιωτικοποιήσεων (Ολυμπιακή, ΕΛΤΑ, HELEXPO κλπ)
- ✓ απελευθέρωση των αγορών (τομείς τηλεπικοινωνιών, ενέργειας κλπ)
- ✓ απλοποίηση διαδικασιών, σύγχρονη οργάνωση επαγγελματικών δραστηριοτήτων, ενίσχυση επιχειρηματικότητας
- ✓ νέα οικονομία, σχετικά με την οποία συστάθηκε και λειτουργεί ειδικό ταμείο για την ενίσχυση επιχειρηματικών κεφαλαίων στο χώρο των νέων υψηλών τεχνολογιών
- ✓ φορολογική μεταρρύθμιση για την αναθεώρηση και τον εκσυγχρονισμό του φορολογικού συστήματος με πλήρη ανασυγκρότηση στη βάση τριών κεντρικών κατευθύνσεων:

- προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης με τη μείωση της φορολογίας στα χαμηλά και μεσαία εισοδήματα
- ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας με τη μείωση της φορολογίας στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις
- εξορθολογισμός του συστήματος με την απλοποίηση των διαδικασιών και την πλήρη αξιοποίηση των νέων συστημάτων μηχανοργάνωσης.

✓ δημοσιονομική μεταρρύθμιση η οποία είναι ίσως και η πιο σημαντική και δύσκολη γιατί θα πρέπει να συμβιβάσει την δικαιολογημένη πίεση για αύξηση των κοινωνικών δαπανών (παιδεία, υγεία) με την αναγκαστική πλέον τάση μείωσης της φορολογίας και τα αυστηρά πλαίσια δημοσιονομικής πειθαρχίας όπως αυτά ορίζονται από το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης.

Στον νευραλγικό αυτό τομέα της δημοσιονομικής πολιτικής απαιτείται μία εκ βάθρων αναδιάρθρωση του συστήματος ελέγχου και αξιολόγησης δημοσίων δαπανών στη βάση μιας αξιόπιστης και αντικειμενικής ανάλυσης κόστους/κοινωνικού οφέλους που θα επιβεβαιώνει και θα διασφαλίζειτην καλύτερη αξιοποίηση των δημοσίων πόρων.

✓ ασφαλιστική μεταρρύθμιση.

Γ. Ομοιότητες και διαφορές μεταξύ Ελληνικής και Ιρλανδικής οικονομίας και δημοσιονομικής πολιτικής.

Η σημαντική οικονομική άνθηση της Ιρλανδικής οικονομίας τη δεκαετία του '90, που δικαίως έχει αποκληθεί το "ιρλανδικό θαύμα" , έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον οικονομολόγων και πολιτικών που επιχειρούν να εξηγήσουν την θεαματική ανάκαμψή της στην τελευταία δεκαετία ενώ σε όλη τη μεταπολεμική περίοδο χαρακτηριζόταν από πολύ χαμηλές επιδόσεις, μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα , τεράστιο δημόσιο χρέος και ανεργία που έφτανε στο 18 % ως τις αρχές του 1990.

Τόσο η Ιρλανδία όσο και η Ελλάδα αποτελούν παραδείγματα οικονομιών με μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα από τα χαμηλότερα των ευρωπαϊκών χωρών, στις δεκαετίες 1970-1980.

Επίσης οι δύο χώρες έχουν κοινό σημείο αναφοράς στην καταβολή σημαντικών προσπαθειών για την αναδόμηση των οικονομικών τους συστημάτων μέσω εισροών σημαντικής οικονομικής βοήθειας από τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ.

Στο παραπάνω πλαίσιο η Ιρλανδία διακρίνεται για την εκπληκτική οικονομική επιτυχία της δεκαετίας του 1990. Από το 1993 έως το 1999 το προϊόν της αυξήθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 8,8% και η απασχόληση με 5,5%.

Μέρος της αύξησης αυτής αποδίδεται στο υψηλό ποσοστό ανεργίας που στην αρχή της περιόδου έφτανε στο 15% του εργατικού δυναμικού της και στην ευνοϊκή δημογραφική κατάστασή της, αφού είναι η χώρα με τον νεανικότερο πληθυσμό και το χαμηλότερο δείκτη εξάρτησης ηλικιωμένων την Ευρώπη. Η οικονομική πρόοδος αντέστρεψε το μεταναστευτικό ρεύμα και σε συνδυασμό με τον αυξανόμενο πληθυσμό της χώρας, οδήγησε σε αύξηση του εργατικού δυναμικού.

Αντίθετα η Ελλάδα έχει μικρή δυνατότητα αύξησης του εργατικού δυναμικού λόγω του πλέον γηρασμένου πληθυσμού της με ετήσιο ρυθμό αύξησης μόνο 1%. Η ανεργία στην Ελλάδα αυξήθηκε στην δεκαετία του '90 , αλλά εξακολουθεί να είναι χαμηλότερη από τα μέγιστα επίπεδα της ανεργίας στην Ιρλανδία και το ποσοστό συμμετοχής του πληθυσμού στο εργατικό δυναμικό είναι λίγο μόνο παρακάτω του αντίστοιχου της Ιρλανδίας. Η ανεργία όμως στην Ελλάδα είναι διαρθρωτικού χαρακτήρα δηλ. υπάρχει αναντιστοιχία δεξιοτήτων των εργαζομένων με τις απαιτήσεις των θέσεων εργασίας.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο αποδίδει την μεγάλη οικονομική περίοδο της Ιρλανδίας σε τέσσερις παράγοντες:

(α)Εξωστρεφείς πολιτικές για την ανάπτυξη των επενδύσεων και του εμπορίου

(β)Κοινή αγορά της Ευρώπης

(γ)Δημοσιονομική σταθεροποίηση που άρχισε από το 1987

(δ)Μεγάλες εισροές από τα ΚΠΣ που χρησιμοποιήθηκαν για την βελτίωση των υποδομών.

Η Ιρλανδία κατέστη μια πολύ καλή βάση για τις αμερικάνικες εταιρίες που επιθυμούσαν τη διείσδυσή τους στην Ευρώπη κυρίως λόγω της κοινής γλώσσας και μιας αρκετά ευέλικτης αγοράς εργασίας. Ενδεικτικά σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ το μοναδιαίο εργατικό κόστος στην ιρλανδική βιομηχανία μειώθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 5% την περίοδο 1985-1998.

Σε αυτά πρέπει να προστεθούν οι ροές άμεσων ξένων επενδύσεων που υπερβαίνουν το 6% του ΑΕΠ και τα γενναιόδωρα φορολογικά και χρηματοδοτικά κίνητρα των εκάστοτε κυβερνήσεων. Επίσης η αύξηση των εξαγωγών της στην υπόλοιπη Ευρώπη από 56% του ΑΕΠ το 1990 σε 88% το 1999, κυρίως μέσω της αύξησης των άμεσων ξένων επενδύσεων εξαγωγικού προσανατολισμού.

Στα παραπάνω αντιτάσσεται η μείωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας όπως αυτή φαίνεται από την μείωση των εξαγωγών από 17% περίπου τον ΑΕΠ το 1981 σε λιγότερο από 10% το 1997 και από τη μείωση των άμεσων ξένων επενδύσεων που κυμαίνονται γύρω στο 1% του ΑΕΠ.

Σχετικά με τον τρίτο παράγοντα η δημοσιονομική σταθεροποίηση που ξεκίνησε το 1987 βασίστηκε στην μείωση των δημοσιονομικών δαπανών σε αντίθεση με την Ελλάδα όπου η δημοσιονομική εξυγίανση που άρχισε το 1985, στηρίχθηκε στην αύξηση των φορολογικών εσόδων.

Όπως φαίνεται στον πίνακα 1 η προσπάθεια δημοσιονομικής εξυγίανσης διαφέρει σημαντικά ως προς το σκέλος των τρεχόντων εσόδων της γενικής κυβέρνησης των δύο χωρών.

Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από χαμηλά επίπεδα δημοσίων εσόδων με ανοδική όμως τάση που δεν ξεπερνούν το 30% του ΑΕΠ εώς και το 1987, όπου η ανοδική τάση τους συνεχίζεται για να ξεπεράσει και το 40% ως ποσοστό του ΑΕΠ το 1999.

Αντίθετα η Ιρλανδία αρχίζει την προσπάθεια δημοσιονομικής εξυγίανσης ξεκινώντας από υψηλότερα επίπεδα δημοσίων εσόδων που το 1887 ξεπερνάνε το 40% ως ποσοστό του ΑΕΠ δηλ. 40,7% με συνεχή όμως πτωτική τάση που από το 1998 και μετά κινείται σε επίπεδα κάτω του 35%.

Αυτό οφείλεται κυρίως στην εφαρμογή διαφορετικής κατεύθυνσης φορολογικών πολιτικών δηλαδή ισχυρά πολιτικά κίνητρα με σημαντικές μειώσεις των φορολογικών συντελεστών άμεσης και έμμεσης φορολογίας

στην Ιρλανδία. Αντίθετα στην Ελλάδα μέρος της αύξησης των φορολογικών εσόδων μπορεί να αποδοθεί στην μείωση της φοροδιαφυγής ως αποτέλεσμα αναδιοργάνωσης και βελτίωσης των Υπηρεσιών του Υπουργείου Οικονομικών.

Στο άλλο σκέλος της δημοσιονομικής πολιτικής το σκέλος των δημοσίων δαπανών –όπως φαίνεται στον πίνακα 2 παρατηρείται σχεδόν το ίδιο φαινόμενο.

Η πορεία της δημοσιονομικής σταθεροποίησης στη Ελλάδα αρχίζει με πολύ χαμηλά επίπεδα τρεχουσών δημόσιων δαπανών συγκριτικά με το μέσο όρο των Ευρωπαϊκών χωρών. Το 1985 στην Ελλάδα οι δημόσιες δαπάνες είναι οριακά πάνω από το 35% ως ποσοστό του ΑΕΠ και δέκα ποσοστιαίες μονάδες κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο ο οποίος είναι 45,8%.

Το αντίστοιχο ποσοστό των δημοσίων δαπανών της Ιρλανδίας ήταν 46,9% δηλαδή 15 ποσοστιαίες μονάδες πάνω από το ελληνικό και 5 περίπου ποσοστιαίες μονάδες πάνω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

- Το 1994, έτος έναρξης εφαρμογής του δεύτερου σταδίου μετάβασης στην ΟΝΕ, η εικόνα των δημοσίων δαπανών είναι τελείως διαφορετική:
- Οι συνολικές τρέχουσες δαπάνες της γενικής κυβέρνησης της Ελλάδας βρίσκονται στο επίπεδο των 43,5% (ως ποσοστό του ΑΕΠ) – έναντι 35,8% το 1985- παρουσιάζοντας μια σημαντική αύξηση της τάξης του 7,70% στην περίοδο 1985-1994
- Αντίθετα το αντίστοιχο ποσοστό δημοσίων δαπανών της Ιρλανδίας παρουσιάζει σημαντική μείωση στην ίδια χρονική περίοδο κατά 9,3% (από 46,9% το 1985 μειώνεται κατά στο 37,6% το 1994)
- Κατά την ίδια χρονική περίοδο ο ευρωπαϊκός μέσος όρος κινείται ελαφρώς ανοδικά, από 45,8% το 1985 φτάνει στο 48% το 1994
- Το 1998, έτος ολοκλήρωσης του δεύτερου σταδίου μετάβασης στην ΟΝΕ η τάση του μεγέθους των δημοσίων δαπανών είναι πτωτική σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες φανερώνοντας την γενική πολιτικό οικονομική κατευθυντήρια γραμμή της δημοσιονομικής εξυγίανσης – μεταφραζόμενη σε δραστική μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων – για την εκπλήρωση των κριτηρίων Σύγκλισης ως πρόδρομο για την δημιουργία

της Ευρωζώνης και την εισαγωγή του ευρώ ως κοινό νόμιμο νόμισμα συναλλαγών.

- Στην Ελλάδα το μέγεθος των δημοσίων δαπανών φτάνει στο 39% από 43,5% που ήταν το 1994 και στην Ιρλανδία φτάνει στο 32% από 37,6%. Ο αντίστοιχος ευρωπαϊκός μέσος όρος το 1998 είναι 45,3% έναντι 48% το 1994.

Η έναρξη του πρώτου σταδίου μετάβασης στην ΟΝΕ το έτος 1990 βρίσκει την Ελλάδα να υπερτερεί της Ιρλανδίας κατά 3,6% στον τομέα των δημοσίων δαπανών της Ιρλανδίας δηλ. 41,7% έναντι 38,1% και το έτος 1998, πριν την έναρξη εφαρμογής του γ' σταδίου μετάβασης η διαφορά αυτή να αυξάνεται σε 7% δηλ. 39% έναντι 32%.

- Από τα παραπάνω στοιχεία προκύπτει ότι η δημοσιονομική εξυγίανση στην Ιρλανδία που ξεκίνησε το 1987 στηρίχθηκε κυρίως στη μείωση των δημοσίων δαπανών σε αντίθεση με την Ελλάδα όπου η δημοσιονομική εξυγίανση που ξεκίνησε το 1985, στηρίχθηκε κυρίως στην αύξηση των φορολογικών εσόδων με μικρές μόνο μεταβολές των δημοσίων δαπανών.

Στην διαδικασία σύγκρισης των οικονομιών των δύο χωρών θα πρέπει να ληφθούν υπόψιν και άλλοι παράγοντες όπως :

- Το βιοτικό επίπεδο της Ιρλανδίας μετρούμενο ως το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εγχώριο προϊόν ήταν υψηλότερο από το αντίστοιχο της Ελλάδας την δεκαετία του 1980 (περίοδο έναρξης δημοσιονομικής εξυγίανσης) . Το 1990 έτος έναρξης εφαρμογής α΄σταδίου μετάβασης το κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην Ελλάδα ήταν 43,4, έναντι 68,5 της Ιρλανδίας (100 = ΕΕ-15).
- Το τεράστιο κοινωνικό κόστος της οικονομικής προσαρμογής της Ιρλανδίας από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 με την ανεργία να κινείται σε πολύ υψηλά επίπεδα πάνω από 15%, και την μετανάστευση να αυξάνεται συνεχώς. Η Ελλάδα αντίθετα δεν ακολούθησε το μοντέλο της βίαιης προσαρμογής, αποφεύγοντας μεγάλης έντασης κοινωνικές αναταραχές.
- Τα σημαντικά κοινωνικά προβλήματα ως απόρροια της ταχύρυθμης οικονομικής ανάπτυξης στην Ιρλανδία που σχετίζονται κυρίως με την ανισότητα στην διανομή του εισοδήματος που είναι μία από τις μεγαλύτερες στην Ευρώπη.

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι παρ' όλες τις ομοιότητες μεταξύ των δύο χωρών υπάρχουν και σημαντικές διαφορές και ιδιομορφίες που καθιστούν δύσκολη και παρακινδυνευμένη, αν όχι ανέφικτη και αναποτελεσματική την αντιγραφή του ιρλανδικού μοντέλου στην Ελλάδα .

Μπορεί όμως να αποτελέσει ένα αξιόλογο παράδειγμα στον τομέα της δημοσιονομικής εξυγίανσης με την μείωση των φόρων και των δημοσίων δαπανών, που σε συνδυασμό με την εξωστρεφή εμπορική και επενδυτική πολιτική δημιούργησε ένα οικονομικό περιβάλλον ιδιαίτερα φιλικό στις επιχειρήσεις και στη προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.

2.1 Γενικά

- **Τι είναι δημοσιονομική πολιτική**

Η δημοσιονομική πολιτική αναφέρεται στις μεταβολές των δημοσίων δαπανών ή των δημοσίων εσόδων, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων προέρχεται από την φορολογία, που πραγματοποιούνται από τις Κυβερνήσεις με σκοπό την επίτευξη συγκεκριμένων μακροοικονομικών στόχων όπως η μείωση της ανεργίας, η σταθερότητα των τιμών, η οικονομική ανάπτυξη.

Τα συστατικά στοιχεία δηλ. της δημοσιονομικής πολιτικής είναι:

- Οι δημόσιες δαπάνες για αγορά αγαθών και υπηρεσιών
- Οι μεταβιβαστικές πληρωμές του κράτους προς τα νοικοκυριά, οι οποίες μπορούν να θεωρηθούν και ως αρνητική φορολογία
- Η φορολογία (έμμεση και άμεση)

Η δημοσιονομική πολιτική μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την μετακίνηση της οικονομίας από μία κατάσταση ύφεσης ή από μία πληθωριστική κατάσταση υπερθέρμανσης σε κατάσταση ισορροπίας.

Επεκτατική δημοσιονομική πολιτική καλείται αυτή που χρησιμοποιείται για την αύξηση της συνολικής ζήτησης ή της συνολικής προσφοράς, και περιοριστική δημοσιονομική πολιτική καλείται αυτή που χρησιμοποιείται για την μείωση της συνολικής ζήτησης ή της συνολικής προσφοράς. Και οι δύο μορφές δημοσιονομικής πολιτικής συμπεριλαμβάνουν οργανωμένη και σχεδιασμένη δράση από τις πολιτικές κυβερνήσεις που μεταβάλλουν είτε τις δημόσιες δαπάνες, είτε τη φορολογία, είτε και τα δύο προς την επιθυμητή γι' αυτούς κατεύθυνση.

Η άσκηση επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής δεν οδηγεί κατ' ανάγκη στην δημιουργία δημοσιονομικού ελλείμματος, και εξαρτάται από την

κατάσταση του προϋπολογισμού πριν την εφαρμογή της επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής , όπως και από το μέγεθός της.

- **Το παλιό δόγμα της Δημοσιονομικής Πολιτικής**

Αναφέρεται κυρίως στην κατηγορία των κλασικών οικονομολόγων που πιστεύουν στην ικανότητα αυτορύθμισης της οικονομίας σε περιόδους ύφεσης ή υψηλού πληθωρισμού που κυριαρχούσε απόλυτα μέχρι την εμφάνιση της Κεϋνσιανής "επανάστασης" στην οικονομική σκέψη.

Έως τότε ήταν γενικώς αποδεκτοί οι παρακάτω κανόνες:

- Ο κρατικός προϋπολογισμός έπρεπε να είναι ισορροπημένος εκτός από περιόδους πολεμικών συρράξεων όπου επιτρεπόταν η δημιουργία δημοσίων ελλειμμάτων τα οποία όμως έπρεπε να καλυφθούν τα επόμενα χρόνια με την δημιουργία δημοσίων πλεονασμάτων.
- Αύξηση των δημοσίων δαπανών έπρεπε να συνοδεύεται από αντίστοιχη αύξηση της φορολογίας έτσι ώστε το κόστος της γενικής κυβέρνησης να είναι σαφώς καθορισμένο
- Οι δημόσιες δαπάνες και η φορολογία έπρεπε να κινούνται προς την κατεύθυνση της παροχής των ζητούμενων από τους πολίτες δημόσιων αγαθών και υπηρεσιών και όχι στη διαχείριση μακροοικονομικών μεταβλητών.

Γενικά θεωρούνταν ότι η ελεύθερη οικονομία της αγοράς ήταν εγγενώς σταθερή και αυτορυθμιζόμενη και συνεπώς δεν χρειαζόταν καμία κρατική παρέμβαση για την σταθεροποίησή της.

- **Η αύξηση της σημαντικότητας της Δημοσιονομικής Πολιτικής**

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1930, πολλοί οικονομολόγοι αποδέχτηκαν την Κεϋνσιανή αμφισβήτηση της εγγενώς σταθερής και αυτορυθμιζόμενης οικονομίας. Το παλιό δόγμα της δημοσιονομικής πολιτικής άρχισε να παραμερίζεται από ένα καινούργιο το οποίο δήλωνε ότι χρειαζόταν η άσκηση επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής σε περιόδους χαμηλής συνολικής ζήτησης δηλ. σε περιόδους ύφεσης, ακόμη και αν αυτό σήμαινε δημόσιο έλλειμμα. Αντίστοιχα σε περιόδους υψηλής συνολικής ζήτησης που χαρακτηρίζονταν από υψηλό πληθωρισμό χρειαζόταν η άσκηση

περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής , ακόμη κι αν αυτό σήμαινε δημόσιο πλεόνασμα.

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1960, η πολιτική ανάμειξη και χρησιμοποίηση του νέου ρεύματος της δημοσιονομικής πολιτικής έγινε ξεκάθαρη και συγκεκριμένη. Παρατηρήθηκε από κάποιους οικονομολόγους ότι η εφαρμογή επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής με την αύξηση των δημοσίων δαπανών ή την μείωση της φορολογίας είναι πιο εύκολα εφαρμόσιμη και αποδεκτή από μία περιοριστική δημοσιονομική πολιτική . Οι πολιτικοί έδειχναν ιδιαίτερη προθυμία για αύξηση των δημοσίων δαπανών ή την μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης, μέτρα ιδιαίτερα δημοφιλή στους δυνητικούς ψηφοφόρους, ενισχύοντας έτσι και εδραιώνοντας τη θέση τους. Δημιουργήθηκε έτσι η απορία μήπως το νέο δημοσιονομικό δόγμα δημιουργήσει μια πολιτική προκατάληψη για την άσκηση μόνο επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής που αναπόφευκτα θα οδηγούσε στην δημιουργία και συσσώρευση μεγάλων δημοσίων ελλειμμάτων.

Οι οπαδοί της άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής δεν σημαίνει κατ' ανάγκη ότι επιθυμούν ένα μεγάλο μέγεθος του κράτους. Η δημοσιονομική πολιτική μπορεί να χρησιμοποιηθεί εξίσου αποτελεσματικά και γι' αυτούς που επιθυμούν ένα μικρό μέγεθος του κράτους. Και οι δύο για την επίτευξη του σκοπού τους μπορούν να χρησιμοποιήσουν επεκτατική δημοσιονομική πολιτική, οι μεν πρώτοι με την αύξηση των δημοσίων δαπανών, οι δε δεύτεροι με την μείωση της φορολογίας.

2.2 Συνολική ζήτηση και δημοσιονομική πολιτική

- **Πως οι μεταβολές των δημοσίων δαπανών και της φορολογίας επηρεάζουν την συνολική ζήτηση και το προϊόν ;**

Οι πραγματικοί μηχανισμοί με τους οποίους η δημοσιονομική πολιτική επηρεάζει την συνολική ζήτηση είναι οι μεταβολές των δημοσίων δαπανών και της φορολογίας.

Σε δεδομένο επίπεδο τιμών οτιδήποτε αυξάνει τη συνολική δαπάνη της οικονομίας, η οποία αποτελείται από την δαπάνη για κατανάλωση C, την δαπάνη για επένδυση I, τις δημόσιες δαπάνες G, και τις καθαρές εξαγωγές NX,

αυξάνει την συνολική ζήτηση (AD) μετατοπίζοντας την καμπύλη της προς τα πάνω και δεξιά. Αντίθετα, σε δεδομένο επίπεδο τιμών, οτιδήποτε μειώνει την συνολική δαπάνη, μειώνει την συνολική ζήτηση μετατοπίζοντας την καμπύλη της προς τα κάτω και αριστερά .

Συνεπώς, μια αύξηση των δημοσίων δαπανών, που αποτελεί μέρος της συνολικής δαπάνης, αυξάνει τη συνολική ζήτηση και αντίστροφα μια μείωσή τους μειώνει το επίπεδο της συνολικής ζήτησης.

Μια μεταβολή στην φορολογία μπορεί να επηρεάσει την συνολική δαπάνη με έμμεσο τρόπο, επηρεάζοντας την κατανάλωση ή την επένδυση ή και τα δύο. Για παράδειγμα, μια μείωση στο φόρο εισοδήματος θα αυξήσει το διαθέσιμο εισόδημα και τα νοικοκυριά θα μπορούν να καταναλώσουν περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες, σε δεδομένο επίπεδο τιμών, αυξάνοντας έτσι την συνολική ζήτηση. Μια αύξηση του φόρου εισοδήματος θα μειώσει το διαθέσιμο εισόδημα και θα έχει τις ακριβώς αντίθετες επιδράσεις.

- **Η Κεϋνσιανή προσέγγιση της Δημοσιονομικής Πολιτικής.**

Σύμφωνα με την Κεϋνσιανή θεωρία η άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής μπορεί να βοηθήσει μια οικονομία να βγει από μια κατάσταση ύφεσης ή από μια κατάσταση έντονων πληθωριστικών πιέσεων , και να την οδηγήσει σε κατάσταση ισορροπίας.

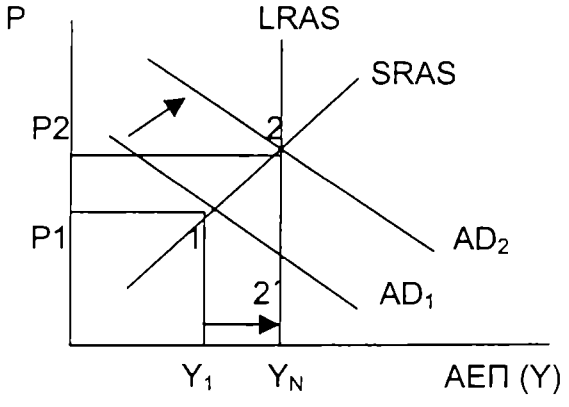

(σχήμα**1**)

- επεκτατική δημοσιονομική πολιτική για την αντιμετώπισης της ύφεσης

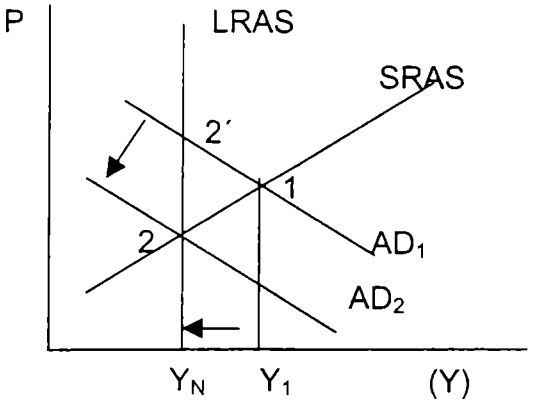

(σχήμα**2**)

- περιοριστική δημοσιονομική πολιτική για την αντιμετώπιση έντονων πληθωριστικών πιέσεων λόγω της υψηλής ζήτησης.

όπου: AD η καμπύλη συνολικής ζήτησης (aggregate demand), η οποία εκφράζει τη σχέση ανάμεσα στο επίπεδο τιμών P και την ποσότητα της ζητούμενου προϊόντος Y. Η κλίση της είναι αρνητική γιατί όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο τιμών P, τόσο χαμηλότερο είναι το επίπεδο των πραγματικών χρηματικών διαθεσίμων M/P και άρα τόσο μικρότερη είναι η ζητούμενη ποσότητα αγαθών και υπηρεσιών Y.

LRAS, η μακροχρόνια καμπύλη προσφοράς, με κατακόρυφη κλίση, δηλώνοντας ότι το επίπεδο παραγωγής και προϊόντος καθορίζεται από τις ποσότητες των παραγωγικών συντελεστών και την διαθέσιμη τεχνολογία και δεν εξαρτάται από το επίπεδο των τιμών.

SRAS, η βραχυχρόνια καμπύλη συνολικής προσφοράς.

$\bar{Y}_{N,}$, το μακροχρόνιο επίπεδο προϊόντος (παραγωγής) της οικονομίας, ή φυσικό πραγματικό ΑΕΠ, ή προϊόν πλήρους απασχόλησης όπου δηλ. η ανεργία είναι στο φυσικό της ποσοστό (ανεργία τριβής + δομική ανεργία).

α) Στο Σχήμα (1), η οικονομία βρίσκεται αρχικά σε κατάσταση ύφεσης, στο σημείο 1. Η συνολική ζήτηση είναι πολύ χαμηλή για να μετακινήσει την οικονομία σε κατάσταση ισορροπίας στα επίπεδα του προϊόντος πλήρους απασχόλησης. Η Κεϋνσιανή πρόταση είναι η ενεργοποίηση μέτρων επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής δηλ. αύξηση των δημοσίων δαπανών ή μείωση της φορολογίας ή και τα δύο για την αύξηση της συνολικής ζήτησης και την μετατόπιση της καμπύλης AD προς τα πάνω (AD1 σε AD2), οδηγώντας την οικονομία στο φυσικό επίπεδο παραγωγής της (σημείο2).

Στο ερώτημα αν θα μπορούσε να αυξηθεί η βραχυχρόνια συνολική προσφορά και να μετατοπιστεί η καμπύλη SRAS προς τα κάτω και δεξιά έτσι ώστε το νέο σημείο ισορροπίας να ήταν το 2΄ (με χαμηλότερο επίπεδο τιμών) οι Κεϋνσιανοί οικονομολόγοι αντιτάσσουν ότι : i) η οικονομία έχει "κολλήσει" στο σημείο 1, ίσως λόγω της ακαμψίας των τιμών και κυρίως των μισθών προς τα κάτω βραχυχρόνια , ii) η βραχυχρόνια συνολική προσφορά θα χρειαστεί αρκετό χρόνο για να μεταβληθεί, γεγονός το οποίο θα μας φέρει

αντιμέτωπους με το υψηλό κόστος της ανεργίας και του χαμηλού επιπέδου προϊόντος στο μεσοδιάστημα που θα απαιτηθεί για την μεταβολή της.

β) Στο Σχήμα 2, η οικονομία αρχικά βρίσκεται σε κατάσταση έντονων πληθωριστικών πιέσεων λόγω της αυξημένης ζήτησης που υπερβαίνει το επίπεδο του προϊόντος πλήρους απασχόλησης. Η περίπτωση αυτή μπορεί να αντιμετωπιστεί με τη λήψη μέτρων περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής δηλ. με μείωση των δημοσίων δαπανών ή με αύξηση της φορολογίας ή και με τα δύο μέτρα τα οποία θα οδηγούσαν σε μείωση της συνολικής δαπάνης της οικονομίας και επομένως και της συνολικής ζήτησης. Αυτό θα είχε ως συνέπεια την μετατόπιση της καμπύλης AD προς τα κάτω και αριστερά ($AD_1 \rightarrow AD_2$) επαναφέροντας την οικονομία στα επίπεδα του φυσικού της προϊόντος ($Y_1 \rightarrow Y_N$), μειώνοντας αντίστοιχα και το επίπεδο των τιμών.

Σύμφωνα με την Κεϋνσιανή προσέγγιση μια αύξηση των δημοσίων δαπανών οδηγεί σε μια μεγαλύτερη αύξηση της συνολικής ζήτησης. Ο λόγος αυτής της **πολλαπλασιαστικής επίδρασης** είναι ότι όταν οι δημόσιες δαπάνες αυξάνονται κατά 1 νομισματική μονάδα, τότε αρχικά αυξάνει κατά το ίδιο ποσό και η συνολική ζήτηση με σταθερές την κατανάλωση και την επένδυση. Αν όμως το επίπεδο παραγωγής και εισοδήματος προσδιορίζονται από το επίπεδο της συνολικής ζήτησης, το διαθέσιμο εισόδημα θα τείνει και αυτό να αυξηθεί κατά 1 νομισματική μονάδα, το οποίο με τη σειρά του θα οδηγήσει σε αύξηση της κατανάλωσης που αυξάνει περισσότερο τα εισόδημα κοκ.

Η απεριόριστη ανατροφοδότηση του εισοδήματος από την κατανάλωση και αντίστροφα προσδιορίζει και εξηγεί την λειτουργία του πολλαπλασιαστή των δημοσίων δαπανών και προσδιορίζει το μέγεθός του το οποίο συναρτάται θετικά με την οριακή ροπή κατανάλωσης ($\Delta C/\Delta Y$). Στην περίπτωση της μείωσης των φόρων η πολλαπλασιαστική επίδραση θα είναι μικρότερη, γιατί η μείωση της φορολογίας αυξάνει το διαθέσιμο εισόδημα, μέρος του οποίου καταναλώνεται και μέρος του οποίου αποταμιεύεται.

Οι πολλαπλασιαστές της δημοσιονομικής πολιτικής αποτελούν μάλλον μια σαθρή κατασκευή γιατί αν αυξηθούν οι δημόσιες δαπάνες χωρίς αντίστοιχη

αύξηση της φορολογίας, αυτές θα πρέπει να χρηματοδοτηθούν με δανεισμό, και τότε δύο πράγματα είναι πιθανό να συμβούν :

i) να αυξηθούν τα επιτόκια, γεγονός το οποίο θα έχει μια επιπρόσθετη αρνητική επίδραση στο ΑΕΠ

ii) να αυξηθούν οι μελλοντικοί φόροι ή να μειωθούν αντίστοιχα οι δημόσιες δαπάνες. Αν αυτό αναμένεται από τα νοικοκυριά, η επίδραση των πολλαπλασιαστών εξουδετερώνεται αφού δεν αυξάνεται η τρέχουσα κατανάλωση.

Το θεώρημα του ισοσκελισμένου προϋπολογισμού που αναφέρει ότι η μεταβολή στο πραγματικό ΑΕΠ είναι ίση με την μεταβολή των δημοσίων δαπανών όταν δημόσιες δαπάνες και φορολογία μεταβάλλονται κατά το ίδιο ποσό και προς την ίδια κατεύθυνση, υπόκειται στους ίδιους με τους παραπάνω περιορισμούς.

- **Εκτόπιση και έλεγχος της αποτελεσματικότητας της Δημοσιονομικής Πολιτικής.**

Ο όρος "εκτόπιση" αναφέρεται στην μείωση της ιδιωτικής δαπάνης (κατανάλωση, επένδυση κτλ.) ως συνέπεια άσκησης επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής προερχόμενη από αυξημένα επίπεδα δημοσίων δαπανών ή αυξημένες ανάγκες χρηματοδότησης των δημοσίων ελλειμμάτων. Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται από τους επικριτές των θετικών επιδράσεων της Δημοσιονομικής Πολιτικής στη συνολική ζήτηση και στο προϊόν μιας οικονομίας.

Πιθανά παραδείγματα "εκτόπισης" μπορούν να θεωρηθούν :

- Η κυβέρνηση δαπανά περισσότερα για δημόσιες βιβλιοθήκες και οι ιδιώτες αγοράζουν λιγότερα βιβλία από τα ιδιωτικά βιβλιοπωλεία
- Η αύξηση των δημοσίων δαπανών για εκπαίδευση μειώνει τη δαπάνη των νοικοκυριών για ιδιωτική εκπαίδευση
- Η αύξηση των δημοσίων δαπανών για δημόσιες συγκοινωνίες μειώνει τη δαπάνη για τα ιδιωτικά μέσα μεταφοράς

Στις παραπάνω περιπτώσεις μπορεί να θεωρηθεί ότι υπάρχει άμεση υποκατάσταση της ιδιωτικής δαπάνης από την αύξηση της δημόσιας δαπάνης.

Είναι πιθανόν όμως να υπάρξει και έμμεση υποκατάσταση της ιδιωτικής δαπάνης ή μέρους αυτής από αντίστοιχη αύξηση της δημόσιας δαπάνης μέσω της αύξησης των επιτοκίων:

- Η αύξηση για παράδειγμα των δημοσίων δαπανών για περισσότερα κοινωνικά ή αμυντικά προγράμματα χωρίς αντίστοιχη αύξηση της φορολογίας για την χρηματοδότησή τους, με αποτέλεσμα την αύξηση του δημοσίου ελλείμματος που οδηγεί στην ανάγκη δανειοδότησης για την κάλυψή του, με αποτέλεσμα την αύξηση της ζήτησης δανειακών κεφαλαίων, η οποία οδηγεί σε αύξηση των επιτοκίων και αυτή με την σειρά της σε μείωση των επενδύσεων

Ο βαθμός "εκτόπισης" της ιδιωτικής δαπάνης από μια αύξηση της δημόσιας δαπάνης μπορεί να είναι από μηδενικός έως και ολοκληρωτικός. Πλήρη εκτόπιση έχουμε όταν η μείωση ενός ή περισσότερων συστατικών της ιδιωτικής δαπάνης αντισταθμίζεται απόλυτα από μια ισόποση αύξηση της δημόσιας δαπάνης. Μερική εκτόπιση συμβαίνει όταν μια αύξηση της δημόσιας δαπάνης προκαλεί μικρότερη μείωση της συνολικής δαπάνης. Μηδενική εκτόπιση έχουμε όταν οποιαδήποτε μεταβολή της δημόσιας δαπάνης αφήνει αμετάβλητη τη συνολική ιδιωτική δαπάνη.

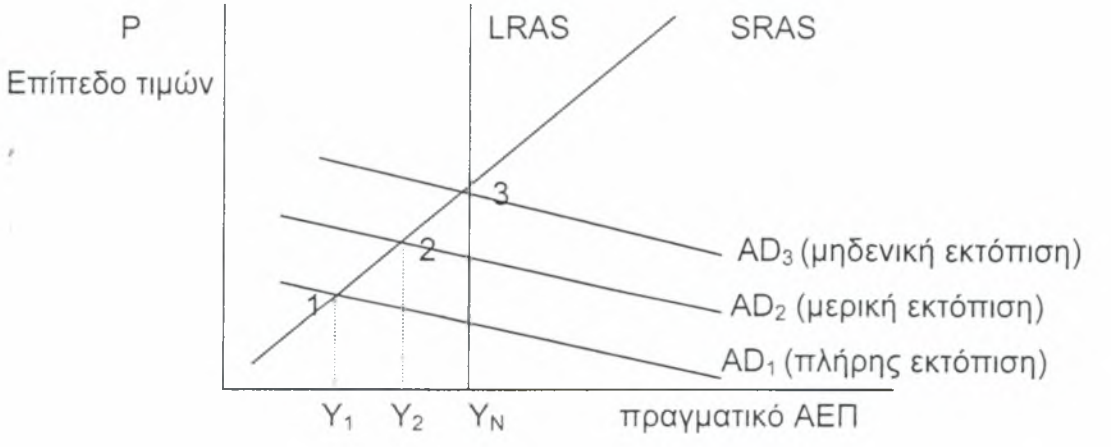

Σχήμα **3** : οι επιδράσεις του βαθμού εκτόπισης στο Συνολικής Ζήτησης –Συνολικής Προσφοράς (AD – AS) πλαίσιο .

Η αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ ως αποτέλεσμα άσκησης επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής εξαρτάται από το βαθμό εκτόπισης (Σχήμα3):

α) μια αύξηση της δημόσιας δαπάνης δεν θα μειώσει καθόλου την ιδιωτική δαπάνη και θα αυξήσει ισόποσα τη συνολική ζήτηση μετατοπίζοντας την καμπύλη AD από $AD_1 \rightarrow AD_3$ οδηγώντας έτσι το συνολικό πραγματικό προϊόν στα επίπεδα της πλήρους απασχόλησης ($Y_1 \rightarrow Y_N$). Ως έμμεσες επιδράσεις είναι η αύξηση της απασχόλησης και η αύξηση του επιπέδου τιμών (ακραία Κεϋνσιανή προσέγγιση)

β) με την υπόθεση της μερικής εκτόπισης, μια αύξηση της δημόσιας δαπάνης θα έχει ως καθαρό αποτέλεσμα την αύξηση της συνολικής ζήτησης (μικρότερη όμως από την αύξηση των G) η οποία μεταφράζεται σε μετατόπιση της καμπύλης AD από AD_1 σε AD_2, αυξάνοντας το προϊόν της οικονομίας από Y1 σε Y2 , και έμμεσα και την απασχόληση, λιγότερο όμως από ότι στην περίπτωση α).

γ) στην περίπτωση της πλήρους εκτόπισης, η άσκηση επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής αντισταθμίζεται πλήρως από αντίστοιχη μείωση της ιδιωτικής δαπάνης με αποτέλεσμα η συνολική ζήτηση να παραμείνει στα ίδια επίπεδα (AD1) χωρίς καμία επίδραση στο προϊόν , την απασχόληση και τις τιμές, και η οικονομία παραμένει στο σημείο 1 (κλασσική προσέγγιση).

- **Εκτόπιση, επιτόκια και ξένα δανειακά κεφάλαια.**

Με την υπόθεση του ήδη υπάρχοντος δημοσίου ελλείμματος, αν η κυβέρνηση αυξήσει τις δημόσιες δαπάνες χωρίς παράλληλη αύξηση της φορολογίας, το δημόσιο έλλειμμα θα αυξηθεί. Ως συνέπεια αυτού του μεγάλου ελλείμματος αυξάνονται και οι δανειακές ανάγκες της κυβέρνησης και άρα και η ζήτηση γι' αυτά . Η αυξημένη ζήτηση για δανειακά κεφάλαια προκαλεί αύξηση των επιτοκίων η οποία μειώνει την δαπάνη για επενδύσεις. Παρατηρείται δηλ. ένας έμμεσος τρόπος εκτόπισης της ιδιωτικής δαπάνης ως αποτέλεσμα άσκησης δημοσιονομικής επεκτατικής πολιτικής.

Στο σημείο αυτό γεννάται το ερώτημα αν ο βαθμός εκτόπισης θα μπορούσε να είναι μικρότερος σε περίπτωση που τα υψηλότερα πλέον επιτόκια θα ήταν σε θέση να προσελκύσουν κεφάλαια από την αλλοδαπή, λόγω της αναμενόμενης υψηλής απόδοσής τους , μέσω της αγοράς κρατικών χρεογράφων (ομολόγων). Η αυξημένη προσφορά δανειακών κεφαλαίων (προερχόμενη από το εξωτερικό) προοριζόμενη για την χρηματοδότηση του δημοσίου ελλείμματος θα μπορούσε να συγκρατήσει την αύξηση των

επιτοκίων και να μειώσει έτσι την αρνητική τους επίδραση στην δαπάνη για επενδύσεις.

Οι ξένοι όμως πριν αγοράσουν τα ξένα χρεόγραφα πρέπει να μετατρέψουν το νόμισμά τους σε εγχώριο νόμισμα. Αυτή η πράξη αυξάνει τη ζήτηση και συνεπώς και την τιμή του εγχώριου νομίσματος. Το ανατιμημένο πλέον εγχώριο νόμισμα επιδεινώνει την ανταγωνιστικότητα της χώρας καθιστώντας φθηνότερα τα ξένα προϊόντα και ακριβότερα τα εγχώρια προϊόντα για τους ξένους. Αποτέλεσμα είναι η επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου και η μείωση των καθαρών εξαγωγών, άρα η μείωση της συνολικής ιδιωτικής δαπάνης .Με την λογική αυτή μια αύξηση του δημοσίου ελλείμματος είναι πιθανόν να αυξήσει το εμπορικό έλλειμμα, εκτός από τη μείωση της συνολικής ιδιωτικής δαπάνης.

2.3 Η Νεοκλασική άποψη για τη δημοσιονομική πολιτική

Η νεοκλασική σχολή οικονομικής σκέψης αντιτάσσει έναν διαφορετικό τρόπο αντίδρασης των ανθρώπων στην άσκηση επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής που δημιουργεί μεγάλα δημόσια ελλείμματα:

Ένα μεγάλο δημόσιο έλλειμμα μεταφράζεται σε αύξηση του χρέους και σε υψηλότερους μελλοντικούς φόρους για την εξυπηρέτησή του.

Αυτός ο τρόπος αντίδρασης οδηγεί τους νεοκλασικούς οικονομολόγους στις παρακάτω προβλέψεις :

α) η τρέχουσα κατανάλωση θα μειωθεί ως αποτέλεσμα της επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής. Η αύξηση του ελλείμματος που θα αυξήσει το δημόσιο χρέος και τις δαπάνες εξυπηρέτησής του θα οδηγήσει τα νοικοκυριά σε αύξηση της αποταμίευσής τους εις βάρος της τρέχουσας κατανάλωσης, έτσι ώστε να ανταποκριθούν στην υψηλότερη μελλοντική φορολογική επιβάρυνση

β) το δημόσιο έλλειμμα δεν προκαλεί αύξηση των επιτοκίων:

Γνωρίζοντας τα νοικοκυριά ότι ένα έλλειμμα σημαίνει λιγότερους φόρους σήμερα και περισσότερους φόρους στο μέλλον αυξάνουν την αποταμίευσή τους και έτσι αυξάνεται η συνολική προσφορά δανειακών κεφαλαίων η οποία αντισταθμίζει την αύξηση της ζήτησης δανειακών κεφαλαίων που

προκαλείται από την κυβέρνηση για την εξυπηρέτηση του μεγαλύτερου ελλείμματος.

Στην περίπτωση αυτή η συνολική ζήτηση δεν είναι δυνατόν να μεταβληθεί και με δεδομένα τη συνθήκη της υψηλότερης αναμενόμενης φορολογίας, η άσκηση επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής αφήνει το πραγματικό ΑΕΠ, την ανεργία και το επίπεδο των τιμών ανεπηρέαστα. Η επεκτατική δημοσιονομική πολιτική δεν μπορεί να τονώσει την αγορά και είναι αναποτελεσματική στην αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ και της μείωσης του ποσοστού ανεργίας.

Η παραπάνω ανάλυση ισχύει και για την άσκηση περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής .

Στο ερώτημα, με δεδομένο το περιορισμένο όριο ηλικίας, ότι ίσως οι άνθρωποι δεν θα είναι εν ζωή όταν θα αυξηθεί η φορολογική επιβάρυνση και άρα δεν έχουν κανένα λόγο μείωσης της τρέχουσας κατανάλωσής τους και αύξησης της αποταμίευσης οι νεοκλασικοί οικονομολόγοι μέσω του Barro, αντιτάσσουν την θεωρία των κληροδοτημάτων σύμφωνα με την οποία οι άνθρωποι έχουν την συνήθεια να αφήνουν κληροδοτήματα στα παιδιά τους, υπαινίσσοντας ότι ενδιαφέρονται για το καλό τους και έμμεσα για τη ανταπόκρισή τους στη φορολογική επιβάρυνση που κάποια μέρα θα αντιμετωπίσουν.

Οι σημερινοί φορολογούμενοι θα αντιδράσουν σε ένα αυξημένο δημόσιο έλλειμμα αυξάνοντας την αποταμίευσή τους ώστε να αφήσουν περισσότερα στα παιδιά τους τα οποία θα επωμιστούν τους υψηλότερους μελλοντικούς φόρους.

- **Χρονικές υστερήσεις – εκτόπιση και αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής πολιτικής**

Με την υπόθεση ότι η δημοσιονομική πολιτική είναι αποτελεσματική στην μεταβολή του ΑΕΠ και του ποσοστού ανεργίας δημιουργείται η απορία αν θα πρέπει να χρησιμοποιείται στην αντιμετώπιση των καταστάσεων ύφεσης και υπερθέρμανσης της οικονομίας. Ο λόγος είναι η ύπαρξη χρονικών υστερήσεων που μπορούν να ομαδοποιηθούν σε πέντε τύπους:

1. Καθυστερημένη πληροφόρηση. Οι πολιτικοί δεν αντιλαμβάνονται τις μεταβολές που σημειώνονται άμεσα π.χ. αν η οικονομία πέσει σε ύφεση θα γίνει φανερό μετά από λίγους μήνες και όχι άμεσα
2. Η καθυστέρηση του "περιμένεις και βλέπεις" η έλλειψη και αδυναμία δηλ. λήψης άμεσων και δραστικών μέτρων αντιμετώπισης μιας κατάστασης π.χ. μιας πτώσης της οικονομικής δραστηριότητας, έως ότου επιβεβαιωθεί ότι πρόκειται για κάτι παραπάνω από ένα βραχυχρόνιο παροδικό φαινόμενο
3. Η νομοθετική καθυστέρηση π.χ. η διαδικασία σχεδίασης, οργάνωσης, υποβολής και τελικής έγκρισης για την εφαρμογή ενός μέτρου δημοσιονομικής πολιτικής είναι αρκετά χρονοβόρα και μειώνει την αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής πολιτικής
4. Η καθυστερημένη μετάδοση και εφαρμογή, δηλαδή ο χρόνος μεταξύ θέσπισης ενός μέτρου δημοσιονομικής πολιτικής και εκτέλεσής του
5. Η καθυστερημένη αποτελεσματικότητα. Η οικονομία δεν μπορεί να επηρεαστεί άμεσα από την εφαρμογή ενός μέτρου δημοσιονομικής πολιτικής π.χ. αν οι δημόσιες δαπάνες αυξηθούν σε μια χρονική στιγμή t η επίδρασή τους στη συνολική ζήτηση θα φανεί τουλάχιστον στην χρονική στιγμή t+1.

Οι παραπάνω χρονικές υστερήσεις μεταξύ εμφάνισης ενός οικονομικού προβλήματος και του χρόνου εφαρμογής ενός μέτρου δημοσιονομικής πολιτικής για την αντιμετώπισή του, απαξιώνουν και μερικές φορές εξουδετερώνουν την χρησιμότητά της, αφού στο διάστημα αυτό το πρόβλημα μπορεί να έπαψε να υπάρχει, ή να υπάρχει σε διαφορετική ένταση ή να έχουν μεταβληθεί όλα.

Για παράδειγμα έστω ότι μια οικονομία βρίσκεται σε κατάσταση ύφεσης και η κυβέρνηση ενημερώνεται σχετικά γρήγορα και αποφασίζει να αρχίσει την διαδικασία για την εφαρμογή επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής με την αύξηση των δημοσίων δαπανών για την τόνωση της ζήτησης και την μετατόπιση της καμπύλης AD προς τα δεξιά, με σκοπό την αύξηση του προϊόντος και της απασχόλησης. Στο μεσοδιάστημα όμως αυξάνεται για κάποιους λόγους η συνολική βραχυχρόνια προσφορά και η οικονομία εμφανίζει τάση αυτορύθμισης. Η μεταβολή όμως αυτή δεν γίνεται άμεσα αντιληπτή γιατί απαιτείται κάποιος χρόνος για την συλλογή και ανάλυση των

στοιχείων. Στο μεταξύ η ενεργοποιούμενη επεκτατική δημοσιονομική πολιτική αντί να οδηγήσει την οικονομία από την υφιστάμενη κατάσταση ύφεσης σε ισορροπία, την οδηγεί σε κατάσταση υπερθέρμανσης με έντονες πληθωριστικές πιέσεις. Έτσι αντί η κυβέρνηση με την δημοσιονομική πολιτική να σταθεροποιήσει και να μετριάσει τον οικονομικό κύκλο, ενέτεινε τις διακυμάνσεις του.

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι οι οικονομολόγοι που πιστεύουν ότι δεν υπάρχει "εκτόπιση" της ιδιωτικής δαπάνης και ότι οι χρονικές υστερήσεις δεν είναι σημαντικές, θεωρούν τη δημοσιονομική πολιτική αποτελεσματική στην μετακίνηση μιας οικονομίας έξω από μια ύφεση, ενώ οι οικονομολόγοι που πιστεύουν στην ύπαρξη "πλήρους εκτόπισης" και στην σημαντικότητα των χρονικών υστερήσεων θεωρούν την δημοσιονομική πολιτική αναποτελεσματική.

Οι Κεϋνσιανοί συνήθως θεωρούν την δημοσιονομική πολιτική ως αποτελεσματική για την αντιμετώπιση οικονομικών κρίσεων ενώ οι νεοκλασικοί –μεταξύ άλλων- τη θεωρούν αναποτελεσματική και ανεπαρκή.

2.4 Μονεταρισμός και δημοσιονομική πολιτική.

Ο στασιμοπληθωρισμός ως εκδήλωση ταυτόχρονης αύξησης της ανεργίας και του πληθωρισμού, εμφανίστηκε στην δεκαετία του '70, πλήττοντας οικονομικά αναπτυγμένες χώρες όπως οι ΗΠΑ και η Μ. Βρετανία και δοκιμάζοντας σκληρά τη νεοκεϋνσιανή θεωρία μακροοικονομικής ανάλυσης και οικονομικής πολιτικής, η οποία είχε μεσουρανήσει στα προηγούμενα τριάντα χρόνια. Ταυτόχρονα όμως αποτέλεσε και την απαρχή εμφάνισης νέων ιδεών και ανάπτυξης νέων θεωριών, μια εκ των οποίων είναι και ο μονεταρισμός. Από το 1953 ο καθηγητής Milton Friedman του πανεπιστημίου του Σικάγου ανέπτυξε την ιδέα ότι ο πρωταγωνιστής όλων των οικονομικών δραμάτων σε μια οικονομία είναι το χρήμα με την έννοια της ποσότητας του χρήματος και των μεταβολών σε αυτή την ποσότητα που προκαλούνται από το κράτος μέσω του τραπεζικού συστήματος.

Σύμφωνα με τον μονεταρισμό ή αλλιώς "Σχολή του Σικάγου" οι νομισματικές αρχές θα πρέπει να αποφεύγουν να μεταβάλλουν την συνολική ποσότητα του χρήματος για την ρύθμιση των διακυμάνσεων που κάθε φορά

παρουσιάζονται στην οικονομία. Δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί η ποσότητα του χρήματος για την σταθεροποίηση των βραχυχρόνιων μεταβολών των οικονομικών δραστηριοτήτων.

Σύμφωνα με τον μονεταρισμό η "συνταγή" που πρέπει να ακολουθούν οι νομισματικές αρχές είναι η σταθερή αύξηση της ποσότητας χρήματος με ένα ποσοστό που να είναι ίσο με το ποσοστό αύξησης του ΑΕΠ της οικονομίας.

Οι μονεταριστές σε αντίθεση με τους νεοκεϋνσιανούς οικονομολόγους, πιστεύουν ότι το οικονομικό σύστημα που στηρίζεται στον μηχανισμό της ελεύθερης αγοράς είναι σταθερά έμφυτο και δεν χρειάζονται παρεμβάσεις από την Κεντρική Τράπεζα. Η σταθερή νομισματική πολιτική θα αποτρέψει και τους πολιτικούς από το να ανοίγουν την "κάνουλα" κάθε φορά που θα ήθελαν να παρουσιάσουν προσωρινά μια καλύτερη "εικόνα" της οικονομίας για καθαρά εκλογοθηρικούς λόγους.

- **Διαφορές μονεταριστικής και νεοκεϋνσιανής Σχολής σχετικά με τον ρόλο της δημοσιονομικής πολιτικής.**

Και οι δύο σχολές δέχονται την σπουδαιότητα και τον ρόλο του χρήματος στην οικονομία, με εκ διαμέτρου όμως αντίθετες προσεγγίσεις και θεωρήσεις. Το συμπέρασμα που προκύπτει από την ανάλυση σχετικά με την άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής και σύμφωνα με τις απόψεις περί χρήματος των δύο σχολών είναι:

Η νεοκεϋνσιανή Σχολή χρησιμοποιεί το χρήμα για την επίτευξη πλήρους απασχόλησης της οικονομίας, αφού με αυτό μπορεί να ενεργοποιηθεί η συνολική ζήτηση του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας. Παράλληλα η άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής εκ μέρους του κράτους ενθαρρύνει άμεσα τη συνολική ενεργή ζήτηση της οικονομίας, χωρίς κατ' ανάγκη τη χρησιμοποίηση των νομισματικών μέσων. Ανεξάρτητα πάντως από τον τρόπο που ακολουθείται για την επίτευξη του επιπέδου προϊόντος πλήρους απασχόλησης, σύμφωνα με την νεοκεϋνσιανή σχολή, τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την άσκηση νομισματικής ή δημοσιονομικής πολιτικής έχουν μόνιμο χαρακτήρα. Αυτή ακριβώς η μόνιμη κατάσταση, που επιφέρει στα πραγματικά μεγέθη της οικονομίας μια μεταβολή της ποσότητας του χρήματος είναι αυτό που διαχωρίζει τη νεοκεϋνσιανή από την μονεταριστική Σχολή.

Οι μονεταριστές ξεκινώντας με την υπόθεση ότι οι τιμές παρουσιάζουν αρκετά μεγάλη ευκαμψία και κατά συνέπεια η οικονομία λειτουργεί σε επίπεδα που βρίσκονται κοντά στην πλήρη απασχόληση, δεν αποδέχονται τα αποτελέσματα των νεοκεϋνσιανών, αλλά δέχονται ότι η μεταβολή της ποσότητας του χρήματος έχει βραχυχρόνια μόνο επίδραση στα πραγματικά μεγέθη της οικονομίας.

Επίσης προκύπτει και ένα δεύτερο συμπέρασμα σχετικά με την θέση των μονεταριστών, όσον αφορά τη δημοσιονομική πολιτική. Η άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής δεν αποτελεί για τους μονεταριστές σοβαρό όργανο επίδρασης των μακροοικονομικών μεγεθών διότι εφόσον η οικονομία βρίσκεται σε κατάσταση σχεδόν πλήρους απασχόλησης, κάθε αύξηση του κρατικού τομέα στο χώρο της οικονομίας θα έχει ως συνέπεια την αντίστοιχη μείωση του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας.

Οι μονεταριστές θεωρούν το χρήμα ως υποκατάστατο όχι μόνο των χρηματικών περιουσιακών στοιχείων, (όπως αποδέχονται κεϋνσιανοί και νεοκεϋνσιανοί οικονομολόγοι) αλλά ανεξαιρέτως όλων των περιουσιακών στοιχείων. Αν αυτό είναι σωστό, πράγμα που ελέγχεται με εμπειρική έρευνα, τότε η συνάρτηση ζήτησης χρήματος για παρακράτηση δεν έχει τόσο μεγάλη ελαστικότητα σε σχέση με την τιμή του επιτοκίου. Αυτό βέβαια οδηγεί στην ανελαστικότητα της συνάρτησης LM (AS) και κατ΄ επέκταση στην μείωση της ικανότητας της δημοσιονομικής πολιτικής.

Για τους μονεταριστές η ζήτηση χρήματος εξαρτάται:

- από το σύνολο των διαφόρων μορφών πλούτου
- από την τιμή και την απόδοση των διαφόρων μορφών πλούτου
- από τις επιθυμίες και τις προτιμήσεις αυτών που κατέχουν τις διάφορες μορφές πλούτου.

Η μονεταριστική Σχολή δίνει έμφαση στο μόνιμο εισόδημα και κατ' επέκταση στον πλούτο ως μεταβλητή που επηρεάζει αποτελεσματικά τη ζήτηση χρήματος. Αυτή η θέση έχει ως συνέπεια την διαφορετική θεώρηση του τρόπου επίδρασης της προσφοράς χρήματος στην οικονομία. Συγκεκριμένα, σε δεδομένη αύξηση της προσφοράς χρήματος θα δημιουργηθεί αύξηση σε όλα τα περιουσιακά στοιχεία με αποτέλεσμα να προωθηθεί μια επίδραση εισοδήματος.

Αντίθετα, σύμφωνα με τους Κεϋνσιανούς η αύξηση της προσφοράς του χρήματος θα προκαλέσει διαταραχές κυρίως στην χρηματαγορά με συνέπεια την πτώση του επιτοκίου και την ενεργοποίηση των επενδύσεων και κατ' επέκταση και του εισοδήματος μέσου του πολλαπλασιαστή των επενδύσεων. Τέλος για τους μονεταριστές το χρήμα θεωρείται αγαθό πολυτελείας, αφού σε 1% αύξηση του πραγματικού κατά κεφαλή εισοδήματος παρατηρείται 1,8% αύξηση της κατά κεφαλή ζήτησης χρήματος για παρακράτηση.

Κατά την φάση δε του οικονομικού κύκλου, η εισοδηματική ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος μεταβάλλεται κατ' αντίθετο τρόπο απ' ότι είχαν αποδείξει παλαιότερες έρευνες.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι από εμπειρικές μελέτες έγινε φανερό ότι υπάρχει μεγάλη χρονική υστέρηση μεταξύ του χρόνου που γίνονται οι μεταβολές των χρηματικών εισοδημάτων της οικονομίας και συνεπώς η προσφορά χρήματος δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέσο άσκηση βραχυχρόνιας οικονομικής πολιτικής για την εξομάλυνση των οικονομικών διακυμάνσεων των επιχειρηματικών κύκλων.

Σε μια μελέτη ο Friedman και η A. Schwartz το 1963 αποδεικνύουν ότι κατά τη διάρκεια της ύφεσης του 1929-1933 η Κεντρική Τράπεζα των ΗΠΑ έπρεπε να εφαρμόσει επεκτατική νομισματική πολιτική. Η Κεντρική Τράπεζα μείωσε όμως την προσφορά χρήματος με αποτέλεσμα την χρονική παράταση της ύφεσης.

2.5 Συνολική προσφορά και δημοσιονομική πολιτική

Η δημοσιονομική πολιτική εκτός από την συνολική ζήτηση μπορεί να επηρεάσει και την συνολική προσφορά σε μια οικονομία. Μια μείωση για παράδειγμα των φορολογικών συντελεστών είναι δυνατόν να δώσει κίνητρο στους εργαζόμενους για περισσότερη εργασία και παραγωγή, αυξάνοντας έτσι την συνολική προσφορά.

- **Οριακοί φορολογικοί συντελεστές και συνολική προσφορά**

Ως οριακός φορολογικός συντελεστής θεωρείται ο λόγος της μεταβολής του αναλογούντα φόρου προς την μεταβολή του εισοδήματος (ΔΤ/ΔΥ).

Όταν κάποια μέτρα δημοσιονομικής πολιτικής μεταβάλλουν τους φορολογικούς συντελεστές, επηρεάζονται και η συνολική προσφορά και η συνολική ζήτηση. Χαμηλότεροι φορολογικοί συντελεστές στο εισόδημα – ceteris paribus- δημιουργούν κίνητρο στους εργαζόμενους να αυξήσουν τις οικονομικές τους δραστηριότητες εις βάρος του ελεύθερου χρόνου τους και των παρα-οικονομικών τους δραστηριοτήτων που συντελούν στην αύξηση της φοροδιαφυγής και απώλειας φορολογικών εσόδων για το κράτος. Το κίνητρο είναι η αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος (Y-T) και το αποτέλεσμα η αύξηση της βραχυχρόνιας συνολικής προσφοράς SRAS.

Αν η μείωση των φορολογικών συντελεστών δεν αποτελεί ένα παροδικό βραχυχρόνιο φαινόμενο, είναι δυνατόν να αυξηθεί και η μακροχρόνια συνολική προσφορά LRAS. Στην περίπτωση της αύξησης της LRAS λόγω μιας μόνιμης περικοπής των φορολογικών συντελεστών έχουμε αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ και πτώση του επιπέδου τιμών .

Η μείωση των φορολογικών συντελεστών δημιουργεί δύο αντίθετες δυνάμεις με διαφορετικά αποτελέσματα : α) αυξάνει το τρέχον διαθέσιμο εισόδημα των εργαζομένων, με αποτέλεσμα οι εργαζόμενοι να επιλέξουν να εργαστούν λιγότερο β) αυξάνει το επιπλέον εισόδημα που μπορούν να κερδίσουν οι εργαζόμενοι από αντίστοιχη αύξηση της εργασίας τους, με αποτέλεσμα να επιλέξουν να εργαστούν περισσότερο.

Το τελικό αποτέλεσμα θα εξαρτηθεί από την σχετική ένταση των παραπάνω επιδράσεων και το τρέχων επίπεδο εισοδήματος και βιοτικού επιπέδου μιας οικονομίας.

- **Η καμπύλη του Laffer: Φορολογικοί συντελεστές και φορολογικά έσοδα.**

Η καμπύλη του Laffer παρουσιάζει τη σχέση μεταξύ φορολογικών συντελεστών και φορολογικών εσόδων.

Σύμφωνα με αυτή, καθώς οι φορολογικοί συντελεστές αυξάνονται από το 0, αυξάνονται και τα φορολογικά έσοδα φτάνοντας στο μέγιστό τους σημείο πέραν του οποίου αρχίζουν να μειώνονται, με επιπλέον αύξηση των φορολογικών συντελεστών.

Κινούμενοι κατά μήκος της καμπύλης από το σημείο Α παρατηρείται θετική συσχέτιση φορολογικού συντελεστή και φορολογικών εσόδων έως το σημείο Β όπου και μεγιστοποιούνται τα φορολογικά έσοδα σε δεδομένο επίπεδο φορολογικού συντελεστή. Πέραν του σημείου Β προς το σημείο Γ παρατηρείται αρνητική συσχέτιση φορολογικού συντελεστή και φορολογικών εσόδων.

Μια αύξηση ή μια μείωση των φορολογικών συντελεστών είναι δυνατόν σε διαφορετικούς χρόνους να οδηγήσει σε αύξηση των φορολογικών εσόδων και σε διεύρυνση της φορολογικής βάσης.

Φορολογικά έσοδα =φορολογική βάση x μέσος φορολογικός συντελεστής.

(φορολογική βάση είναι το φορολογητέο εισόδημα).

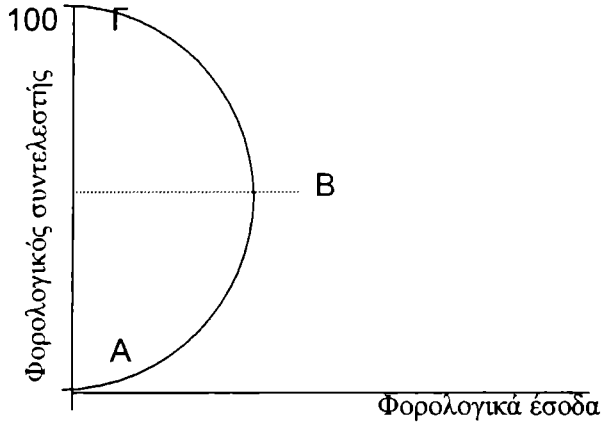

Άρα τα φορολογικά έσοδα είναι συνάρτηση των παραπάνω μεταβλητών (της φορολογικής βάσης και του συντελεστή φορολογίας). Υποθέτουμε ότι υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ φορολογικής βάσης και του φορολογικού συντελεστή στηριζόμενοι στην λογική ότι τα άτομα εργάζονται περισσότερο, επενδύουν περισσότερο, συμμετέχουν σε περισσότερες συναλλαγές και αποκρύπτουν λιγότερο εισόδημα από την φορολογία σε επίπεδο χαμηλών φορολογικών συντελεστών.

Αν η ποσοστιαία μείωση του φορολογικού συντελεστή είναι μεγαλύτερη από την ποσοστιαία αύξηση της φορολογικής βάσης τα φορολογικά έσοδα μειώνονται. Αντίθετα, αν η ποσοστιαία μείωση του φορολογικού συντελεστή είναι μικρότερη από την ποσοστιαία αύξηση της φορολογικής βάσης, τα φορολογικά έσοδα αυξάνονται.

Η θεωρία αυτή εστιάζει την προσοχή της στα οικονομικά κίνητρα που δημιουργούν π.χ. μια ανταλλακτική σχέση μεταξύ εργασίας και ελεύθερου χρόνου, και όχι στα αριθμητικά δεδομένα. Το ζήτημα θεωρείται πραγματικό και εξαρτάται κυρίως από την θέση του φορολογικού συντελεστή στην καμπύλη Laffer, αν βρίσκεται δηλ στο κοίλο ή στο κυρτό τμήμα της.

2.6 Δημοσιονομική πολιτική και δημόσιο έλλειμμα.

- **Διαφορά κυκλικού και δομικού ελλείμματος**

Η ύπαρξη δημοσιονομικού ελλείμματος σε μια οικονομία δεν σημαίνει κατ' ανάγκη ότι είναι αποτέλεσμα άσκησης επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής, απόρροια δηλ μιας αύξησης των δημοσίων δαπανών ή μιας μείωσης της φορολογίας. Ένα δημόσιο έλλειμμα μπορεί να προέλθει από μια πτώση της οικονομικής δραστηριότητας που δεν σχετίζεται με καμία εσκεμμένη ενέργεια δημοσιονομικής πολιτικής και καλείται κυκλικό έλλειμμα. Όταν μια οικονομία βρεθεί σε κατάσταση ύφεσης, μειώνεται το πραγματικό ΑΕΠ και συρρικνώνεται η φορολογική βάση. Με σταθερούς τους φορολογικούς συντελεστές, μειώνονται τα φορολογικά έσοδα. Από την άλλη πλευρά, ως αποτέλεσμα της μείωσης του πραγματικού ΑΕΠ, αυξάνονται οι μεταβιβαστικές πληρωμές κυρίως μέσω της αύξησης των επιδομάτων ανεργίας η οποία έχει αυξηθεί λόγω της ύφεσης.

Έτσι αφενός η μείωση των φορολογικών εσόδων και αφετέρου η αύξηση των δαπανών λόγω της ύφεσης προκαλούν ή αυξάνουν το δημόσιο έλλειμμα το οποίο δεν σχετίζεται με καμία θετική ενέργεια της δημοσιονομικής πολιτικής.

Αντίθετα, το δημόσιο έλλειμμα το οποίο δεν σχετίζεται με τον οικονομικό κύκλο και υπάρχει σε επίπεδα πλήρους απασχόλησης καλείται δομικό έλλειμμα και είναι αυτό που σχετίζεται με την άσκηση επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής.

Το συνολικό δημόσιο έλλειμμα είναι ίσο με το άθροισμα του κυκλικού και του δομικού ελλείμματος (συνολικό δημοσ. έλλειμμα = κυκλικό έλλειμμα + δομικό έλλειμμα), και μόνο το ύψος του δομικού ελλείμματος αποτελεί αξιόπιστο δείκτη άσκησης επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής.

- **Προκαλεί το δημόσιο έλλειμμα πληθωρισμό;**

(η σχέση δημοσίου ελλείμματος και πληθωρισμού)

Η ύπαρξη δημοσίου ελλείμματος είναι δυνατόν να προκαλέσει αύξηση του πληθωρισμού, όχι όμως απαραίτητα.

Η άσκηση επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής, για την τόνωση μιας οικονομίας που βρίσκεται σε ύφεση μπορεί να προκαλέσει αύξηση του πληθωρισμού μέσω της επίδρασής της στην συνολική ζήτηση, π.χ. όπως φαίνεται και στο σχήμα 1,- με την υπόθεση της μηδενικής εκτόπισης- η επεκτατική δημοσιονομική πολιτική αυξάνει τη συνολική ζήτηση μετατοπίζοντας την AD από AD_1 σε AD_2 με νέο σημείο ισορροπίας το 2 όπου $Y_N > Y_1$ και $P_2 > P_1$.

Στην περίπτωση αυτή το δημόσιο έλλειμμα προκαλεί αύξηση του πληθωρισμού. Ο βαθμός της οποίας εξαρτάται από :

- το βαθμό εκτόπισης
- τη κλίση της καμπύλης SRAS, (αν η SRAS είναι οριζόντια το δημόσιο έλλειμμα δεν προκαλεί πληθωρισμό).

Η επεκτατική δημοσιονομική πολιτική στην περίπτωση της πλήρους εκτόπισης δεν ασκεί καμία επίδραση στην συνολική ζήτηση και δεν προκαλεί πληθωρισμό. Αυξάνει όμως την ζήτηση για δανειακά κεφάλαια με σκοπό τη χρηματοδότηση του ελλείμματος, με συνέπεια την αύξηση των επιτοκίων. Θεωρώντας η Κεντρική Τράπεζα την αύξηση των επιτοκίων αρνητική για την οικονομία προσπαθεί να την αντισταθμίσει αυξάνοντας την προσφορά χρήματος η οποία μετατοπίζει την καμπύλη της συνολικής ζήτησης AD προς τα πάνω και δεξιά προκαλώντας αύξηση του πληθωρισμού.

Στην φάση αυτή ο πληθωρισμός προκαλείται από την επεκτατική νομισματική πολιτική της Κεντρικής Τράπεζας και όχι από την επεκτατική δημοσιονομική πολιτική.

- **Δημόσιο έλλειμμα και εμπορικό έλλειμμα**

Μια αύξηση της δημόσιας δαπάνης είναι ικανή κάτω από κάποιες προϋποθέσεις να οδηγήσει σε μείωση της εθνικής αποταμίευσης (S = Y - C - G) Με την υπόθεση του αρχικώς ισοσκελισμένου εμπορικού ισοζυγίου (NX = EX – M = O) και με αμετάβλητο το επιτόκιο, η επένδυση παραμένει σταθερή.

Επομένως τώρα μετά την αύξηση της δημόσιας δαπάνης, η αποταμίευση υπολείπεται της επένδυσης μέρος της οποίας πρέπει να χρηματοδοτηθεί με εξωτερικό δανεισμό. NX= S- I και άρα η μείωση της αποζημίωσης S συνεπάγεται μείωση των καθαρών εξαγωγών NX δηλ. την δημιουργία εμπορικού ελλείμματος.

Το δημοσιονομικό έλλειμμα ως αποτέλεσμα επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής μέσω της αύξησης των δημοσίων δαπανών χωρίς παράλληλη αύξηση της φορολογίας ή αντίστροφα μπορεί να οδηγήσει στην δημιουργία εμπορικού ελλείμματος μέσω της μείωσης της εθνικής αποταμίευσης
(δίδυμα ελλείμματα).

Μελέτη περίπτωσης

Ασυνήθιστο επεισόδιο επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής αποτελούν οι ΗΠΑ στην δεκαετία του '80 επί προεδρίας του Ρήγκαν όταν το Κογκρέσο ψήφισε νόμο το 1981 που μείωνε ουσιαστικά το φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων για τα επόμενα τρία χρόνια. Η μείωση αυτή της φορολογίας δεν αντισταθμίστηκε από αντίστοιχη μείωση των δημοσίων δαπανών και ο προϋπολογισμός έγινε ελλειμματικός. Το γεγονός αυτό μείωσε την εθνική αποταμίευση και δημιούργησε ένα τεράστιο εμπορικό έλλειμμα.

Οι αποταμιεύσεις των ΗΠΑ δεν αρκούσαν πλέον να χρηματοδοτήσουν τις επενδύσεις στις ΗΠΑ και έτσι άρχισε η δανειοδότησή τους από τρίτες χώρες. Το 1981, το απόθεμα ξένων περιουσιακών στοιχείων στις ΗΠΑ ήταν το 12,3% του ΑΕΠ. Το 1993 το μέγεθος αυτό ήταν αρνητικό φθάνοντας το 8,8% του ΑΕΠ. Έτσι οι ΗΠΑ μετατράπηκαν γρήγορα από το μεγαλύτερο πιστωτή στο μεγαλύτερο χρεώστη του κόσμου.

Ωστόσο, τα εμπορικά ελλείμματα δεν είναι πάντα ένδειξη οικονομικής αδυναμίας αλλά και σημάδι ανάπτυξης όταν π.χ. αναπτυσσόμενες οικονομίες στη φάση ανάπτυξής τους χρηματοδοτούν τις υψηλές επενδύσεις τους με εξωτερικό δανεισμό. Θα πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψιν και οι θεμελιώδεις αιτίες των διεθνών ροών.

- **Αξιοπιστία μέτρησης του Δημοσιονομικού ελλείμματος.**

Για να αποτελεί το δημόσιο έλλειμμα (πλεόνασμα) αξιόπιστο δημοσιονομικό δείκτη και για να μπορούν να εντοπιστούν και να μετρηθούν οι επιδράσεις του σε ζωτικής σημασίας μακροοικονομικά μεγέθη, όπως προϊόν και απασχόληση, έτσι ώστε να λαμβάνονται κάθε φορά τα απαραίτητα διορθωτικά μέτρα δημοσιονομικής πολιτικής, απαιτείται ένας αντικειμενικός, ενιαίος και διάφανος τρόπος μέτρησής του, που θα πρέπει να συνυπολογίζει:

α) Πληθωρισμός. Στο θέμα αυτό, όπως υποστηρίζεται από τον Robert Eisner, σημασία έχει το πραγματικό πραγματοποιούμενο δημόσιο έλλειμμα και όχι το ονομαστικό, για τον προσδιορισμό του οποίου το δημόσιο χρέος κάθε χρόνο θα έπρεπε να προσαρμόζεται με τον υφιστάμενο πληθωρισμό και το αποτέλεσμα να αφαιρείται από το ονομαστικό δημόσιο έλλειμμα:

Πραγμ. Δημ. έλλειμμα = ονομαστικό δημ. έλλειμμα – (δημ.χρέος x ποσοστό πληθωρισμού)

Σύμφωνα με την άποψη αυτή ένα ονομαστικό δημόσιο έλλειμμα 250 δις ευρώ, με πληθωρισμό 5% και δημόσιο χρέος 4000 δις ευρώ, θα αντιστοιχούσε με 50 δις ευρώ πραγματικού δημ. ελλείμματος και το δημόσιο χρέος από 4000 δις ευρώ που θα ήταν αρχικά, τώρα υπολογίζεται σε 4050 δις ευρώ.

Η ουσία αυτού που υποστηρίζει ο Eisner είναι ότι ενώ το ποσό της δαπάνης που υπερβαίνει τα φορολογικά έσοδα αυξάνει την αξία του δημόσιου χρέους, ο πληθωρισμός την υποτιμά.

Έτσι λοιπόν το έλλειμμα θα πρέπει να ισούται με την μεταβολή του πραγματικού δημόσιου χρέους και όχι του ονομαστικού, και οι δαπάνες θα πρέπει να περιλαμβάνουν μόνο τους πραγματικούς τόκους που αφορούν στο Δημόσιο Χρέος rD και όχι τους ονομαστικούς iD για την αποφυγή της υπερεκτίμησης του ελλείμματος κατά πD (π=i-r).

β) Στοιχεία ενεργητικού. Το δημοσιονομικό έλλειμμα θα πρέπει να μετριέται ως η μεταβολή του χρέους μείον τη μεταβολή του ενεργητικού του δημοσίου. Μια τεχνική του προϋπολογισμού, που υπολογίζει τόσο τα στοιχεία του ενεργητικού όσο και τις υποχρεώσεις, ονομάζεται προϋπολογισμός ενεργητικού- παθητικού δημοσίου, επειδή λαμβάνει υπ' όψιν τις μεταβολές στο κεφάλαιο. Η δυσκολία εφαρμογής του βρίσκεται στο ότι είναι δύσκολο να κρίνει κανείς ποιες δημόσιες δαπάνες μπορούν να θεωρηθούν ως κεφαλαιουχικές δαπάνες (π.χ. δαπάνες παιδείας , υγείας κ.τ.λ.).

γ) Μη υπολογιζόμενες υποχρεώσεις. Αποκλείοντας μερικές σημαντικές μελλοντικές υποχρεώσεις του Δημοσίου το μετρούμενο έλλειμμα μπορεί να θεωρηθεί παραπλανητικό και αναξιόπιστο. Τέτοιου είδους υποχρεώσεις μπορούν να θεωρηθούν π.χ. οι συσσωρευμένες μελλοντικές συντάξεις του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης και κάποιες μορφές "ενδεχόμενης υποχρέωσης" όπως χορήγηση δανείων με την εγγύηση του Δημοσίου κτλ.

δ) Ο οικονομικός κύκλος. Εντοπισμός και διαχωρισμός του ελλείμματος που προκύπτει από την αλλαγή της κατεύθυνσης της οικονομίας πχ ύφεσης, και του ελλείμματος ως αποτέλεσμα άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής πχ μείωση της φορολογίας.

Για την λύση αυτού του προβλήματος θεωρείται καλό ο υπολογισμός ενός "κυκλικά προσαρμοσμένου δημοσιονομικού ελλείμματος" το οποίο καλείται και ως "δημοσιονομικό έλλειμμα πλήρους απασχόλησης" το οποίο στηρίζεται σε εκτιμήσεις σχετικά με το ύψος στο οποίο θα διαμορφώνονται οι δημόσιες δαπάνες παραγωγής και απασχόλησης.

Αυτό θεωρείται ότι συλλαμβάνει καλύτερα τη θέση της δημοσιονομικής πολιτικής.

Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψιν και άλλες πληροφορίες που να αφορούν σε δημόσιες χρηματοδοτήσεις όπως πχ για κεφαλαιουχικές δαπάνες και πιστωτικά προγράμματα.

2.7 Δημόσιο χρέος και θεωρητικές αντιπαραθέσεις

Δημόσιο χρέος μιας χώρας είναι ο συσσωρευμένος δανεισμός των παρελθόντων ετών ως αποτέλεσμα ύπαρξης δημοσίων ελλειμμάτων. Όταν μια κυβέρνηση σπαταλά περισσότερο από ότι εισπράττει με την φορολογία, προσφεύγει σε δανεισμό από τον ιδιωτικό τομέα για την κάλυψη του δημιουργούμενου ελλείμματος.

Οι επικρατούσες απόψεις των οικονομολόγων περί δημόσιου χρέους καθώς και των οικονομικών επιπτώσεών του μπορούν να ταξινομηθούν σε δύο βασικές απόψεις – προσεγγίσεις :

Α) η συμβατική άποψη, σύμφωνα με την οποία ο δημόσιος δανεισμός μειώνει την εθνική αποταμίευση και παραγκωνίζει εν μέρει τη συσσώρευση κεφαλαίου

Β) η γνωστή ως "ρικαρντιανή ισοδυναμία", σύμφωνα με την οποία το δημόσιο χρέος δεν επηρεάζει την αποταμίευση και την συσσώρευση κεφαλαίων.

Η συζήτηση γύρω από το δημόσιο χρέος προκύπτει από διαφωνίες σχετικά με την θεωρία της κατανάλωσης, πως δηλ επιδρά το δημόσιο χρέος στην καταναλωτική δαπάνη, και πως επηρεάζει εν γένει την καταναλωτική συμπεριφορά.

- **Η κλασική – συμβατική προσέγγιση για το Δημόσιο Χρέος.**

Σύμφωνα με την συμβατική προσέγγιση η άσκηση επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής με μείωση της φορολογίας ή αύξηση των δημοσίων δαπανών η οποία θα χρηματοδοτηθεί με δημόσιο δανεισμό, θα έχει πολλές επιπτώσεις στην οικονομία. Άμεση επίπτωση της επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής θα είναι η τόνωση της καταναλωτικής δαπάνης. Οι υψηλότερες καταναλωτικές δαπάνες επηρεάζουν την οικονομία και βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα.

Στη βραχυχρόνια περίοδο, σύμφωνα με τη συμβατική ανάλυση η οικονομία λειτουργεί και συμπεριφέρεται "Κεϋνσιανά". Έτσι η υψηλότερη καταναλωτική δαπάνη οδηγεί σε υψηλότερη ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες και έτσι αυξάνει την παραγωγή και την απασχόληση. Ωστόσο, θα αυξηθούν επίσης τα επιτόκια, καθώς οι επενδυτές θα ανταγωνίζονται για να εξασφαλίσουν κεφάλαια από μια μικρότερη ροή αποταμίευσης. Τα υψηλότερα επιτόκια θα αποθαρρύνουν τις επενδύσεις, ενώ παράλληλα θα ενθαρρύνουν την εισροή κεφαλαίων από το εξωτερικό. Η αξία του εγχώριου νομίσματος έναντι των άλλων νομισμάτων θα αυξηθεί με αποτέλεσμα τη μείωση της ανταγωνιστικότητας των ντόπιων επιχειρήσεων στις διεθνείς αγορές.

Στη μακροχρόνια περίοδο, όπου η οικονομία λειτουργεί και συμπεριφέρεται ως "κλασική" με πλήρη ευκαμψία των τιμών η δημοσιονομική πολιτική μπορεί να επηρεάσει το εθνικό προϊόν μόνο μεταβάλλοντας τη προσφορά των συντελεστών παραγωγής. Η χαμηλότερη εθνική αποταμίευση, την οποία επιφέρει η μείωση της φορολογίας, θα οδηγήσει σε ένα χαμηλότερο απόθεμα κεφαλαίου και σε μεγαλύτερο δημόσιο χρέος. Έτσι, η εθνική οικονομία θα παράγει σε ένα χαμηλότερο επίπεδο και ένα μεγαλύτερο μέρος από την παραγωγή αυτή θα το χρωστούμε στους ξένους.

Η συνολική επίπτωση της επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής στην οικονομική ευημερία είναι δύσκολο να εκτιμηθεί. Η σημερινή γενιά θα ωφεληθεί από το υψηλότερο επίπεδο κατανάλωσης και την αύξηση της απασχόλησης, μολονότι θα είναι υψηλότερο και το επίπεδο πληθωρισμού. Οι μελλοντικές γενιές όμως θα φέρουν το μεγαλύτερο βάρος των σημερινών δημοσιονομικών ελλειμμάτων : θα έχουν γεννηθεί σε ένα έθνος με μικρότερο απόθεμα κεφαλαίου και μεγαλύτερο εξωτερικό χρέος.

- **Η Ρικαρντιανή Άποψη για το Δημόσιο Χρέος .**

Η Ρικαρντιανή άποψη για το δημόσιο χρέος υιοθετεί τη λογική του καταναλωτή που έχει στραμμένο το βλέμμα του στο μέλλον για την ανάλυση των επιπτώσεων της δημοσιονομικής πολιτικής δηλαδή την υπόθεση του "κύκλου ζωής" του Franco Modigliani και την υπόθεση του "μόνιμου εισοδήματος" του Milton Friedman.

Ο καταναλωτής που έχει το βλέμμα του στραμμένο στο μέλλον κατανοεί ότι ο δημόσιος δανεισμός σήμερα, σημαίνει υψηλότερους φόρους στο μέλλον. Μια μείωση της φορολογίας χωρίς παράλληλη μείωση των δημοσίων δαπανών που χρηματοδοτείται με δημόσιο δανεισμό, δεν μειώνει το φορολογικό βάρος, απλώς το ανακατανέμει χρονικά. Δεν αυξάνει το μόνιμο εισόδημα του καταναλωτή άρα δεν αυξάνει και την κατανάλωσή του.

Η γενική αρχή είναι ότι το δημόσιο χρέος είναι ισοδύναμο με τους μελλοντικούς φόρους, και αν οι καταναλωτές έχουν σε ικανοποιητικό βαθμό στραμμένο το βλέμμα τους στο μέλλον και λειτουργούν ορθολογικά, οι μελλοντικοί φόροι είναι ισοδύναμοι με τους τρέχοντες φόρους. Επομένως, η χρηματοδότηση του δημοσίου με δανεισμό είναι ισοδύναμη με την χρηματοδότησή του με την φορολογία. Η άποψη αυτή ονομάζεται "ρικαρντιανή ισοδυναμία", προς τιμή του N. Ricardo που πρώτος διατύπωσε αυτό το θεωρητικό επιχείρημα. Ένας άλλος τρόπος απόδοσης της ρικαρντιανής ισοδυναμίας[11] είναι ότι τα δημόσια ομόλογα αποτελούν για τους κατόχους τους ένα περιουσιακό στοιχείο και για τους φορολογούμενους μια υποχρέωση.

[11] Barro 1974 : Are Government bounds Net Wealth? *Journal of Political Economy*, 82:1095-1117.

Ο καθαρός πλούτος δεν αυξάνει, επειδή η αξία του ομολόγου αντισταθμίζεται από την αξία της μελλοντικής φορολογικής υποχρέωσης.

Η λογική της ρικαρντιανής ισοδυναμίας δεν υπονοεί ότι όλες οι αλλαγές στην δημοσιονομική πολιτική αφήνουν τον καταναλωτή αδιάφορο. Οι μεταβολές της δημοσιονομικής πολιτικής επηρεάζουν την καταναλωτική δαπάνη αν επηρεάζουν τις τρέχουσες ή τις μελλοντικές δαπάνες του δημοσίου. Αν π.χ. υποθέσουμε ότι η κυβέρνηση θα μειώσει τους φόρους σήμερα επειδή σχεδιάζει να μειώσει τις δημόσιες δαπάνες στο μέλλον και ο καταναλωτής πεισθεί ότι η σημερινή μείωση των φόρων δεν σημαίνει μελλοντική φορολογική επιβάρυνση, θα αισθανθεί πλουσιότερος και θα αυξήσει την κατανάλωσή του. Σημειώνεται όμως ότι αυτό που δίνει ώθηση στην κατανάλωση είναι η μείωση των δημοσίων δαπανών και όχι η μείωση της φορολογίας επειδή η πολιτική αυτή συνεπάγεται λιγότερους φόρους στο μέλλον.

- **Ο Κρατικός Προϋπολογισμός ως περιοριστικός παράγοντας του Δημοσίου.**

Αν θεωρηθεί ότι η οικονομία διαρκεί δύο περιόδους, το παρόν t_1 και το μέλλον t_2 μπορούμε να δούμε πως συνδέονται τα φορολογικά έσοδα του κράτους με τις αντίστοιχες δημόσιες δαπάνες.

Στην πρώτη περίοδο το έλλειμμα του προϋπολογισμού είναι:

$D = G1 - T1$

Η χρηματοδότηση του ελλείμματος γίνεται με την έκδοση και πώληση κρατικών ομολόγων.

Στην δεύτερη περίοδο, η κυβέρνηση πρέπει να συγκεντρώσει αρκετούς φόρους για την εξόφληση του χρέους της μαζί με τους συσσωρευμένους τόκους και ταυτόχρονα να της περισσέψουν οι απαραίτητοι πόροι για την χρηματοδότηση των δαπανών της. Έτσι $T_2 = (1 + r) D + G_2$.

Αντικαθιστώντας στη δεύτερη εξίσωση το D έχουμε :

$T_2 = (1 + r) (G_1 - T_1) + G_2$.

Με αναδιάταξη των όρων έχουμε:

$T_1 + T_2 / (1+ r) = G_1 + G_2 / (1+ r)$

Η εξίσωση αυτή είναι ο εισοδηματικός περιορισμός του δημοσίου που δηλώνει ότι η παρούσα αξία των δημοσίων δαπανών πρέπει να είναι ίση με την παρούσα αξία των φόρων και δείχνει πως συνδέονται οι μεταβολές της δημοσιονομικής πολιτικής. Αν η κυβέρνηση αποφασίσει την μείωση των φόρων στην πρώτη περίοδο χωρίς την μεταβολή των δημοσίων δαπανών της, τότε θα εισέλθει στην δεύτερη περίοδο έχοντας ένα δημόσιο χρέος απέναντι στους κατόχους των κρατικών ομολόγων το οποίο χρέος θα αναγκάσει την κυβέρνηση να επιλέξει μεταξύ δύο ενδεχομένων : είτε να μειώσει τις δημόσιες δαπάνες είτε να αυξήσει τη φορολογία.

Οι υπερασπιστές της συμβατικής άποψης για το δημόσιο χρέος πιστεύουν ότι οι μελλοντικοί φόροι δεν ασκούν τόσο μεγάλη επιρροή στην τρέχουσα κατανάλωση, όπως προβλέπει η ρικαρντιανή άποψη παραθέτοντας τα παρακάτω επιχειρήματα:

- Η μυωπική αντιμετώπιση από τους καταναλωτές των συνεπειών της δημιουργίας δημοσίων ελλειμμάτων λόγω της πραγματικής αδυναμίας εφαρμογής απόλυτα ορθολογικών κριτηρίων κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων σχετικά με την διάθεση του εισοδήματος τους σε αποταμίευση και κατανάλωση
- Δεν πρέπει να στηριζόμαστε στην υπόθεση του μόνιμου εισοδήματος γιατί μερικοί καταναλωτές αντιμετωπίζουν περιορισμούς στο δανεισμό, με την έννοια της χαμηλής πιστοληπτικής ικανότητας για τους οποίους μια μείωση της φορολογίας θα οδηγήσει άμεσα σε αύξηση των καταναλωτικών τους δαπανών.
- Η προσδοκία των καταναλωτών ότι η αναγκαστική μελλοντική αύξηση της φορολογίας που καθιστά απαραίτητη η εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους δεν θα βαρύνει αυτούς αλλά τις επόμενες γενεές. Για παράδειγμα μια έκδοση ενός κρατικού ομολογιακού δανείου 30ετούς διάρκειας σημαίνει ότι οι φόροι θα πρέπει να αυξηθούν μετά από 30 χρόνια για την εξόφλησή του. Στην περίπτωση αυτή το δημόσιο χρέος αντιπροσωπεύει μια μεταβίβαση πλούτου από τους φορολογούμενους της επόμενης γενιάς (που θα κληθούν να πληρώσουν υψηλότερους φόρους) στους φορολογούμενους της σημερινής γενιάς (που ωφελούνται από την μείωση της φορολογίας). Η μεταβίβαση αυτή αυξάνει τους πόρους ολόκληρης της

ζωής της τρέχουσας γενιάς και επομένως ανεβάζει το επίπεδο κατανάλωσής τους, σε βάρος της επόμενης γενιάς.

Σε αντιδιαστολή και για την υποστήριξη της ρικαρντιανής ισοδυναμίας ο Barro θεωρεί ως μονάδα λήψης αποφάσεων την οικογένεια που συνεχίζει να ζει στο διηνεκές και όχι το άτομο που ζει έναν ορισμένο αριθμό ετών. Η ύπαρξη κληροδοτημάτων αποκαλύπτει ότι πολλοί άνθρωποι δεν ενδιαφέρονται να εκμεταλλευτούν όλες τις δυνατότητες που έχουν για να αυξήσουν την κατανάλωσή τους στερώντας πόρους από τα παιδιά τους. Ωστόσο μια ομάδα οικονομολόγων θέλοντας να ελέγξει το "κίνητρο της στρατηγικής των κληροδοτημάτων" διαπίστωσε ότι υπάρχουν και άλλα στοιχεία στη σχέση μεταξύ των γενεών εκτός από τον αλτρουισμό όπως π.χ. πρόθεση ελέγχου των παιδιών από τους γονείς κτλ.

- **Μελέτη περίπτωσης**

Στις αρχές του 1992, για την τόνωση της ζήτησης στις ΗΠΑ, ο πρόεδρος G.Bush στην προσπάθειά του για την αντιμετώπιση της χρονίζουσας οικονομικής ύφεσης στις ΗΠΑ αποφάσισε την μείωση του φόρου εισοδήματος που παρακρατούνταν από τη μισθοδοσία των εργαζομένων κάθε μήνα. Η απόφαση αυτή δεν μείωσε το ποσό του οφειλόμενου φόρου, απλά ανέβαλε την καταβολή του μέχρι την περίοδο εκκαθάρισης των φορολογικών δηλώσεων τον Απρίλιο του 1993. Ο Bush υποστήριζε ότι η πολιτική αυτή θα αύξανε την τρέχουσα κατανάλωση, θεωρώντας τους καταναλωτές ως ''μύωπες'' και ότι η δανειοληπτική τους ικανότητα προσκρούει σε δεσμευτικούς περιορισμούς. Αν και δυσχερής η μέτρηση των αποτελεσμάτων, σχετική έρευνα έδειξε ότι το 43% των ερωτηθέντων θα ξόδευε όλο το επιπλέον εισόδημα ενώ η πλειοψηφία του 57% λειτούργησε ''ρικαρντιανά '' αποταμιεύοντας το πρόσθετο εισόδημα για εξόφληση χρεών ή ανταπόκριση στην αναμενόμενη μελλοντική φορολογική επιβάρυνση.

Οι υπάρχουσες ενδείξεις των εξετασθέντων ιστορικών περιπτώσεων των μεγάλων δημοσίων ελλειμμάτων δεν επιτρέπουν την συναγωγή οριστικών συμπερασμάτων και καθιστούν δύσκολη την επιλογή μιας εκ των δύο απόψεων για το δημόσιο χρέος. Τα ιστορικά δεδομένα μπορούν να ερμηνευτούν με διαφορετικούς τρόπους.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα και φυσικό πείραμα αποτελεί η εμπειρία της δεκαετίας του 1980 στις ΗΠΑ με τα μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα που φαίνεται να προκάλεσε εν μέρει η μείωση της φορολογίας που αποφάσισε ο Ρήγκαν το 1981. Αρχικά το επεισόδιο αυτό φαίνεται να επιβεβαιώνει την παραδοσιακή άποψη. Τα μεγάλα ελλείμματα συνέπεσαν με χαμηλή εθνική αποταμίευση, υψηλά πραγματικά επιτόκια και μεγάλο εμπορικό έλλειμμα.

Ωστόσο αυτοί που υποστηρίζουν την ρικαρντιανή άποψη δίνουν διαφορετική ερμηνεία αποδίδοντας την χαμηλή αποταμίευση της δεκαετίας του 1980 στην αισιοδοξία των ανθρώπων για την μελλοντική οικονομική ανάπτυξη η οποία αντανακλάται και στο ανθηρό χρηματιστήριο, ή στην προσδοκία ότι τελικά η μείωση της φορολογίας δεν θα οδηγούσε σε μελλοντική αύξηση της φορολογίας αλλά σε χαμηλότερες δημόσιες δαπάνες, όπως υποσχόταν ο Ρήγκαν.

- **Βέλτιστη πολιτική του Δημοσιονομικού Χρέους**

Ο βέλτιστος τρόπος διαχείρισης και το βέλτιστο ύψος του δημοσιονομικού χρέους εξαρτάται από τον τρόπο με τον οποίο επηρεάζει την οικονομία.

Όπως προκύπτει από την θεωρία το χρέος μπορεί να έχει πολλές και διαφορετικές επιδράσεις, στην βάση των οποίων θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί η κατάλληλη πολιτική για α) την εξομάλυνση των οικονομικών διακυμάνσεων, β) την αύξηση της εθνικής αποταμίευσης και γ) την διαχρονική εξομάλυνση της φορολογικής επιβάρυνσης για την αποφυγή οικονομικών και κοινωνικών στρεβλώσεων :

α) οι αρνητικές μεταβολές του πραγματικού ΑΕΠ, έχουν σημαντικό κοινωνικό κόστος, που μπορεί να μετριαστεί από την έγκαιρη λειτουργία της κατάλληλης "αντικυκλικής" δημοσιονομικής πολιτικής η οποία εμφανίζεται αυτόματα μέσω του μηχανισμού των "αυτόματων σταθεροποιητών" δηλαδή της φορολογίας και των μεταβιβαστικών πληρωμών, αυξάνοντας όμως το δημόσιο έλλειμμα και συνεπώς το δημόσιο χρέος. Η αντικυκλική δημοσιονομική πολιτική θα πρέπει να εφαρμόζεται σε διακριτική ιδιαίτερη βάση για την αύξηση της αποτελεσματικότητάς της.

β) η σημαντικότερη μακροχρόνια αρνητική επίδραση του δημοσιονομικού χρέους, σύμφωνα με την συμβατική προσέγγιση είναι η μείωση του εθνικού προϊόντος. Στην περίπτωση αυτή η βέλτιστη πολιτική δημοσιονομικού χρέους

εξαρτάται πρωταρχικά από το βέλτιστο επίπεδο εθνικής αποταμίευσης η αύξηση της οποίας κρίνεται επιθυμητή.

i. Αποταμίευση του κύκλου ζωής. Ο Feldstein (1985) διατείνεται ότι οι άνθρωποι θα έπρεπε να αποταμιεύουν περισσότερα στη διάρκεια της ζωής τους επειδή το οριακό προϊόν του κεφαλαίου υπερβαίνει το οριακό ποσοστό της υποκατάστασης μεταξύ παρούσας και μελλοντικής κατανάλωσης. Αυτό, όπως αναφέρει, προκαλείται από την φορολογία του εισοδήματος του κεφαλαίου, η οποία διαστρεβλώνει τις καταναλωτικές αποφάσεις των νοικοκυριών. Η απάντηση στο ερώτημα αν η πολιτική δημοσιονομικού χρέους θα 'πρεπε να χρησιμοποιηθεί για την αύξηση της εθνικής αποταμίευσης δεν είναι ξεκάθαρη. Π.χ. αν η κυβέρνηση αυξήσει εφάπαξ τη φορολογία σήμερα, μειώνεται το δημόσιο χρέος, συνεπώς και η μελλοντική φορολογική επιβάρυνση και έτσι η εθνική αποταμίευση δεν θα μεταβληθεί, σύμφωνα με την ρικαρντιανή ισοδυναμία. Αντίθετα η Ρικαρντιανή ισοδυναμία αποτυγχάνει να αποδείξει αν η μελλοντική φορολογική ελάφρυνση ευνοήσει τις μελλοντικές γενεές. Στην περίπτωση αυτή, η εθνική αποταμίευση αυξάνει επειδή η επίδραση της τρέχουσας φορολογίας στο εισόδημα μειώνει την κατανάλωση της τρέχουσας γενιάς. Παρ' όλα αυτά η διαστρέβλωση- διαφορά μεταξύ τρέχουσας και μελλοντικής κατανάλωσης κάθε δεδομένης γενιάς είναι αμετάβλητη. Δηλαδή η αύξηση της εθνικής αποταμίευσης που προκαλεί η πολιτική δημοσιονομικού χρέους δεν μετριάζει τα διαστρεβλωτικά αποτελέσματα της φορολογίας του κεφαλαίου. Σε ένα υπόδειγμα του κύκλου ζωής με ορθολογικούς καταναλωτές και διαστρεβλωτικούς φόρους κεφαλαίου, η αποταμίευση του κύκλου ζωής είναι ανεπαρκώς χαμηλή, αλλά η δημοσιονομική πολιτική δεν μπορεί να θεραπεύσει το πρόβλημα.

ii. Διαγεννεακή αποταμίευση. Η πολιτική δημοσιονομικού χρέους μπορεί να επηρεάσει την εθνική αποταμίευση μεταφέροντας πόρους μεταξύ των γενεών των "κύκλων ζωής" καταναλωτών. Μια προσέγγιση της διαγεννεολογικής εξίσωσης σχετικά με την πολιτική χρέους είναι η εστίαση στην κατάλληλη κατανομή της πληρωμής των δημόσιων υπηρεσιών. Η αρχή του οφέλους υπαινίσσεται ότι οι τρέχουσες δαπάνες θα πρέπει να χρηματοδοτηθούν από τρέχουσα φορολογία αλλά οι κεφαλαιακές δαπάνες θα πρέπει να χρηματοδοτηθούν καθ' όλη τη διάρκεια ζωής του κεφαλαίου.

Η αρχή αυτή παρέχει και μια αιτιολογία της πρακτικής χρηματοδότησης των πολέμων, οι οποίοι προσδοκάται να ωφελήσουν και την τρέχουσα και τις μελλοντικές γενεές, κυρίως μέσω της έκδοσης δημοσιονομικού χρέους.

γ) Μια άλλη προσέγγιση ανάλυσης της πολιτικής χρέους που υποστηρίχθηκε από τον Barro (1979) δίνει έμφαση στη διακριτική φύση της φορολογίας. Η "νεκρή" απώλεια (dead loss) από την φορολογία εξαρτάται σημαντικά από το τετράγωνο του φορολογικού συντελεστή. Έτσι, ο τρόπος χρηματοδότησης μιας αύξησης των δημοσίων δαπανών για την ελαχιστοποίηση της διαστρέβλωσης είναι η διατήρηση ομαλού- σταθερού συντελεστή φορολογίας διαχρονικά. Αν η μελλοντική δημόσια δαπάνη ήταν γνωστή με βεβαιότητα, ο βέλτιστος φορολογικός συντελεστής θα ήταν σταθερός. Επειδή όμως δεν είναι απόλυτα προβλέψιμη, ο βέλτιστος συντελεστής φορολογίας θα πρέπει να εξισώσει την παρούσα αξία του εισοδήματος από την φορολογία με την παρούσα αξία της αναμενόμενης δαπάνης.

Από την άποψη αυτή, το δημόσιο έλλειμμα είναι απλά η διαφορά μεταξύ δημοσίων δαπανών και φορολογικών εσόδων, και το χρέος θα μεταβάλλεται αντίστοιχα διαχρονικά.

Το υπόδειγμα αυτό μπορεί να παραλληλιστεί με την υπόθεση του μόνιμου εισοδήματος του Friedman σύμφωνα με το οποίο τα νοικοκυριά εξομαλύνουν και κατανέμουν χρονικά την κατανάλωσή τους στη βάση του αναμενόμενου – μόνιμου εισοδήματός τους: αποταμιεύουν και δανείζονται σε σχέση με τις παροδικές μεταβολές του εισοδήματός τους.

Σύμφωνα με το υπόδειγμα της εξομάλυνσης της φορολογίας, οι κυβερνήσεις εξομαλύνουν τους φορολογικούς συντελεστές βασιζόμενες στις προσδοκώμενες μόνιμες δημόσιες δαπάνες δηλ μεταβάλλουν το δημόσιο χρέος ανάλογα με τις παροδικές μεταβολές στις δαπάνες ή στα έσοδα.

2.8 Ενδείξεις σύγχρονων δημοσιονομικών πειραμάτων

✓ **Φορολογία και καταναλωτική συμπεριφορά.**

Πολλοί οικονομολόγοι ασχολήθηκαν κυρίως με τις μεταβολές της φορολογίας για να ελέγξουν τις επιδράσεις των μεταβολών του διαθέσιμου

εισοδήματος στην καταναλωτική δαπάνη. Μεταξύ αυτών ο Poterba[12] θεώρησε ως ανεπαρκείς, θεωρητικές κατασκευές όπως την υπόθεση του "μόνιμου εισοδήματος" γιατί παραλείπουν τον "περιορισμό δανεισμού" και άλλες ατέλειες της αγοράς που μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά την οριακή ροπή κατανάλωσης του τρέχοντος εισοδήματος.

Οι δυσκολίες μέτρησης των υποθέσεων και η δυσκολία ελέγχου των αποτελεσμάτων των διαφόρων θεωρητικών υποδειγμάτων οδήγησε τον Poterba σε έρευνα "φυσικών δημοσιονομικών πειραμάτων" (έλεγχος μεταβολών φορολογίας και δημοσίων δαπανών).

Η έρευνα που έλαβε χώρα στην οικονομία των ΗΠΑ και αφορά στην αύξηση της φορολογίας το 1968 και στην μείωση της φορολογίας του 1975, βρήκε ότι :

- Μια παροδική αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος λόγω της μείωσης της φορολογίας αυξάνει την κατανάλωση κατά 20% περίπου (ως ποσοστό της μείωσης της φορολογίας). Αυτό υπερβαίνει το ποσό της αύξησης της κατανάλωσης που προτείνει το υπόδειγμα του "κύκλου ζωής" αλλά επίσης υπονοεί μια οριακή ροπή κατανάλωσης μικρότερη της μέσης (APC). Σε αντίθεση με την ρικαρντιανή ισοδυναμία το timing των φόρων φαίνεται να επηρεάζει το επίπεδο της πραγματικής οικονομικής δραστηριότητας. Η ανάλυση του Poterba χρησιμοποιεί μηνιαία στατιστικά στοιχεία για την κατανάλωση, και η υψηλή αυτή συχνότητα των δεδομένων είναι σημαντική γιατί βρήκε ότι η κατανάλωση αυξάνεται το μήνα καταβολής του φόρου και αυτό αποτελεί ισχυρή απόδειξη της σχέσης τρέχοντος εισοδήματος και κατανάλωσης
- Ενώ η εφαρμογή των φορολογικών πολιτικών έχει μια αποκαλυπτική επίδραση στην κατανάλωση, στην ανακοίνωση αυτών των πολιτικών ανταποκρίνεται ελάχιστα παρ' όλη την αξιοπιστία τους. Εξετάζει επίσημες ανακοινώσεις μόνιμης μείωσης του προσωπικού φόρου εισοδήματος του 1964 (φορολογική αναμόρφωση με μείωση της φορολογίας κατά 15% του προέδρου Johnson), του 1981 (μείωση της φορολογίας κατά 25% τα επόμενα 3 χρόνια του προέδρου Ρήγκαν) και του 1986 με σημαντικές μειώσεις τα δύο επόμενα χρόνια. Η μη ανταπόκριση της κατανάλωσης

[12] Poterda : Are consumers forward looking? Evidence from fiscal experiments –*American Economic* Review, 1988, 78:413-418.

στις επίσημες αυτές ανακοινώσεις μπορεί να αποδοθεί στην ύπαρξη χρονικών υστερήσεων μεταξύ της ανακοίνωσης και της πραγματικής ανταπόκρισης των καταναλωτών. Η απλούστερη εξήγηση είναι ότι σημαντικό τμήμα των καταναλωτών είναι είτε "μύωπες" είτε αντιμετωπίζουν περιορισμό στη ρευστότητα ή στο δανεισμό που τους εμποδίζει να προσαρμόσουν άμεσα την κατανάλωσή τους στην ανακοίνωση αύξησης του διαθέσιμου εισοδήματός τους.

Η ύπαρξη μυωπικών καταναλωτών έχει μεγάλη σημασία και σχέση με την δημοσιονομική πολιτική γιατί :

- Θεωρητικές και προσομοιωτικές μελέτες δυναμικής φορολογικής πολιτικής υποθέτουν ότι οι αναμενόμενες πολιτικές μεταβάλουν τα ισχύοντα καταναλωτικά πρότυπα. Ένας μεγάλος αριθμός "μυωπικών" ατόμων θα δυσχεραίνει αυτή τη προσαρμογή δίνοντας διαφορετικές τροχιές για το απόθεμα κεφαλαίου μέσω της αποταμίευσης και της κατανάλωσης, αποδυναμώνοντας έτσι το ρόλο και τον σκοπό της δημοσιονομικής πολιτικής . Για παράδειγμα, η αναμόρφωση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης των ΗΠΑ που θεσπίστηκε το 1983 αλλά η εφαρμογή του προγραμματίστηκε μεταξύ 1997-2009, μείωσε σημαντικά την παρούσα αξία του οφέλους που οι σημερινοί νέοι εργαζόμενοι ανέμεναν να λάβουν . Η "μυωπία" είναι ένας σημαντικός παράγοντας που επιδρά στην αποταμίευση. Ενώ κάποιοι έχουν περιγράψει τη δημοσιονομική πολιτική ως περιοριστική, δεν υπάρχει απόδειξη ότι έχει επηρεάσει την καταναλωτική συμπεριφορά, ανάλογα
- Η "μυωπία" αναδύει σημαντικά θέματα σχετικά με την σημασία της "οριζόντιας ισότητας". Αν κάποιοι καταναλωτές αποτύχουν να αναγνωρίσουν τις μελλοντικές αλλαγές που έχουν θεσπιστεί π.χ. μη αποταμιεύοντας περισσότερα για την συνταξιοδότησή τους αυτό θα επιδεινώσει τις ανισότητες ανάμεσα στους προνοητικούς και τους "μύωπες".

Οι προ- ανακοίνωση των φορολογικών πολιτικών σκοπεύει στην εξομάλυνση κάποιων μελλοντικών σημαντικών μεταβολών.

✓ **Δημοσιονομική πολιτική και συμπεριφορά του ιδιωτικού τομέα.**

Ο Fred C Graham[13] αποδεικνύει ότι τα ευρήματα του Kormendi που υποστηρίζουν την Ρικαρντιανή άποψη της καταναλωτικής συμπεριφοράς δεν είναι πειστικά.

Συγκεκριμένα ο Kormendi υποστηρίζει μια σταθεροποιημένη προσέγγιση για την εξέταση της καταναλωτικής συμπεριφοράς, η οποία ενσωματώνει τις έννοιες της ρικαρντιανής ισοδυναμίας.

Αν και ο Graham παρουσιάζει αντίθετα αποτελέσματα, η προσέγγισή του ακολουθεί την έμφαση του Kormendi στην μεταχείριση της συνολικής κατανάλωσης ως συνάρτηση του συνολικού οικονομικού πλούτου και των ροών εισοδήματος που αυτός δημιουργεί.

Ο Graham θεωρεί ως μη πειστικές τις ενδείξεις του Kormendi που υποστηρίζουν την ρικαρντιανή άποψη κυρίως γιατί περιορίζει το εισόδημα από την εργασία και το εισόδημα από το κεφάλαιο για να εισάγει την συνάρτηση της κατανάλωσης με τον ίδιο συντελεστή. Ως αποτέλεσμα αποκλείει την πιθανότητα ότι εισοδήματα διαφορετικών πηγών έχουν διαφορετικές οριακές ροπές κατανάλωσης και διαφορετική θεώρηση του "μόνιμου" εισοδήματος.

Όταν η "σταθεροποιημένη" προσέγγιση και μια αντιπροσωπευτική μη-ρικαρντιανή προσέγγιση ενσωματωθούν σε ένα λιγότερο περιοριστικά προσδιορισμό δεν θα υποστηριχθεί καμία αν και η ένδειξη θα είναι πιο ευνοϊκή για τη μη – ρικαρντιανή προσέγγιση.

✓ **Εμπειρικά αποτελέσματα σχέσης δημοσίου ελλείμματος και επιτοκίων**

Η έρευνα[14] αναλύει δεδομένα από 6 χώρες (Καναδά, Γαλλία, Γερμανία, Ιαπωνία, Μ.Βρετανία και ΗΠΑ) για τον έλεγχο ύπαρξης θετικής συσχέτισης δημοσίων ελλειμμάτων και ονομαστικών επιτοκίων, και δεν βρίσκει καμία στατιστικά σημαντική συσχέτιση. Αντίθετα, η σχέση είναι περισσότερο συχνά αρνητική και μερικές φορές σημαντικά αρνητική. Ακόμη και με την υπόθεση

---

[13] Fred C Graham : Government Debt, Government spending and Private sector behavior; comments, *American Economic Review*, 85:1348-1356.

[14] Paul Evans; Do budget deficits raise interest rates? Evidence from six countries, *Journal of Monetary Economics*, 1987, 20:281-300.

της απόλυτα ολοκληρωμένης αγοράς αγαθών και υπηρεσιών των 6 υπό εξέταση χωρών και με κοινό επιτόκιο i, το συνολικό δημόσιο έλλειμμα δεν φαίνεται να επιδρά αυξητικά στο κοινό ονομαστικό επιτόκιο, μη επιβεβαιώνοντας έτσι τη συμβατική προσέγγιση μακροοικονομικής ανάλυσης της δημοσιονομικής πολιτικής. Τα αποτελέσματα ελέγχου της συμβατικής θεωρίας δεν αποδεικνύονται στατιστικώς σημαντικά σε επίπεδα 0,05 και δεν προκύπτει ότι το δημόσιο έλλειμμα επιδρά αυξητικά στα επιτόκια.

Στην περίπτωση αυτή η ρικαρντιανή ισοδυναμία παρέχει μια συνεπή και ξεκάθαρη θεωρητική εξήγηση αυτών των ανωμαλιών, σύμφωνα με την οποία οι κυβερνήσεις θα πρέπει να εξυπηρετήσουν το αυξημένο δημόσιο χρέος τους με μελλοντικούς υψηλούς φόρους, γεγονός το οποίο αντιλαμβάνονται τα νοικοκυριά και διεθνοποιούν τις επιλογές των μελλοντικών γενεών. Ως αποτέλεσμα, τα νοικοκυριά δεν αντιδρούν με αύξηση της κατανάλωσής τους στα αυξημένα ελλείμματα και έτσι αποδυναμώνονται τα αποτελέσματα και οι επιδράσεις της δημοσιονομικής πολιτικής, και η συνολική ζήτηση, τα ονομαστικά και πραγματικά επιτόκια, οι ονομαστικές και πραγματικές συναλλαγματικές ισοτιμίες, και το επίπεδο τιμών μένουν ανεπηρέαστα.

- ✓ **Δημόσιες Δαπάνες – Επιτόκια –Τιμές –και Δημόσιο Έλλειμμα στην Μ.Βρετανία.**

Η μελέτη[15] αυτή εξετάζει τις επιδράσεις της μεταβολής των δημοσίων δαπανών στα επιτόκια, στην ποσότητα χρήματος, στο επίπεδο των τιμών και στο δημόσιο έλλειμμα στη Μ.Βρετανία κατά την χρονική περίοδο 1701-1918.

Τα σημαντικότερα ευρήματα της μελέτης είναι:

- Οι προσωρινές παροδικές αυξήσεις στις δημόσιες δαπάνες που πραγματοποιήθηκαν κυρίως σε περιόδους πολέμων ως αποτέλεσμα αύξησης των στρατιωτικών δαπανών – είχαν αυξητικές θετικές επιδράσεις στα μακροχρόνια επιτόκια επιβεβαιώνοντας την συμβατική θεωρία δημοσιονομικής πολιτικής.
- Η επίδραση στο ποσοστό αύξησης της προσφοράς χρήματος (με έκδοση τραπεζογραμματίων) ήταν θετική μόνο κατά τη διάρκεια των δύο περιόδων μη ισχύος του χρυσού κανόνα (1797-1821 και 1914-1918).

[15] Robert Barro;Government spending, interest rates, prices and budget deficits in the U.K 1701-1918; *Journal of Monetary Economics*, 1987, 20:221-247.

Όσο η μετατρεψιμότητα των τραπεζογραμματίων σε χρυσό διατηρούνταν, δεν παρατηρήθηκε καμία συστηματική σχέση μεταξύ δημοσίων δαπανών και νομισματικής επέκτασης.

- Παρόμοια, η κυριότερη συσχέτιση μεταξύ προσωρινών μεταβολών των δημοσίων δαπανών και πληθωρισμού σημειώθηκε κατά την διάρκεια των δύο παραπάνω περιόδων.
- Οι προσωρινές μεταβολές στις στρατιωτικές δαπάνες εξηγούν τα μεγάλα δημόσια ελλείμματα που παρατηρήθηκαν από το 1700-1918. Η σχέση αυτή εξηγεί και τις κύριες αυξήσεις του δημόσιου χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ, καθώς και τις μειώσεις του σε περιόδους ειρήνης. Εξαιτίας της στενής συσχέτισης των προσωρινών αυξήσεων των στρατιωτικών δαπανών και δημοσίων ελλειμμάτων δεν μπορεί να αποδειχθεί με βεβαιότητα αν τα επιτόκια αντιδρούν στις προσωρινές μεταβολές των δαπανών ή στα συσχετιζόμενα ελλείμματα.

Σε ένα υπόδειγμα έρευνας 200 και πλέον χρόνων βρέθηκαν δύο μόνο περιπτώσεις σημαντικών δημόσιων ελλειμμάτων σε περιόδους ειρήνης. Το πρώτο σχετίζεται με την καταβολή αποζημιώσεων στους ιδιοκτήτες σκλάβων το 1835-1836 και το δεύτερο με μια πολιτική διαφωνία για τη φορολογία εισοδήματος το 1909-1910. Εξαιτίας της εξωγενούς φύσης αυτών των ελλειμμάτων, είναι ενδιαφέρον ότι τα επιτόκια δεν εμφάνισαν καμία τάση μεταβολής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3
ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΠΙΔΡΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ1990

3.1 Γενικά – Μεθοδολογία.

Το συγκεκριμένο κεφάλαιο εστιάζεται στην διερεύνηση σχέσεων μεταβολής μεταξύ των σημαντικών δεικτών δημοσιονομικής πολιτικής και βασικών μακροοικονομικών μεγεθών της ελληνικής οικονομίας στην περίοδο 1990-2000, με σκοπό την ανακάλυψη σχέσεων αλληλεπίδρασης στη βάση των σχετικών θεωρητικών πλαισίων.

Ο αντικειμενικός στόχος της ανάλυσης και διερεύνησης του φαινομένου επίδρασης της δημοσιονομικής πολιτικής στα βασικά μακρο-οικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας κατά την ανωτέρω χρονική περίοδο- απαιτεί τον ποσοτικό καθορισμό των σχέσεων μεταξύ των εμπλεκόμενων μεταβλητών που επηρεάζουν την διαμόρφωσή του.

Για το λόγο αυτό χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης (ρ) ο οποίος εκφράζει κατά κύριο λόγο το βαθμό με τον οποίο συμμεταβάλλονται δύο τυχαίες μεταβλητές,καθώς επίσης και την κατεύθυνση συμμεταβολής τους. Το πρόσημο του συντελεστή συσχέτισης καθορίζει αν οι μεταβλητές σχετίζονται θετικά ή αρνητικά μεταξύ τους. Αν και ο συντελεστής συσχέτισης προσδιορίζει την ύπαρξη και το βαθμό σχέσης μεταξύ δύο μεταβλητών, δεν καθορίζει την αιτιοκρατική σχέση μεταξύ τους.

Οι τιμές που μπορεί να πάρει είναι $-1 \leq \rho \leq 1$ (μεταξύ πλήρους θετικής και πλήρους αρνητικής συσχέτισης).

Η μαθηματική του σχέση είναι : $\rho = \dfrac{\mathrm{Cov}(X,Y)}{\sqrt{\mathrm{Var}(X)} \bullet \sqrt{\mathrm{Var}(Y)}}$

Δηλ,είναι ο λόγος της συνδιακύμανσης των δύο μεταβλητών προς το γινόμενο των τυπικών αποκλίσεών τους, ο οποίος απαλείφει το πρόβλημα των

μονάδων μέτρησης των μεταβλητών και διευκολύνει τις συγκρίσεις μεταξύ των.

Στατιστικός έλεγχος της σημαντικότητας του συντελεστή συσχέτισης ρ.

Για επίπεδο σημαντικότητας 5% η κριτική τιμή της κατανομής t με 9 βαθμούς ελευθερίας για το συγκεκριμένο δίπλευρο στατιστικό έλεγχο είναι ίση με 2,262 δηλ $\pm t_{9,\ 0,025} = 2,262$

Για να θεωρηθεί ο συντελεστής συσχέτισης στατιστικά σημαντικός στην προκειμένη περίπτωση θα πρέπει να είναι σε απόλυτη τιμή μεγαλύτερος από ± 0,60 γιατί :

$$t = \frac{r}{\sqrt{\frac{1-r^2}{n-2}}} = \frac{0,61}{\sqrt{\frac{1-(0,61)^2}{11-2}}} = 2,309 > 2,262$$

Έτσι λοιπόν στο κεφάλαιο αυτό στατιστικά σημαντικοί θα θεωρούνται οι συντελεστές συσχέτισης που θα είναι σε απόλυτη τιμή μεγαλύτεροι από ± 0,60.

3.2 Εμπειρική ανάλυση

- **Τάσεις μεταβολής των δημοσιονομικών μεγεθών.**

Οι δημοσιονομικές εξελίξεις στον ευρύτερο κυβερνητικό τομέα στην Ελλάδα στη δεκαετία του 1990 παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον λόγω της πορείας Σύγκλισης των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών των ευρωπαϊκών οικονομιών στην πορεία προς την υλοποίηση της ΟΝΕ με την εισαγωγή και κυκλοφορία του ενιαίου νομίσματος, ο βαθμός επιτυχίας της οποίας θα καθορίσει το μέλλον της ΕΕ.

Αυτή η πορεία σύγκλισης τυπικά αρχίζει το 1990 με την οριοθέτηση του χρονοδιαγράμματος και την έναρξη του πρώτου σταδίου μετάβασης, ενισχύεται ουσιαστικά με την θέσπιση των αυστηρών κριτηρίων σύγκλισης της Συνθήκης του Μάαστριχ που χαρακτηρίζουν το δεύτερο στάδιο μετάβασης (1994-1998), οι δημοσιονομικοί περιορισμοί των οποίων ενισχύονται περαιτέρω με την επικύρωση του ΣΣΑ το 1997.

Τα βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας στις αρχές της δεκαετίας του 1990 ήταν τα μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα και το υπέρογκο δημόσιο χρέος με αυξητικές τάσεις έως και το 1996 από όπου άρχισε και η ουσιαστική σταδιακή αποκλιμάκωσή του· από 51,5% ως ποσοστό του ΑΕΠ στην περίοδο 1974-1985 ανέβηκε στο 90,1% στην περίοδο 1986-1990 για να ξεπεράσει το 112% το 1996 και από το σημείο αυτό να αρχίσει η σταδιακή αποκλιμάκωσή του.

Πίνακας 3.1. Μεταβολή δημοσίου ελλείμματος & δημοσίου χρέους

ΈΤΟΣ	ΔΗΜ. ΈΛΛΕΙΜ. (Κυκλικά προσαρμοσμένο)	ΔΗΜ. ΈΛΛΕΙΜ. (καθαρός δανεισμός)	ΔΗΜ. ΧΡΕΟΣ
1990	16,1	15,8	90,1
1991	12,3	11,5	92,3
1992	13,3	12,8	98,8
1993	13	13,8	111,6
1994	9,2	10	109,3
1995	9,5	10,3	110,1
1996	6,8	7,5	112,2
1997	3,5	3,9	109,4
1998	2,4	2,4	106,5
1999	2,4	2,1	105,4
2000	2,5	1,9	103,8

Πηγή : European Economy

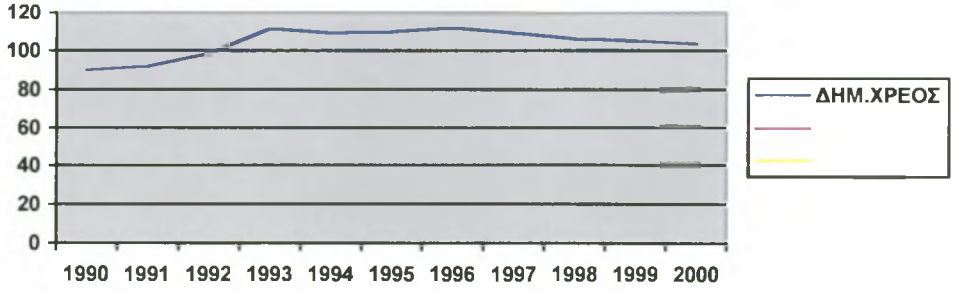

Τάση μεταβολής δημοσίου χρέους 1990-2000, (ως %ΑΕΠ)

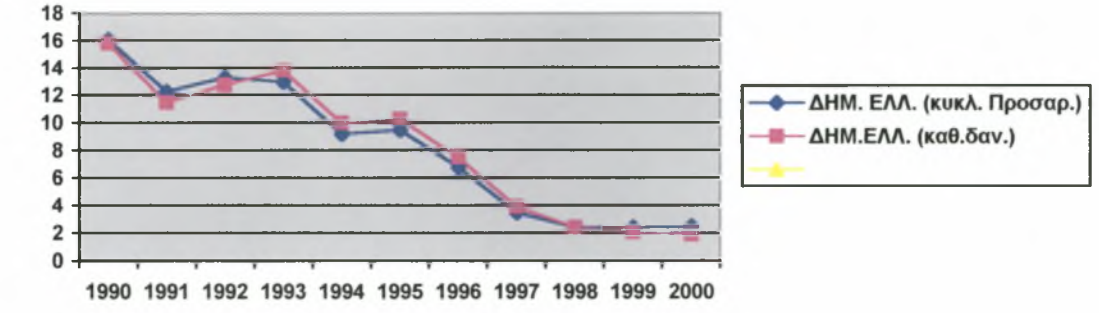

Τάση μεταβολής του δημοσίου ελλείμματος 1990-2000 (ως % ΑΕΠ)

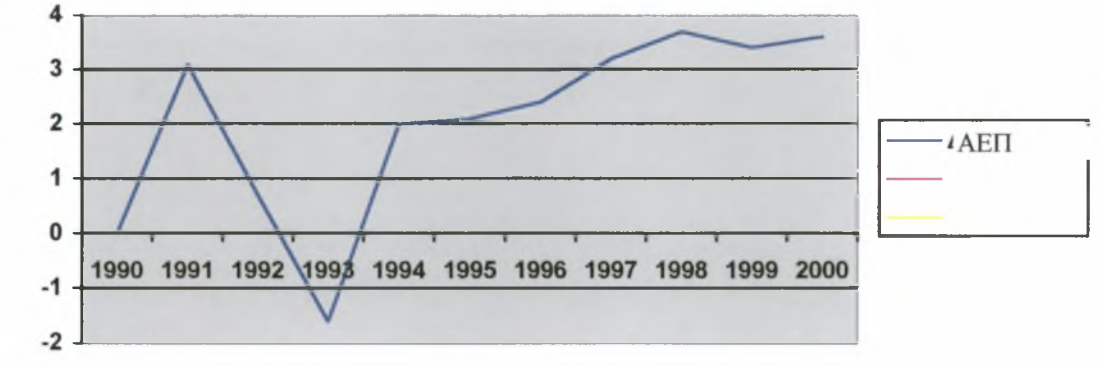

Τάση μεταβολής ΑΕΠ 1990-200 (τιμές 1990).

Σε γενικές γραμμές παρατηρείται μια σημαντική τάση συμμόρφωσης και βελτίωσης των δημοσιονομικών μεγεθών δημοσίου ελλείμματος και δημόσιου χρέους, η οποία συνδέεται άμεσα και μπορεί να αποδοθεί στην λήψη των απαραίτητων μέτρων δημοσιονομικής πολιτικής στα πλαίσια της εφαρμογής των κριτηρίων σύγκλισης της συνθήκης του Μάαστριχ. Η ελληνική δημοσιονομική πολιτική φαίνεται να ευθυγραμμίζεται σε αρκετά μεγάλο βαθμό με τις επιταγές της ΕΕ με απώτερο σκοπό την ένταξή της στην τελική φάση της ΟΝΕ με όλα τα πλεονεκτήματα που θα τη συνοδεύουν.

Η αξιόλογη δημοσιονομική προσαρμογή της Ελλάδας φαίνεται να συντελέστηκε μετά την θέσπιση των κριτηρίων σύγκλισης το 1993 και κυρίως από την έναρξη του β' σταδίου μετάβασης μετά το 1994, και αποδίδεται κυρίως στην έντονα ανοδική πορεία των δημοσίων εσόδων.

Πίνακας 3.2. Εξέλιξη και σύνθεση των εσόδων το 1991-2000

(σε δις δρχ.)

Έτος	Άμεσοι φόροι	Έμμεσοι φόροι	Σύνολο φορολογίας	Έσοδα από ΕΕ	Λοιπά έσοδα	Σύνολο εσόδων
1991	1024,2	2379,1	34,3,3	63,3	194,8	3661,4
1992	1192,3	2923,5	4115,8	84,6	387,5	4587,9
1993	1355,4	3189,3	4544,7	104,9	321,4	4971,0
1994	1773,4	3461,5	5234,9	141,7	485,2	5861,8
1995	2132,6	3834,9	5967,5	86,0	674,3	6727,8
1996	2316,1	4299,9	6616,0	88,1	680,0	7384,1
1997	2767,1	4833,9	7601,0	44,5	821,9	8467,4
1998	3591,4	5248,4	8839,8	34,0	624,7	9498,5
1999	4043,5	5853,9	9897,4	46,3	649,3	10593,0
2000	4527,0	6363,2	10890,2	47,6	712,2	11650,0
Συμμετοχή ανά κατηγορία (%)						
1991	28,0	65,0	93,0	1,7	5,3	100,0
1992	26,0	63,7	89,7	1,8	8,4	100,0
1993	27,3	64,2	91,4	2,1	6,5	100,0
1994	30,3	59,1	89,3	2,4	8,3	100,0
1995	31,7	57,0	88,7	1,3	10,0	100,0
1996	31,4	58,2	89,6	1,2	9,2	100,0
1997	32,7	57,1	89,8	0,5	9,7	100,0
1998	37,8	55,3	93,1	0,4	6,6	100,0
1999	38,2	55,3	93,4	0,4	6,1	100,0
2000	38,9	54,6	93,5	0,4	6,1	100,0
Ποσοστό του ΑΕΠ						
1991	6,2	14,5	20,7	0,4	1,2	22,2
1992	6,3	15,4	21,6	0,4	2,0	24,1
1993	6,3	14,9	21,2	0,5	1,5	23,2
1994	7,3	14,2	21,5	0,6	2,0	24,1
1995	7,8	14,1	21,9	0,3	2,5	24,7
1996	7,7	14,4	22,1	0,3	2,3	24,7
1997	8,4	14,6	23,0	0,1	2,5	25,6
1998	10,0	14,6	24,6	0,1	1,7	26,5
1999	10,6	15,3	25,9	0,1	1,7	27,8
2000	11,1	15,6	26,6	0,1	1,7	28,5

Πηγή: ΥΠΟΙΚ

Η γρήγορη αύξηση των δημοσίων εσόδων στις αρχές της δεκαετίας του 1990 στηρίχθηκε κατά βάση στην επιβολή νέων φορολογιών και στην αύξηση ορισμένων φορολογικών συντελεστών, κυρίως στον τομέα της άμεσης φορολογίας, ενώ στη συνέχεια η προσπάθεια εστιάστηκε στη διεύρυνση της φορολογικής βάσης.

Όπως φαίνεται και στον Πίνακα 3.2, ο ρυθμός αύξησης των φορολογικών εσόδων αυξήθηκε κατά 6 περίπου ποσοστιαίες μονάδες ως ποσοστό του ΑΕΠ στην περίοδο 1991-2000 όπου από 20,7 % ανήλθε στο 26,6% το 2000 αποδιδόμενο σχεδόν εξ ολοκλήρου στην αύξηση των άμεσων φόρων που από το 6,2% ως % του ΑΕΠ ανήλθε στο 11,1% το 2000.

Σημαντική συμβολή στην αύξηση αυτή φαίνεται να είχε η θέσπιση των αντικειμενικών κριτηρίων φορολόγησης εμπόρων και επαγγελματιών από το 1994 έως το 1999 που είχε ως αποτέλεσμα την σημαντική διεύρυνση της φορολογικής βάσης που με σταθερούς, ακόμη και μικρότερους φορολογικούς συντελεστές, αύξησε τα φορολογικά έσοδα.

Σχετικά με την σύνθεση των φορολογικών εσόδων κατά κατηγορία (Πίνακας 3.3) παρατηρείται μια σχετική βελτίωση του λόγου έμμεσων / άμεσων φόρων η οποία έχει σκοπό την δικαιότερη κατανομή του φορολογικού βάρους υπέρ των χαμηλότερων εισοδηματικών τάξεων τα οποία έχουν υψηλότερη ροπή κατανάλωσης και άρα μεγαλύτερη συμμετοχή στους έμμεσους φόρους.

Πίνακας 3.3. Σύνθεση φορολογικών εσόδων κατά κατηγορία.(%)

ΈΤΟΣ	ΆΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	ΈΜΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ
1991	30,1	69,9	100,0
1992	29,0	71,0	100,0
1993	29,8	70,2	100,0
1994	33,9	66,1	100,0
1995	35,7	64,3	100,0
1996	35,0	65,0	100,0
1997	36,4	63,6	100,0
1998	40,6	59,4	100,0
1999	40,9	59,1	100,0
2000	41,6	58,4	100,0
Μ.Ο	**35,3**	**64,7**	

Πηγή: ΥΠΟΙΚ

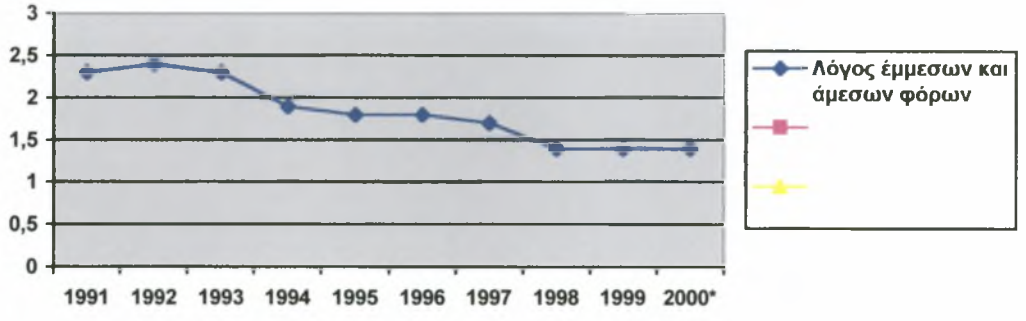

Το μεγαλύτερο μέρος των εσόδων της έμμεσης φορολογίας προέρχεται από το ΦΠΑ η είσπραξη του οποίου από το 1995 και μετά αυξάνεται με υψηλότερο ρυθμό συγκριτικά με το ρυθμό αύξησης του ονομαστικού ΑΕΠ.

Πίνακας 3.4. Σχέση ρυθμού αύξησης ΑΕΠ και ΦΠΑ (1994-2001).

Έτος	Αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ(%) (Ι)	Μεταβολή εσόδων ΦΠΑ (%) (ΙΙ)	Τάση μεταβολής (buoyancy)ΦΠΑ (ΙΙ)/(Ι)
1994	13,4	11,3	0,84
1995	12,1	12,5	1,04
1996	9,9	11,4	1,15
1997	10,6	13,7	1,29
1998	8,4	11,2	1,34
1999	6,3	9,7	1,53
2000	7,2	13,1	1,82
2001	8,0	10,4	1,29

Πηγή : ΥΠΟΙΚ

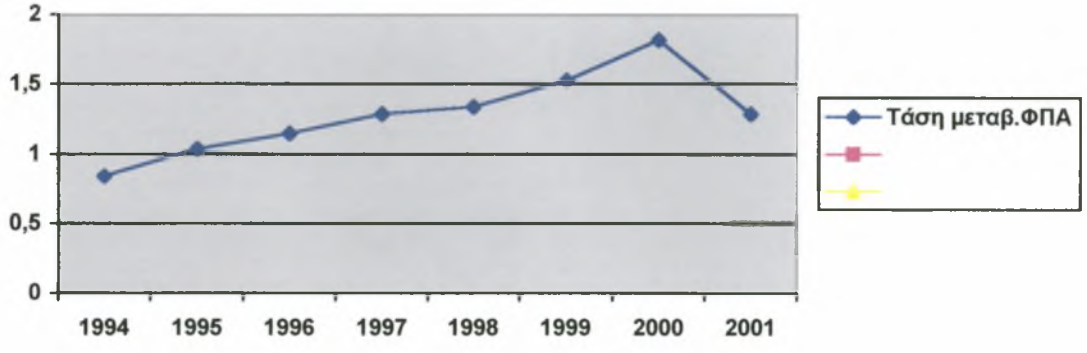

Η πολύ μεγάλη συμβολή της αύξησης των φορολογικών εσόδων στην πορεία της δημοσιονομικής εξυγίανσης της Ελλάδας προκύπτει και από τα στοιχεία του Πίνακα 3.5 όπου παρατίθενται οι ρυθμοί αύξησης ΑΕΠ και φορολογικών εσόδων.

Πίνακας 3.5. Μεταβολή φορολογίας σε σχέση με το ΑΕΠ

Έτος	Αύξηση ονομαστ. ΑΕΠ (1)	Μεταβολή φορολογίας (2)	Μεταβολή άμεσων φόρων (3)	Μεταβολή έμμεσων Φόρων (4)	Τάση μεταβ. Φορολογίας. (buoyancy) 2/1	Τάση μεταβολής άμεσης φορολογίας 3/1	Τάση Μεταβολής Έμμεσης φορολογίας 4/1
1991	23,5	20,7	6,2	14,5	0,88	0,26	0,62
1992	15,6	21,6	6,3	15,4	1,38	0,40	0,98
1993	12,6	21,2	6,3	14,9	1,68	0,50	1,18
1994	13,2	21,5	7,3	14,2	1,63	0,55	1,08
1995	11,1	21,9	7,8	14,1	1,97	0,70	1,27
1996	11,3	22,1	7,7	14,4	1,96	0,68	1,28
1997	10,5	23	8,4	14,4	2,19	0,80	1,39
1998	7,9	24,6	10	14,6	3,11	1,26	1,85
1999	6,3	25,9	10,6	15,3	4,11	1,68	2,43
2000	7,2	26,6	11,1	15,6	3,69	1,54	2,15

Πηγή :ΥΠΟΙΚ

Από το 1992 και μετά παρατηρείται μια συνεχή και ραγδαία επιτάχυνση της τάσης μεταβολής των φορολογικών εσόδων σε σχέση με το ΑΕΠ με αποκορύφωμα το 1999 όπου ο ρυθμός αύξησης των φορολογικών εσόδων ήταν τέσσερις φορές μεγαλύτερο από τον αντίστοιχο ρυθμό αύξησης του ονομαστικού ΑΕΠ.

Από την άλλη πλευρά, και το αυξημένο κόστος λειτουργίας του ευρύτερου δημόσιου τομέα και οι ισχυρές ανάγκες για νέες κρατικές δαπάνες ως αποτέλεσμα της αυξημένης ανεργίας, των αυξημένων αμυντικών δαπανών και της καθυστέρησης εφαρμογής των διαρθρωτικών μέτρων (ιδιωτικοποιήσεις κτλ) είχαν ως αποτέλεσμα την ανεπαρκή προσαρμογή του σκέλους των δημοσίων δαπανών.

♦ **Δημόσιο έλλειμμα, δημόσια έσοδα και δημόσιες δαπάνες**

Πίνακας 3.6. Σχέση δημοσίου ελλείμματος με δημόσιες δαπάνες και δημόσιο έσοδα

Έτος	Δημ.έσοδα	Δημ. δαπάνες	Δημ./ελλειμμα
1991	33,8	45,3	12,3
1992	34,6	47,4	13,3
1993	35,9	49,6	13
1994	37,4	47,4	9,2
1995	38,5	49,1	9,5
1996	38,8	46,3	6,8
1997	39,5	43,4	3,5
1998	40,3	42,7	2,4
1999	39,9	42	2,4
2000	39,5	41,5	2,5

Πηγή :European Economy

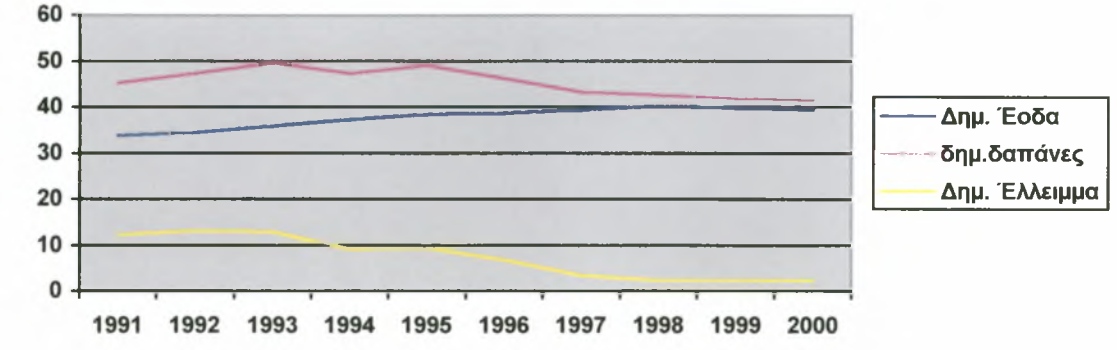

Με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 3.6 υπολογίσαμε τον συντελεστή συσχέτισης μεταξύ δημοσίου ελλείμματος (κυκλικά προσαρμοσμένου) και δημοσίων εσόδων για την χρονική περίοδο 1991-2000. Το αποτέλεσμα που παρουσιάζεται στον Πίνακα 3.15 ισχυροποιεί την συμβολή της μεταβολής των δημοσίων εσόδων στην μείωση του δημοσίου ελλείμματος. Ο αρνητικός συντελεστής συσχέτισης μεταξύ δημοσίων εσόδων και δημοσίου ελλείμματος είναι σταθερά υψηλός σε όλη την διάρκεια της δεκαετίας και ενισχύεται

περισσότερο μετά την έναρξη του δεύτερου σταδίου μετάβασης στην ΟΝΕ το 1994.

Αξίζει να σημειωθεί ότι σημαντική κατηγορία μη φορολογικών εσόδων αποτελούν τα αυξημένα έσοδα αυτής της περιόδου από τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ.

Ο αντίστοιχος συντελεστής συσχέτισης μεταξύ δημοσίου ελλείμματος και δημοσίων δαπανών για την ίδια περίοδο που υπολογίσαμε και παρουσιάζεται στον Πίνακα 3.15 αν και θεωρείται στατιστικά σημαντικός, φαίνεται να συμβάλει περισσότερο στην μείωση του δημοσίου ελλείμματος από το 1994 και μετά. Το αποτέλεσμα αυτό αποτελεί μια σημαντική ένδειξη της ασθενέστερης και καθυστερημένης προσαρμογής των δημοσίων δαπανών στην πορεία δημοσιονομικής εξυγίανσης που ενεργοποιήθηκε κυρίως μετά το 1994. Ειδικότερα από την επικύρωση του ΣΣΑ και μετά δόθηκε μεγαλύτερη έμφαση στην συγκράτηση των τρεχουσών δαπανών και μικρότερη έμφαση στην αύξηση των δημοσίων εσόδων. Αυτό γιατί τα δεύτερα είχαν φτάσει ήδη σε πολύ υψηλά επίπεδα αφενός, και αφετέρου θα έπρεπε να γίνει μείωση των φορολογικών συντελεστών κυρίως στο φόρο εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων με σκοπό τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας.

Για την επιτυχία αυτής της προσπάθειας η κυβέρνηση εστιάστηκε στον αυστηρό έλεγχο των πρωτογενών καταναλωτικών δαπανών και στην αποτελεσματικότερη διαχείριση του δημοσίου χρέους, όπως αυτός ο στόχος αντικατοπτρίζεται και στο Ν. 2469/97, ο οποίος μεταξύ άλλων προβλέπει περιορισμό των προσλήψεων στο δημόσιο τομέα, και καταργήσεις και συγχωνεύσεις δημοσίων οργανισμών και υπηρεσιών.

Από το Πίνακα 3.7 και το αντίστοιχο διάγραμμα φαίνεται η σταθεροποίηση σε πολύ χαμηλά επίπεδα της δημόσιας κατανάλωσης από την επικύρωση του ΣΣΑ και μετά.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στην δεκαετία του 1980 η δημόσια κατανάλωση αυξανόταν κατά 3% περίπου ως % του ΑΕΠ που ήταν από τα υψηλότερα της ΕΕ μαζί με της Ισπανίας , της Πορτογαλίας και της Φινλανδίας.

Πίνακας 3.7. ΑΕΠ –ιδιωτική κατανάλωση-δημόσια κατανάλωση.

Έτος	Ιδιωτ.κατανάλ.	Δημ.κατανάλωση	ΑΕΠ
1990	2,6	0,6	0
1991	2,8	-1,5	3,1
1992	2,4	-3	0,7
1993	-0,8	2,6	-1,6
1994	2	-1,1	2
1995	2,7	5,6	2,1
1996	1,9	1	2,4
1997	2,5	-0,4	3,2
1998	1,8	0,4	3,7
1999	2	-1	3,4
2000	2	-0,8	3,6

Πηγή :European Economy

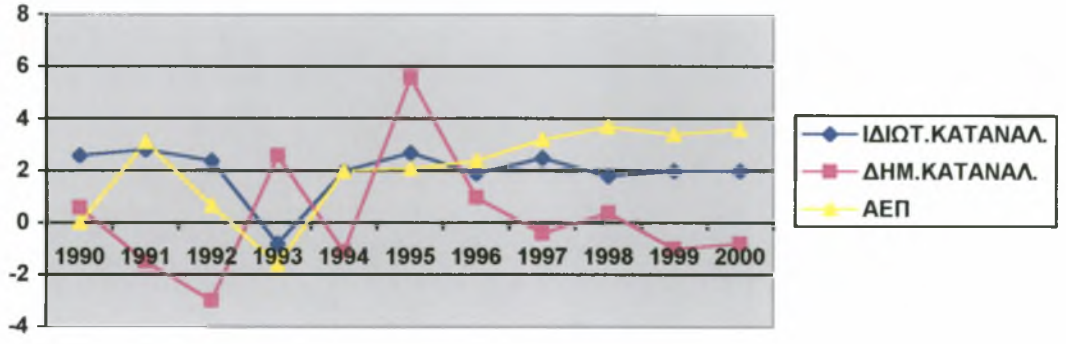

Τάση μεταβολής ΑΕΠ και δημόσιας κατανάλωσης 1990-2000

- **Φορολογία και καταναλωτική συμπεριφορά**

Γενικά μια αύξηση της φορολογίας μειώνει το διαθέσιμο εισόδημα και οδηγεί σε μείωση της κατανάλωσης.

Στην Ελλάδα κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 1990 παρατηρείται γενικά μια αύξηση της φορολογίας ως %του ΑΕΠ που οφείλεται κυρίως στην αύξηση της άμεσης φορολογίας. Οι επιδράσεις όμως της αύξησης της φορολογίας στην ιδιωτική κατανάλωση φαίνεται να είναι συγκεχυμένες και παρουσιάζουν σημαντική διαφοροποίηση διαχρονικά.

α) Ο συντελεστής συσχέτισης μεταξύ μεταβολής συνολικής φορολογίας και ιδιωτικής κατανάλωσης που εμφανίζεται στον Πίνακα 3.15 μας δείχνει ότι : ενώ δηλ καθ΄ όλη τη διάρκεια της δεκαετίας φαίνεται τα δύο μεγέθη να είναι ανεξάρτητα, από το 1994 και μετά εμφανίζουν κάποια αρνητική συσχέτιση η οποία ενισχύεται από το 1997 και μετά. Το γεγονός αυτό μπορεί να οφείλεται στην σταθερή και ξεκάθαρη επεκτατική φορολογική πολιτική από το 1994 και μετά, και στην ύπαρξη κάποιων χρονικών υστερήσεων μεταξύ του χρόνου αύξησης της φορολογίας και της διαπίστωσης αυτής από τους καταναλωτές.

β) Ο συντελεστής συσχέτισης μεταξύ μεταβολής άμεσης φορολογίας και ιδιωτικής κατανάλωσης που παρουσιάζεται στον Πίνακα 3.15, ενισχύει την αμέσως προηγούμενη διαπίστωση και δείχνει το μεγάλο βαθμό βαρύτητας (στάθμισης) της μεταβολής των άμεσων φόρων στη μεταβολή της συνολικής φορολογίας.

γ) Ο συντελεστής συσχέτισης μεταξύ μεταβολής έμμεσης φορολογίας και ιδιωτικής κατανάλωσης που επίσης παρουσιάζεται στον Πίνακα 3.15 –αν και κινείται σε χαμηλά επίπεδα- παρουσιάζει συνεχώς μια αρνητική συσχέτιση μεταβολής των δυο μεγεθών που μπορεί να αποδοθεί στην ύπαρξη μικρότερων χρονικών υστερήσεων (που επιταχύνουν την προσαρμογή) μεταξύ της επιβολής ή της αύξησης των έμμεσων φόρων και της διαπίστωσής τους από τους καταναλωτές.

Από το 1994 και μετά αυτή η τάση ενισχύεται παραμένοντας όμως σχετικά σταθερή και σε χαμηλά επίπεδα έως και το τέλος της δεκαετίας.

Τα αποτελέσματα όμως δεν κρίνονται στατιστικώς σημαντικά για την επιβεβαίωση ύπαρξης σχέσης μεταξύ των δύο μεγεθών και δεν προκύπτει κατά την δεκαετία του 1990 ότι οι μεταβολές της φορολογίας επηρέασαν την καταναλωτική συμπεριφορά.

- **Επιτόκια και δημοσιονομική προσαρμογή.**

Ένα σημαντικό μέρος της δημοσιονομικής προσαρμογής που επιτεύχθηκε αποδίδεται στη σημαντική μείωση των επιτοκίων που σημειώθηκε κατά την ίδια χρονική περίοδο. Το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης μειώθηκε κατά 9,5% ως % του ΑΕΠ, από 13% το 1993 σε 3,5% το 1997, εκ της οποίας μείωσης το 3,2 % ήταν αποτέλεσμα της πληρωμής λιγότερων τόκων κυρίως ως αποτέλεσμα της δραστικής μείωσης των επιτοκίων από το 1994 και μετά.

Πίνακας 3.8. Συμμετοχή των επιτοκίων και των δαπανών τόκων στη μείωση του ελλείμματος

Έτος	Δημ. Έλλειμμα (% ΑΕΠ)	Επιτόκια (εντόκων γραμμ.)	Τόκοι (δαπάνες τόκων) (%ΑΕΠ)	Μ.Ο. Δαπανών – τόκων ΕΕ - 15
1990	16,1	24	10,2	4,7
1991	12,3	22,5	9,4	4,8
1992	13,3	22,5	11,7	5,3
1993	13	20,3	12,8	5,4
1994	9,2	17,5	14,1	5,3
1995	9,5	14,2	12,9	5,4
1996	6,8	11,2	11,9	5,4
1997	3,5	11,4	9,6	5
1998	2,4	10,3	9,1	4,7
1999	2,4	8,3	8,7	4,6
2000	2,5	6,4	8,3	4,3

Πηγή :European Economy

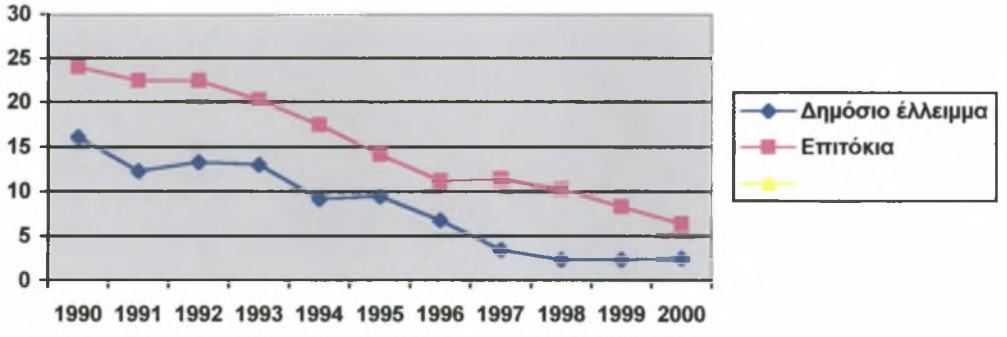

Τάση μεταβολής Δημοσίου Ελλείμματος, Επιτοκίων .

Με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 3.8 υπολογίσαμε τους συντελεστές συσχέτισης μεταξύ δημοσίου ελλείμματος και επιτοκίων, τα αποτελέσματα των οποίων παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.15.

Ο πολύ υψηλός συντελεστής θετικής συσχέτισης της μεταβολής επιτοκίων και δημοσιονομικού ελλείμματος στην δεκαετία του 1990 που είναι ίσος με 0,9477, επιβεβαιώνει την ουσιώδη συμβολή της πολιτικής της μείωσης των επιτοκίων στην δημοσιονομική εξυγίανση της Ελλάδας.

Η επίδραση των επιτοκίων μέσω της μείωσης των οφειλόμενων τόκων φαίνεται να είναι πιο σημαντική από την θέσπιση των κριτηρίων Σύγκλισης και μετά, και κυρίως από την έναρξη του β' σταδίου μετάβασης στην ΟΝΕ (1994).

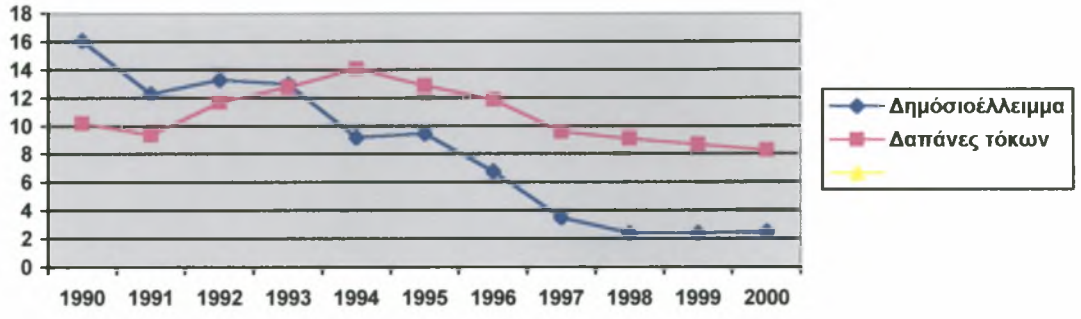

Τάση μεταβολής δημοσίου ελλείμματος και τόκων 1990-2000 (ως % του ΑΕΠ)

Ο συντελεστής συσχέτισης της μεταβολής του δημοσιονομικού ελλείμματος και των τόκων από 0,5054 που είναι για την περίοδο 1990-1997, γίνεται 0,9773 στην περίοδο 1994-2000, ενισχύοντας έτσι την τάση ευθυγράμμισης της δημοσιονομικής πολιτικής της Ελλάδας με τις επιταγές της Συνθήκης του Μάαστριχ.

Η ύπαρξη υψηλής θετικής συσχέτισης δημοσίου ελλείμματος και επιτοκίων καθ΄ όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 επιβεβαιώνει τη συμβατική προσέγγιση της θεωρίας της δημοσιονομικής πολιτικής .

Η σταθερή μείωση του ελλείμματος ως % του ΑΕΠ σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας, αλλά κυρίως μετά την έναρξη του β΄ σταδίου μετάβασης στην ΟΝΕ που ακολουθεί την θέσπιση των κριτηρίων σύγκλισης με υποχρεωτικό χαρακτήρα για την συμμετοχή των Κ-Μ στην νομισματική ένωση είναι αποτέλεσμα μιας διακριτικής άσκησης περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής που στηρίζεται περισσότερο στην αύξηση των δημοσίων εσόδων (κυρίως προερχόμενων από φορολογικά έσοδα) και λιγότερο στην μείωση των δημοσίων δαπανών.

Συνέπεια αυτής της σημαντικής μείωσης του δημοσίου ελλείμματος είναι και η μείωση της ζήτησης δανειακών κεφαλαίων για την χρηματοδότησή του από την κυβέρνηση. Η μειωμένη αυτή ζήτηση δανειακών κεφαλαίων από την κυβέρνηση μειώνει το ύψος των επιτοκίων. Τα χαμηλότερα επιτόκια αυξάνουν την δαπάνη για επενδύσεις.

Οι παραπάνω σχέσεις για την ελληνική οικονομία της δεκαετίας του 1990 επιβεβαιώνονται με τα αποτελέσματα των αντίστοιχων συντελεστών συσχέτισης δημοσίου ελλείμματος και επιτοκίων, επενδύσεων και επιτοκίων, τα οποία παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.15 και θεωρούνται στατιστικά σημαντικά.:

Πίνακας 3.9. Μεταβολή Δημ. Ελλείμματος, Δημ. Χρέους, Επιτοκίων, Επενδύσεων

Έτος	Δημ. Έλλειμ.	Δημ. Χρέος	Επιτόκια	Επενδύσεις
1990	16,1	90,1	24	
1991	12,3	92,3	22,5	1,1
1992	13,3	98,8	22,5	-0,8
1993	13	111,6	20,3	-0,8
1994	9,2	109,3	17,5	-0,6
1995	9,5	110,1	14,2	0,9
1996	6,8	112,2	11,2	1,9
1997	3,5	109,4	11,4	2,2
1998	2,4	106,5	10,3	2,4
1999	2,4	105,4	8,3	2,7
2000	2,5	103,8	6,4	2,9

Πηγή : European Economy

Αντίθετα , ενώ η συμβολή της μείωσης των επιτοκίων στην μείωση του δημοσίου ελλείμματος ήταν ουσιαστικότατη σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, δεν φαίνεται να ήταν εξίσου αποτελεσματική στην αποκλιμάκωση του δημοσίου χρέους.

Η σχέση μεταβολής δημοσίου χρέους και επιτοκίων παρουσιάζει σημαντικές και ουσιαστικές διαφορές κατά τη διάρκεια 1990-2000 όπως αυτή αντικατοπτρίζεται στους αντίστοιχους συντελεστές συσχέτισης που έχουν υπολογιστεί με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 3.9 και παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.15. Από τα αποτελέσματα αυτά προκύπτει ότι ο σχετικά χαμηλός αρνητικός συντελεστής συσχέτισης (-0,5731) που χαρακτηρίζει τη σχέση

μεταβολής δημοσιονομικού χρέους και επιτοκίων σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας (1990-2000), δείχνει την αναποτελεσματικότητα της πολιτικής της μείωσης των επιτοκίων στην αποκλιμάκωση του δημοσίου χρέους.

Με τον διαχωρισμό όμως της παραπάνω περιόδου στα αντίστοιχα στάδια μετάβασης στην ΟΝΕ και με την απομόνωση του πρώτου σταδίου (1990-1993) το αποτέλεσμα δείχνει τελείως διαφορετικό. Η αναποτελεσματικότητα της μείωσης των επιτοκίων στην αποκλιμάκωση του δημοσιονομικού χρέους (όπως αυτό εκφράζεται με τον αρνητικό συντελεστή συσχέτισης ρ = -0,5731 για 1990-2000), αποδίδεται εξ ολοκλήρου στην διάρκεια του πρώτου σταδίου (1990-1993)όπου ο αντίστοιχος συντελεστής συσχέτισης είναι –0,9419.

Αντίθετα, από την έναρξη του β' σταδίου και μετά η μείωση των επιτοκίων φαίνεται να είναι αποτελεσματική στην αποκλιμάκωση του δημοσίου χρέους, αποτελεσματικότητα η οποία ενισχύεται σημαντικά από την επικύρωση του ΣΣΑ και μετά, όπου ο αντίστοιχος συντελεστής συσχέτισης (0,9482) επιβεβαιώνει την ύπαρξη μιας στατιστικά σημαντικής θετικής συσχέτισης μεταβολής επιτοκίων και δημοσίου χρέους.

Τα παραπάνω διακυμαινόμενα αποτελέσματα μπορούν να συνδυαστούν εκτός των άλλων με την πορεία Σύγκλισης που ορίζει τα αυστηρά δημοσιονομικά κριτήρια το 1993 και τα ενισχύει με το ΣΣΑ. Αυτά καθιστούν όλο και πιο απαραίτητη και επιτακτική την ανάγκη βελτίωσης της διαχείρισης του δημοσιονομικού χρέους για την οποία μάλιστα δημιουργήθηκε ιδιαίτερη Διεύθυνση Διαχείρισης Δημοσιονομικού Χρέους στο Υπουργείο Οικονομικών, τονίζοντας την σημασία της . Η τάση αυτή βελτίωσης της διαχείρισης του Δημοσιονομικού χρέους φαίνεται να απεικονίζεται σε ικανοποιητικό βαθμό στην διαχρονική εξέλιξη της σχέσης δημοσίου χρέους και επιτοκίων, η οποία βέβαια χρειάζεται περαιτέρω βελτίωση.

- **Δημοσιονομική προσαρμογή και Πληθωρισμός**

Η διακριτικά περιοριστική Δημοσιονομική Πολιτική που ακολούθησε η Ελλάδα στην δεκαετία του 1990, είχε ως αποτέλεσμα τη δραστική μείωση του δημοσίου ελλείμματος η οποία φαίνεται να είναι απόλυτα συμβατή με την ακολουθούμενη και επιβεβλημένη από την ΕΕ αντιπληθωριστική οικονομική πολιτική.

Η αναγκαιότητα της αντιπληθωριστικής πολιτικής από τα Κ-Μ που καθιστά το κριτήριο του χαμηλού πληθωρισμού απαραίτητο για τη ένταξη ενός Κ-Μ στην ΟΝΕ στηρίζεται στο γεγονός ότι το νέο ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα, το ευρώ, θα πρέπει να αποτελεί ένα δυνατό και ανταγωνιστικό νόμισμα παγκοσμίων συναλλαγών.

Ενδεχόμενη όμως επεκτατική πολιτική από κάποιο Κ-Μ (κυρίως λιγότερο αναπτυγμένου) με ανοχή σε πληθωριστικές πιέσεις θα αντανακλούσε σε αύξηση του πληθωρισμού στην Ευρωζώνη, και σε ενδεχόμενη υποτίμησή του ενιαίου νομίσματος διακυβεύοντας έτσι το μέλλον του, και το μέλλον της ΟΝΕ.

Αν και υπάρχουν σημαντικές διαφωνίες ως προς τα θέματα του κόστους του πληθωρισμού και την αντιπληθωριστικής πολιτικής η επιβεβλημένη από την ΕΕ δημοσιονομική πολιτική ήταν αντιπληθωριστικού χαρακτήρα.

Πίνακας 3.10. Μεταβολή Δημοσίου ελλείμματος, Πληθωρισμού και Ανεργίας.

Έτος	**Δημ. Έλλειμμα**	**Πληθωρισμός (Δ.Τ.Κ.)**	**Ανεργία**
1990	16,1	19,9	6,4
1991	12,3	19,7	7
1992	13,3	15,6	7,9
1993	13	14,2	8,6
1994	9,2	11,1	8,9
1995	9,5	8,9	9,2
1996	6,8	8,3	9,6
1997	3,5	5,6	9,6
1998	2,4	4,7	9,6
1999	2,4	2,5	9,4
2000	2,5	2,2	9,2

Πηγή :European Economy

Η επιρροή αυτής της αυστηρής κατευθυντήριας γραμμής από την ΕΕ φαίνεται ξεκάθαρα στην πολύ ισχυρή θετική σχέση μεταξύ δημοσίου ελλείμματος και πληθωρισμού που επιβεβαιώνεται από τα αποτελέσματα των αντίστοιχων συντελεστών συσχέτισης που παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.15 και έχουν προκύψει από τα στοιχεία του Πίνακα 3.10.

Συνεπώς η διακριτικά περιοριστική δημοσιονομική πολιτική που μείωνε το δημόσιο έλλειμμα, συμπίεζε προς τα κάτω και τον πληθωρισμό και ήταν απόλυτα συμβατή με το πλαίσιο της ΟΝΕ.

Η ασκούμενη όμως δημοσιονομική πολιτική αντιπληθωριστικού προσανατολισμού ενώ είχε σημαντική επίδραση στη δημοσιονομική εξυγίανση (όπως αυτή απεικονίζεται περισσότερο στη μείωση του δημόσιου ελλείμματος και λιγότερο στη μείωση του δημοσίου χρέους), φαίνεται να είχε και κάποιο κοινωνικό κόστος αφού παρατηρείται σημαντική αύξηση του ποσοστού ανεργίας από 6,4% το 1990 ανέρχεται σε 9,2 % το 2000.

Αυτό διαπιστώνεται καθαρά και από τα αποτελέσματα των συντελεστών συσχέτισης μεταξύ δημοσίου ελλείμματος και ανεργίας, που προέκυψαν με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 3.10 και δηλώνουν μια υψηλή αρνητική συσχέτιση που υπαινίσσεται μια "ανταλλακτική" σχέση μεταξύ των δύο μεγεθών, καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας.

Ωστόσο, το κοινωνικό κόστος της αντιπληθωριστικής πολιτικής μπορεί να φανεί και από την σχέση μεταβολής πληθωρισμού και ανεργίας. Ο υψηλός αρνητικός συντελεστής συσχέτισης της μεταβολής των δύο μεγεθών που υπολογίστηκε με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 3.10 και το αποτέλεσμα του οποίου παρουσιάζεται στον Πίνακα 3.15 επιβεβαιώνει σε αρκετά μεγάλο βαθμό την ''ανταλλακτική'' σχέση πληθωρισμού και ανεργίας στην περίοδο 1990-2000.

- **Σχέση δημόσιου και εμπορικού ελλείμματος**

Όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο το δημοσιονομικό έλλειμμα ως αποτέλεσμα επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία, ή αύξηση του εμπορικού ελλείμματος, μέσω της μείωσης της εθνικής αποταμίευσης.

Στην περίπτωση της ελληνικής οικονομίας στην χρονική περίοδο 1990-2000 η συνεχής σταδιακή μείωση του δημοσίου ελλείμματος – σύμφωνα με τη θεωρία των διδύμων ελλειμμάτων – θα έπρεπε να επιδράσει θετικά και στην πορεία μεταβολής του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Μέρος αυτής της θετικής επίδρασης θα έπρεπε να προέρχεται από την μείωση της ζήτησης δανειακών κεφαλαίων για τη χρηματοδότηση του ολοένα και μικρότερου δημοσίου ελλείμματος.

Η επίδραση αυτή όμως φαίνεται αρκετά αμυδρή αφού το δημόσιο έλλειμμα (κυκλικά προσαρμοσμένο) μειώθηκε από 16,1% ως % του ΑΕΠ το 1990, σε 2,5% το 2000, ενώ το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών από –4,7% έφτασε μόνο στο –2,4% το 2000.

Η εξέλιξη αυτή ίσως να αντανακλά και κάποια σοβαρά διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας που δεν βοηθούν στην βελτίωση της ανταγωνιστικότητας.

Πίνακας 3.11. Σχέση μεταβολής δημοσίου ελλείμματος καθαρών εξαγωγών και ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. (1990-2000)

Έτος	Δημόσιο έλλειμμα	Καθαρές εξαγωγές	Ισοζ.Τρεχ. συναλλαγών.
1990	16,1		-4,7
1991	12,3	-1,1	-3,8
1992	13,3	1,5	-2
1993	13	-0,7	-2,6
1994	9,2	0,9	-0,5
1995	9,5	-2,8	-2,4
1996	6,8	-1	-2,6
1997	3,5	-0,8	-2,6
1998	2,4	-0,1	-2,6
1999	2,4	-0,8	-2,2
2000	2,5	-0,8	-2,4

Πηγή :European Economy

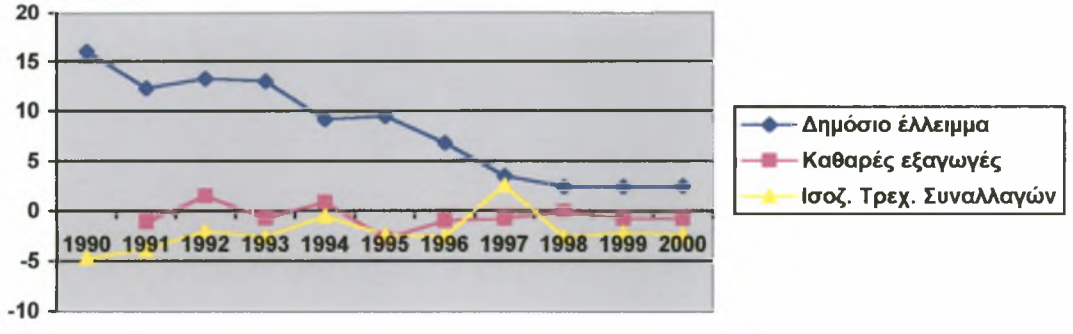

Τάση μεταβολής δημοσίου ελλείμματος, καθαρών εξαγωγών και ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών

Ο συντελεστής συσχέτισης μεταβολής δημοσίου ελλείμματος και ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών εμφανίζεται αρνητικός για την περίοδο 1990-2000 $\rho_{D,CA}$ = -0,372, δηλώνοντας την ασθενή θετική επίδραση της μείωσης του δημοσίου ελλείμματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Η αρνητική αυτή συσχέτιση μάλιστα οφείλεται στον υψηλότερο αρνητικό συντελεστή συσχέτισης για την περίοδο 1990-1993 (ρ = -0,6053) και αποδυναμώνει τη θετική σχέση επίδρασης.

Το ίδιο περίπου ισχύει και για τη σχέση μεταβολής του δημοσίου ελλείμματος και καθαρών εξαγωγών για την ίδια χρονική περίοδο.:

Γενικά, πάντως τα αποτελέσματα των συντελεστών συσχέτισης, που παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.15 και έχουν υπολογιστεί με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 3.11 δεν θεωρούνται στατιστικά σημαντικά για την ύπαρξη μιας σχέσης αλληλεπίδρασης μεταξύ δημοσίου και εμπορικού ελλείμματος για την ελληνική οικονομία στην περίοδο 1990-2000.

- **Συνολική δαπάνη της ελληνικής οικονομίας και δημοσιονομική πολιτική.**

Οι εξελίξεις στην συνολική δαπάνη της ελληνικής οικονομίας στην δεκαετία του 1990 όπως αυτή εκφράζεται από την μεταβολή του ΑΕΠ εμφανίζει δυο διαφορετικές όψεις:

α) στην περίοδο 1990-1993 που εμφανίζεται κάποια αστάθεια η οποία καταλήγει σε αρνητικό ρυθμό ανάπτυξης το 1993 (-1,6%)

β) στην περίοδο 1994-2000 που εμφανίζεται μια σταθερά αυξητική πορεία, η οποία μπορεί να συνδυαστεί με την έναρξη του β΄ σταδίου μετάβασης στην ΟΝΕ που χαρακτηρίζει και σηματοδοτεί την εκκίνηση της Σύγκλισης των ευρωπαϊκών οικονομιών υπό τα κριτήρια της Συνθήκης του Μάαστριχ.

Πίνακας 3.12. Μεταβολή ΑΕΠ, Εγχώριας ζήτησης, Δημοσίων δαπανών και Δημοσίων Εσόδων

Έτος	ΑΕΠ	Εγχώρια ζήτηση	Δημόσιες Δαπάνες	Δημόσια Έσοδα
1990	0	2,8	48,2	32,1
1991	3,1	4,2	45,3	33,8
1992	0,7	-0,8	47,4	34,6
1993	-1,6	-0,9	49,6	35,9
1994	2	1,1	47,4	37,4
1995	2,1	4,9	49,1	38,5
1996	2,4	3,4	46,3	38,8
1997	3,2	4	43,4	39,5
1998	3,7	3,8	42,7	40,3
1999	3,4	4,2	42	39,9
2000	3,6	4,3	41,5	39,5

Πηγή :European Economy

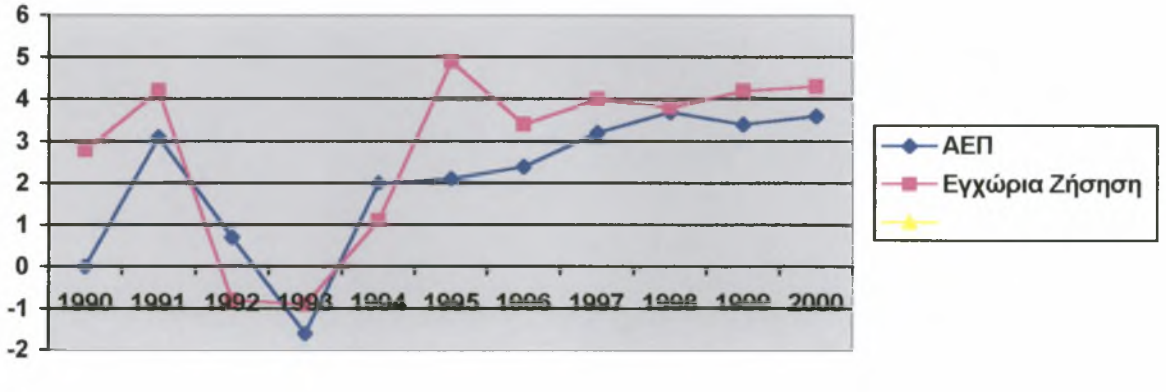

Τάση μεταβολής ΑΕΠ και Εγχώριας Ζήτησης (1990-2000)

✓ *Δημόσιες δαπάνες, ΑΕΠ και εγχώρια ζήτηση.*

Σύμφωνα με την συμβατική θεωρία της Δημοσιονομικής πολιτικής μια αύξηση των δημοσίων δαπανών - που αποτελεί μέρος της συνολικής δαπάνης της οικονομίας – αυξάνει τη συνολική ζήτηση και αντίστροφα μια μείωσή τους μειώνει το επίπεδο της ζήτησης.

Στην περίπτωση της Ελλάδας στην περίοδο 1990-2000, με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 3.12 υπολογίσαμε τον συντελεστή συσχέτισης δημοσίων

δαπανών, ΑΕΠ και εγχώριας ζήτησης. Το αποτέλεσμα που παρουσιάζεται στον Πίνακα 3.15 μας δείχνει μια σημαντική αρνητική σχέση μεταξύ δημοσίων δαπανών και εγχώριας ζήτησης. Η αρνητική συσχέτιση προϊόντος και δημοσίων δαπανών ισχυροποιείται κατά την περίοδο 1994-2000 όπου και συγκεκριμενοποιείται η πορεία Σύγκλησης με τα δημοσιονομικά κριτήρια της συνθήκης του Μάαστριχ.

Η τάση αυτή φανερώνει ότι η μείωση των πόρων που δεσμεύονται για την πραγματοποίηση δημοσίων δαπανών μπορεί να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικότερα αν διατεθούν σε άλλους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας που μπορούν να επηρεάζουν θετικά το προϊόν της ελληνικής οικονομίας (π.χ. αύξηση των παραγωγικών επενδύσεων).

Προς αυτή την κατεύθυνση της μείωσης των δημοσίων δαπανών φαίνεται να κινείται και η δημοσιονομική πολιτική από το 1994, μια πτωτική τάση που ενισχύεται κυρίως από την επικύρωση του ΣΣΑ

✓ *Δημόσια έσοδα, ΑΕΠ και εγχώρια ζήτηση.*

Αντίστοιχα μεταξύ του ρυθμού μεταβολής του προϊόντος, της εγχώριας ζήτησης και των δημοσίων εσόδων υπάρχει σημαντική θετική συσχέτιση. Η συνεχής αύξηση των δημοσίων εσόδων κατά την δεκαετία του 1990 στην Ελλάδα συνδέεται θετικά με την μεταβολή του ΑΕΠ και της εγχώριας ζήτησης. Τα σχετικά αποτελέσματα των συντελεστών συσχέτισης που έχουν εξαχθεί με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 3.12, μας δείχνουν μια σημαντική θετική σχέση μεταβολής δημοσίων εσόδων και ΑΕΠ, η οποία ενδυναμώνεται κυρίως στη χρονική περίοδο 1994-2000, όπου η αύξηση των δημοσίων εσόδων συμβαδίζει σχεδόν απόλυτα με την αύξηση του ΑΕΠ ($\rho = 0,9190$).

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι από την πλευρά της εγχώριας ζήτησης, η αύξηση του ΑΕΠ στηρίχθηκε κατά πρώτο λόγο στη σημαντική αύξηση κυρίως των δημοσίων αλλά και των ιδιωτικών επενδύσεων οι οποίες χρηματοδοτήθηκαν κυρίως από την αύξηση των δημοσίων εσόδων και την αντίστοιχη μείωση των δημοσίων δαπανών που απελευθέρωσε παραγωγικούς πόρους.

✓ *ΑΕΠ, επενδύσεις, κατανάλωση και συσσώρευση κεφαλαίου.*

Πίνακας 3.13. Μεταβολή ιδιωτικής και δημόσιας κατανάλωσης, συνολικής επενδυτικής και καταναλωτικής δαπάνης και συσσώρευσης κεφαλαίου

Έτος	Ιδιωτική κατανάλωση	Δημόσια Κατανάλωση	Επενδυτική δαπάνη	Καταναλωτική δαπάνη	Συσσώρευση κεφαλαίου
1990	2,6	0,6			5
1991	2,8	-1,5	1,1	1,9	4,8
1992	2,4	-3	-0,8	1,4	-3,2
1993	-0,8	2,6	-0,8	-0,3	-3,5
1994	2	-1,1	-0,6	1,4	-2,8
1995	2,7	5,6	0,9	2,8	4,2
1996	1,9	1	1,9	1,6	8,8
1997	2,5	-0,4	2,2	1,8	9,6
1998	1,8	0,4	2,4	1,4	9,7
1999	2	-1	2,7	1,4	10,6
2000	2	-0,8	2,9	1,4	10,6

Πηγή :European Economy

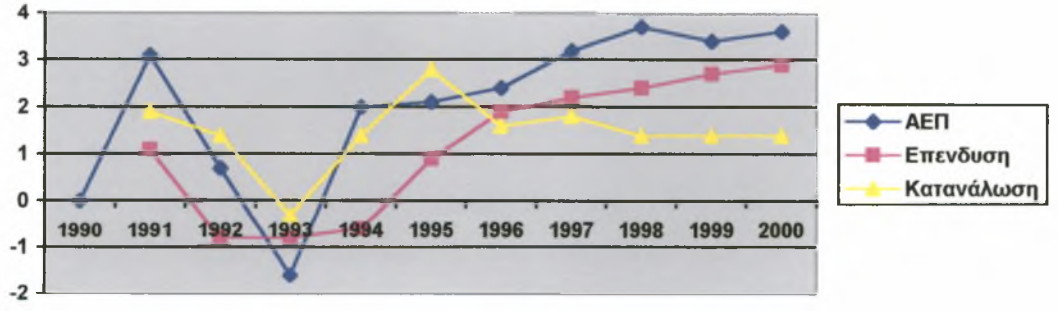

Τάση μεταβολής ΑΕΠ , Επενδυτικής και Καταναλωτικής δαπάνης.
(ποσοστιαία ετήσια μεταβολή)

Με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 3.13, υπολογίσαμε τον συντελεστή συσχέτισης ΑΕΠ και επενδύσεων για την περίοδο 1990-2000. Το αποτέλεσμα που παρουσιάζεται στον Πίνακα 3.15 μας δείχνει ότι η συμβολή των επενδύσεων ήταν μεγαλύτερη από αυτή της κατανάλωσης στην αύξηση του προϊόντος της ελληνικής οικονομίας σε όλη την διάρκεια της δεκαετίας αλλά κυρίως την περίοδο 1994-2000, όπου μέρος της καταναλωτικής δαπάνης που μειώνεται σταθερά φαίνεται να οδηγεί σε ανάλογη αύξηση της επενδυτικής δαπάνης, ενισχύοντας έτσι την συμμετοχή της στην αύξηση του προϊόντος.

Η αύξηση της επενδυτικής δαπάνης της ελληνικής οικονομίας από το 1995 και μετά – σε βάρος της καταναλωτικής δαπάνης- βοηθάει σε πολύ υψηλό βαθμό στον ρυθμό αύξησης της συσσώρευσης κεφαλαίου, με πολλαπλασιαστικές μάλιστα επιδράσεις. Ο συντελεστής συσχέτισης μεταξύ μεταβολής της επενδυτικής δαπάνης και της συσσώρευσης κεφαλαίου που υπολογίσαμε στον Πίνακα 3.15 είναι αρκετά υψηλός και επιβεβαιώνει την σχεδόν απόλυτη θετική συσχέτιση μεταβολής των δύο μεγεθών.

✓ *Δημόσιες δαπάνες και συσσώρευση κεφαλαίου.*

Το σκέλος των δημοσίων δαπανών παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην συσσώρευση κεφαλαίου, και μια μείωσή τους θα μπορούσε να αυξήσει σημαντικά το απόθεμα κεφαλαίου με πολλαπλασιαστικές θετικές επιδράσεις στην αναπτυξιακή πορεία της χώρας μας.

Ο συντελεστής συσχέτισης μεταξύ της μεταβολής των δύο μεγεθών που παρουσιάζεται στον Πίνακα 3.15 είναι σημαντικός και επιβεβαιώνει την "ανταλλακτική" σχέση μεταξύ δημοσίων δαπανών και συσσώρευσης κεφαλαίου.

Αυτό εξηγεί και την εστίαση της κυβέρνησης στη μείωση των δημοσίων δαπανών κυρίως από την επικύρωση του ΣΣΑ και εντεύθεν.

- **Εκτόπιση (Crowding out)**

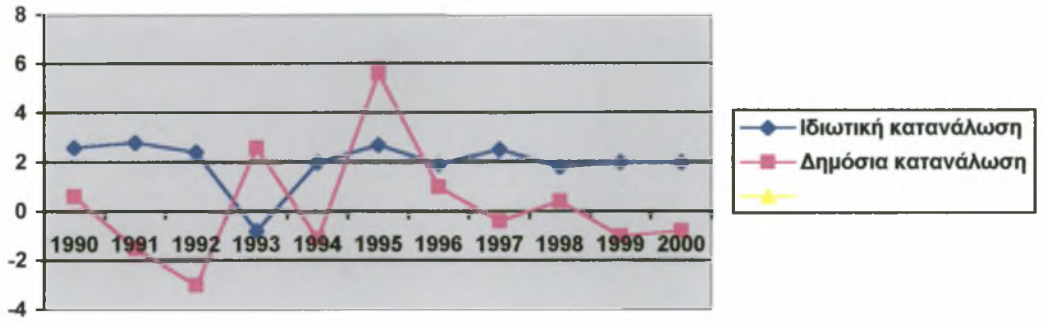

Τάση μεταβολής ιδιωτικής και δημόσιας κατανάλωσης (ως % του ΑΕΠ) (1990-2000)

Καθ΄ όλη την διάρκεια της δεκαετίας του 1990 παρατηρείται σε γενικές γραμμές μια ελαφρώς "ανταλλακτική" σχέση υποκατάστασης μεταξύ ιδιωτικής και δημόσιας κατανάλωσης, αν και κατά μέσο όρο έχουν αυξηθεί και οι δύο στην χρονική περίοδο 1990-2000 (Πίνακας 3.13)

Η ιδιωτική κατανάλωση αυξήθηκε κατά μέσο όρο 1,99% ως % του ΑΕΠ και η δημόσια κατανάλωση αυξήθηκε οριακά κατά μέσο όρο 0,22% (που αποδίδεται κυρίως στην αύξηση του 1995).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των συντελεστών συσχέτισης που υπολογίσαμε και παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.15, παρατηρείται μια ελαφρώς αρνητική συσχέτιση μεταξύ ιδιωτικής και δημόσιας κατανάλωσης που δεν είναι όμως στατιστικά σημαντική για την επιβεβαίωση ύπαρξης μιας "ανταλλακτικής" σχέσης στην διάρκεια της προηγούμενης δεκαετίας.

Μόνο για την περίοδο 1998-2000 ο παραπάνω συντελεστής συσχέτισης θεωρείται σημαντικός και οφείλεται στην διακριτικά φθίνουσα τάση του επιπέδου της δημόσιας κατανάλωσης. Αντίστοιχα, το επίπεδο της ιδιωτικής κατανάλωσης είναι σχετικά σταθερό με ελαφρά ανοδική τάση.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στην δεκαετία του 1980 η δημόσια κατανάλωση αυξανόταν με ρυθμό περίπου 3% ως ποσοστό του ΑΕΠ, που ήταν από τους υψηλότερους των Κ-Μ της ΕΕ μαζί με της Ισπανίας, της Πορτογαλίας και της Φιλανδίας.

Επίσης από τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα φαίνεται ότι ο ρυθμός μεταβολής της ιδιωτικής κατανάλωσης ανταποκρίνεται θετικά στη μεταβολή του ΑΕΠ (συντελεστή συσχέτισης 0,567), ενώ ο ρυθμός μεταβολής της δημόσιας κατανάλωσης ανταποκρίνεται αρνητικά στη μεταβολή του ΑΕΠ (συντελεστή συσχέτισης –0,409) (αν και τα δύο αποτελέσματα δεν θεωρούνται στατιστικά σημαντικά).

- **Δημοσιονομική πολιτική, εθνική αποταμίευση και συσσώρευση κεφαλαίου.**

Πίνακας 3.14. σχέση δημοσίου ελλείμματος και δημοσίου χρέους με εθνική αποταμίευση και συσσώρευση κεφαλαίου 1990-2000 (ως % του ΑΕΠ).

Έτος	Δημόσιο έλλειμμα	Δημόσιο χρέος	Εθνική αποταμίευση	Συσσώρευση κεφαλαίου
1990	16,1	90,1	19,4	23
1991	12,3	92,3	19,6	23,4
1992	13,3	98,8	18,9	20,9
1993	13	111,6	17,3	19,8
1994	9,2	109,3	18,2	18,7
1995	9,5	110,1	16,2	18,7
1996	6,8	112,2	16,7	19,4
1997	3,5	109,4	17,5	20,1
1998	2,4	106,5	19,2	21,8
1999	2,4	105,4	21	23,2
2000	2,5	103,8	22,5	24,8

Πηγή :European Economy

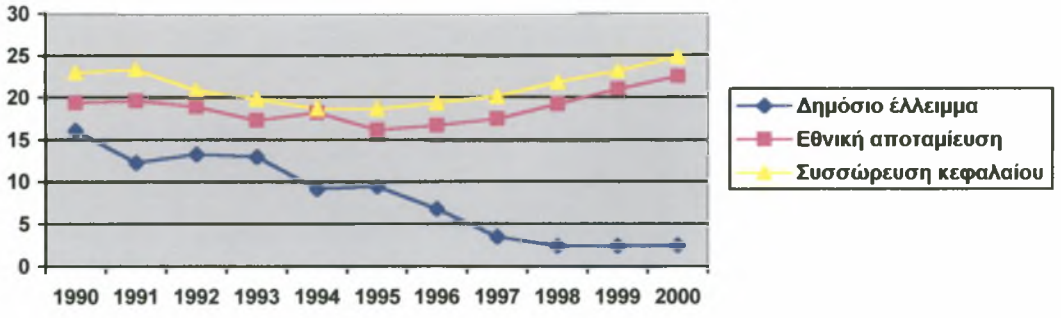

Τάση μεταβολής δημοσίου ελλείμματος, εθνικής αποταμίευσης και συσσώρευσης κεφαλαίου. (1990-2000), ως % του ΑΕΠ.

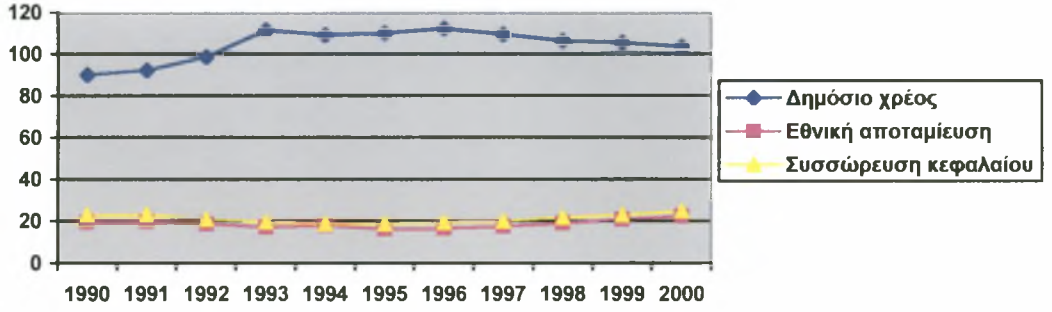

Τάση μεταβολής δημοσίου χρέους, εθνικής αποταμίευσης και συσσώρευσης κεφαλαίου (1900-2000) ως % του ΑΕΠ.

Όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο σύμφωνα με την συμβατική προσέγγιση περί δημοσίου χρέους ο δημόσιος δανεισμός μειώνει την εθνική αποταμίευση και παραγκωνίζει εν μέρει την συσσώρευση κεφαλαίου σε μια οικονομία.

Στη ελληνική οικονομία της δεκαετίας του 1990 η συνεχής μείωση του δημοσίου ελλείμματος φαίνεται να επιδρά αυξητικά στο επίπεδο της εθνικής αποταμίευσης μόνο από το 1994 και μετά.

Με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 3.14 υπολογίσαμε το συντελεστή συσχέτισης δημοσίου ελλείμματος και εθνικής αποταμίευσης. Τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.15, αν και σε γενικές γραμμές δείχνουν μια αμυδρή τάση αρνητικής συσχέτισης, δεν θεωρούνται στατιστικά σημαντικά για την στοιχειοθέτηση μιας τέτοιας σχέσης.

Σε γενικές γραμμές πάντως η αρνητική αυτή συσχέτιση φαίνεται να ενδυναμώνεται μετά το 1994, όπου η δημοσιονομική πολιτική ασκείται στα

πλαίσια των κριτηρίων Σύγκλησης και προδιαγράφει θετικές προσδοκίες για την πορεία της ελληνικής οικονομίας.

Αντίστοιχα, η σχέση μεταξύ αποταμίευσης και συσσώρευσης κεφαλαίου είναι πολύ σημαντική σε όλη την περίοδο της δεκαετίας όπως επιβεβαιώνεται και από τους συντελεστές συσχέτισης που παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.15. Η υψηλή θετική συσχέτιση μεταξύ των δύο παραπάνω μεγεθών δείχνει το πόσο είναι απαραίτητη η αύξηση της εθνικής αποταμίευσης για τη δημιουργία κεφαλαίου σε μια οικονομία στο οποίο μπορεί να στηριχθεί μια μακροχρόνια αναπτυξιακή δυναμική πορεία.

Έμμεσα διαπιστώνεται και η σημαντική συμβολή του περιορισμού των δημοσίων ελλειμμάτων στην αύξηση της συσσώρευσης κεφαλαίου της χώρας μας από το 1994 και μετά.

Σημαντική επίσης φαίνεται να είναι και η συμβολή της αποκλιμάκωσης του δημοσίου χρέους στην αύξηση της εθνικής αποταμίευσης κυρίως από το 1997και μετά που άρχισε η σημαντική και σταθερή αποκλιμάκωσή του.

Αν και παρατηρείται αρνητική σχέση μεταξύ δημοσίου χρέους και αποταμίευσης σε όλη την διάρκεια της δεκαετίας, η "ανταλλακτική" αυτή σχέση γίνεται ισχυρότερη από την επικύρωση του ΣΣΑ και μετά που σηματοδοτεί ουσιαστικά και την αρχή της αποκλιμάκωσής του.

Αυτό προκύπτει και από τα αποτελέσματα του αντίστοιχου συντελεστή συσχέτισης που υπολογίσαμε και παρουσιάζεται στον Πίνακα 3.15.

Ο υψηλός αρνητικός συντελεστής συσχέτισης δημοσίου χρέους και εθνικής αποταμίευσης δείχνει ότι η αποκλιμάκωση του δημοσίου χρέους μπορεί να επιδράσει σημαντικά στο επίπεδο της εθνικής αποταμίευσης. Αυτό επιτυγχάνεται με την εξοικονόμηση πόρων που προέρχεται από την μείωση των δαπανών εξυπηρέτησής του. Η αύξηση του επιπέδου της εθνικής αποταμίευσης- όπως δείξαμε και προηγουμένως –οδηγεί σε αύξηση του αποθέματος του κεφαλαίου με όλα τα συνακόλουθα θετικά αποτελέσματα κυρίως στον τομέα της οικονομικής ανάπτυξης.

Πίνακας 3.15. Αποτελέσματα συντελεστών συσχέτισης.

Χρονική περίοδος	Δημ. έλλειμμα-έσοδα $\rho_{D,T}$	Δημόσιο έλλειμμα Δημόσιες δαπάνες $\rho_{D,G}$	Φορολογία & ιδιωτική κατανάλ. $\rho_{T,PC}$	Άμεση φορολογία-ιδιωτική κατανάλ. $\rho_{IT,PC}$	Έμμεση φορολογία – ιδιωτική καταναλ. $\rho_{ID,PC}$	Επιτόκια-Δημόσιο έλλειμμα $\rho_{i,D}$	Τόκοι Δημόσιο έλλειμμα $\rho_{D,T}$	Επιτόκια Δ / Χ $\rho_{i,\Delta/X}$	Δημόσιο έλλειμμα-πληθωρισ $\rho_{D,\Pi}$	Δημόσιο έλλειμμα-ανεργία $\rho_{D,U}$	Πληθωρισ-ανεργία $\rho_{\Pi,U}$	Δημόσιο έλλειμμα Ισοζ. Τρεχ. Συναλλ. $\rho_{D,CA}$	Δημόσιο έλλειμμα NX $\rho_{D,NX}$
1990-2000	-0,9364	0,8455				0,9477	0,5054	-0,5731	0,9525	-0,83	-0,8911	-0,372	0,165
1990-1993	-0,7333	0,3712				0,6709	-0,1599	-0,9419	0,3964	-0,59	-0,9686	-0,6053	0,821
1994-1997	-0,8285	0,9683				0,7432	0,9539	-0,553	0,8982	-0,799	-0,8687	0,5344	-0,08
1998-2000	-0,8660	0,8141				-0,8585	-0,866	0,9926	-0,592	-0,866	0,9157		-0,5
1991-2000			0,083	0,1463	-0,1915								
1994-2000			-0,386	-0,3849	-0,4191	0,8604	0,9773	0,6725	0,9318	-0,5538	-0,4024	0,5188	-0,188
1997-2000			-0,6536	-0,7684	-0,4177	0,6365	0,7614	0,9482	0,7141	0,455	0,911	-0,520	-0,373

Χρονική περίοδο	ΑΕΠ Δημόσιες δαπάνες $\rho_{AEP,G}$	ΑΕΠ Εγχώρια ζήτηση $\rho_{AEP,\text{εγχ.ζητ.}}$	Δημόσια έσοδα-Εγχώρια ζήτηση $\rho_{D,T\ \text{εγχ.ζητ.}}$	ΑΕΠ Δημόσια έσοδα $\rho_{AEP,T}$	ΑΕΠ Επένδυση $\rho_{AEP,I}$	ΑΕΠ Κατανάλωση $\rho_{AEP,C}$	Επένδυση Συσσωρ. κεφάλαιο $\rho_{I,K}$	Δημοσίες δαπάνες & συσσώρ. κεφαλαίου $\rho_{G,K}$	Ιδιωτική κατανάλ. Δημόσια καταναλ. $\rho_{PC,GC}$	Δημόσιο έλλειμμα Εθνική αποταμίευση $\rho_{D,S}$	Εθνική αποταμίευση Συσσώρ. κεφαλαίου $\rho_{S,K}$	Δ / Χ Εθνική αποταμίευση $\rho_{S,\Delta/X}$
1990-2000	-0,8259	-0,5589	0,4474	0,6490				-0,7846	-0,2519	-0,3143	0,9139	-0,4852
1990-1993	-0,999	0,7276	-0,723	-0,3714	0,872	0,95	0,999	-0,5635	-0,7697	0,2547	0,9163	-0,98
1994-1997	-0,9275	0,3609	0,7387	0,866	0,786	-0,148	0,999	-0,59	0,635	-0,163	0,099	-0,57
1998-2000	0,4163	-0,6186	-0,9449	0,327	-0,433		0,918	-0,91	-0,9912	0,838	0,996	-0,987
1991-2000					0,8317	0,6362	0,9942					
1994-2000	-0,9564	0,444	0,6511	0,9190	0,8658	0,5030	0,9881	-0,751	0,644	-0,7145	0,9463	-0,948
1997-2000	-0,5261	-0,1525	-0,6673	0,5888	0,459	-0,8268	0,9454	-0,9289	-0,261	-0,7344	0,998	-0,9798

3.3 Σύνοψη

Συνοπτικά, σχετικά με την δημοσιονομική πολιτική και τις επιδράσεις της στην ελληνική οικονομία στη δεκαετία του 1990 μπορούμε να πούμε τα εξής:

1) η δημοσιονομική εξυγίανση που συντελέστηκε κατά την δεκαετία του 1990 στην Ελλάδα οφείλεται κυρίως στην αύξηση των δημοσίων εσόδων, και λιγότερο στον περιορισμό των δημοσίων δαπανών ο οποίος άρχισε μετά το 1996
2) η πολιτική μείωσης των επιτοκίων συνέβαλε σε σημαντικό βαθμό στην πορεία της δημοσιονομικής εξυγίανσης όπως αυτή εκφράζεται με την μείωση του δημοσίου ελλείμματος και την μείωση πληρωμής τόκων, κυρίως από το 1994 και μετά. Η συμβολή των επιτοκίων στην αποκλιμάκωση του δημοσίου χρέους αρχίζει να γίνεται αισθητή μετά το 1997.
3) Η μείωση του δημοσίου ελλείμματος συνοδεύεται και υποβοηθάται σημαντικά από την πτώση του πληθωρισμού. Το κόστος όμως της ακολουθούμενης αντιπληθωριστικής πολιτικής φαίνεται να είναι σημαντικό έως και το 1997 όπως προκύπτει από τη αρνητική σημαντική συσχέτιση πληθωρισμού και ανεργίας.
4) Ο ρυθμός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας συσχετίζεται αρνητικά με τις δημόσιες δαπάνες και θετικά με τα δημόσια έσοδα καθ΄ όλη τη διάρκεια της δεκαετίας κυρίως όμως από το 1994 έως το 2000
5) Η αύξηση του ΑΕΠ οφείλεται κυρίως στην αύξηση της επενδυτικής δαπάνης η οποία με την σειρά της σχετίζεται θετικά με την συσσώρευση κεφαλαίου.
6) Παρατηρείται σημαντική αρνητική συσχέτιση μεταξύ δημοσίων δαπανών και συσσώρευσης κεφαλαίου.
7) Η αποκλιμάκωση του δημοσίου χρέους φαίνεται να επιδρά θετικά στο επίπεδο της εθνικής αποταμίευσης, η οποία με την σειρά της οδηγεί σε αύξηση της συσσώρευσης κεφαλαίου της ελληνικής οικονομίας.
8) Η δημόσια κατανάλωση δεν φαίνεται να εκτοπίζει την ιδιωτική κατανάλωση.
9) Οι μεταβολές της φορολογίας δεν επηρεάζουν την καταναλωτική δαπάνη και την εν γένει καταναλωτική συμπεριφορά.
10) Η μείωση του δημοσίου ελλείμματος δεν φαίνεται να έχει θετική επίδραση στη βελτίωση του ισοζυγίου πληρωμών και των καθαρών εξαγωγών της ελληνικής οικονομίας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Τα τελευταία χρόνια η δημοσιονομική πολιτική βρίσκεται στο επίκεντρο των συζητήσεων και του ενδιαφέροντος μεταξύ πολιτικών και οικονομολόγων. Στη μεγάλη πλειοψηφία των δημοκρατικών χωρών η βελτίωση της δημοσιονομικής κατάστασης – με τον περιορισμό των δημοσίων ελλειμμάτων και την αποκλιμάκωση του δημοσιονομικού χρέους – βρίσκεται στους πρωταρχικούς στόχους των κυβερνήσεων.

Παρόλα αυτά ο τρόπος και η κατεύθυνση της άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής είναι ένα από τα ζητήματα που προκαλούν μεγάλες διαφωνίες μεταξύ των οικονομολόγων.

Τα περισσότερα υποδείγματα δημοσιονομικής πολιτικής υιοθετούν την παραδοσιακή – συμβατική άποψη σύμφωνα με τη οποία, το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού οδηγεί σε χαμηλότερη εθνική αποταμίευση, σε χαμηλότερες επενδύσεις και σε έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου. Οι υποστηριχτές της συμβατικής άποψης συμπεραίνουν ότι τα δημόσια ελλείμματα επιβαρύνουν τις μελλοντικές γενεές.

Αντίθετα, οι υποστηριχτές της ρικαρντιανής άποψης για την δημοσιονομική πολιτική αντιμετωπίζουν με σκεπτικισμό την παραπάνω θέση και τονίζουν ότι η δημιουργία δημοσίου ελλείμματος απλώς αντικαθιστά τρέχοντες φόρους με μελλοντικούς, βασιζόμενοι στην υπόθεση του προνοητικού καταναλωτή, αποδυναμώνοντας έτσι τη άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής.

Άλλοι οικονομολόγοι θεωρούν το δημόσιο έλλειμμα ως ατελές μέτρο δημοσιονομικής πολιτικής αν και συμφωνούν ότι οι επιλογές της κυβέρνησης σχετικά με τους φόρους και τις δαπάνες έχουν σημαντικές επιδράσεις στην ευημερία διαφορετικών γενεών χωρίς όμως να συλλαμβάνει σωστά την ένταση των επιδράσεων.

Η θεωρητική διαμάχη μεταξύ συμβατικής και ρικαρντιανής προσέγγισης του δημοσιονομικού χρέους αποτελεί μια διαφωνία γύρω από την συμπεριφορά του καταναλωτή. Είναι δηλαδή οι καταναλωτές ορθολογικοί ή "μύωπες"; Αντιμετωπίζουν δεσμευτικούς περιορισμούς δανεισμού; Συνδέονται οικονομικά με τις επόμενες γενιές;

Στην Ελλάδα αρκετά από τα προβλήματα και τις ανεπάρκειες που ταλάνιζαν το δημοσιονομικό σύστημα κυρίως στο στάδιο της εφαρμογής συνεχίζουν ακόμη και σήμερα να προβληματίζουν και να αποτελούν πρωταρχικούς στόχους σχετικών πολιτικών.

Παρ΄ όλα αυτά ο τομέας των δημόσιων οικονομικών στην Ελλάδα παρουσίασε σημαντική και σταθερή βελτίωση κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας του 20ου αιώνα γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα την ένταξή της στην ΟΝΕ.

Στο νέο περιβάλλον που διαμορφώνεται δημιουργούνται νέες ευκαιρίες για αξιοποίηση αλλά και νέες υποχρεώσεις στις οποίες θα πρέπει να ανταποκριθεί με επιτυχία η οικονομική πολιτική που πλέον - μετά την απώλεια της αυτονομίας άσκησης εθνικής νομισματικής πολιτικής - στηρίζεται στην άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής.

Αν η δεκαετία που έληξε μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια περίοδος σταθεροποίησης της ελληνικής οικονομίας με κύριο επίτευγμα την δημοσιονομική προσαρμογή αντιπληθωριστικού προσανατολισμού, η δεκαετία που αρχίζει θα πρέπει να είναι περίοδος ταχύρυθμης ανάπτυξης και σταθερότητας .

Η δημοσιονομική εξυγίανση που επιτεύχθηκε την δεκαετία του 1990 στηριζόμενη κυρίως στην αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης θα πρέπει να συνεχιστεί και να στηριχθεί από εδώ και πέρα στον περιορισμό των δημοσίων δαπανών οι οποίες θα πρέπει να αναδιοργανωθούν έτσι ώστε να ενισχυθούν οι επενδύσεις σε κεφαλαιουχικό εξοπλισμό και σε ανθρώπινο κεφάλαιο, η έρευνα και η ανάπτυξη και οι ενεργές πολιτικές για την απασχόληση. Όσο για τις πηγές των εσόδων, χρειάζεται περαιτέρω διεύρυνση της φορολογικής βάσης η οποία να επιτρέψει την ακόμη μεγαλύτερη μείωση των φορολογικών συντελεστών γεγονός το οποίο θα συμβάλει με τη σειρά του στη μείωση της φοροδιαφυγής.

Η δημοσιονομική πολιτική λοιπόν καλείται πλέον αποκλειστικά να παίζει το ρόλο της σταθεροποίησης της ελληνικής οικονομίας, κινούμενη όμως εντός των αυστηρών πλαισίων του ΣΣΑ.

Με στόχο την συγκράτηση του πληθωρισμού και την μείωση του υψηλού δημοσιονομικού χρέους θα πρέπει να πλαισιωθεί από ένα περιβάλλον υψηλών ρυθμών ανάπτυξης το οποίο να αντισταθμίζει τις αρνητικές

δημοσιονομικές επιπτώσεις προερχόμενες κυρίως από την γήρανση του πληθυσμού που ασκεί πίεση στις δαπάνες για συντάξεις και υπηρεσίες υγείας.

Όλα τα παραπάνω απαιτούν κατ΄ αρχήν ριζικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις τόσο στη δημοσιονομική πολιτική , όσο και στις αγορές εργασίες, αγαθών και κεφαλαίου, που θα πρέπει να πραγματοποιηθούν σε κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των κοινωνικών εταίρων και του κράτους καλλιεργώντας έτσι περιβάλλον θετικών προσδοκιών με πολλαπλασιαστικές και επιταχυντικές επιδράσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ- ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

1. Roger A. Arnold, Economics 4th Edition
2. Jeffrey D. Sachs - Felipe Larrain B. Macroeconomics In The Global Economy
3. Gregory N. Mankiw, Μακροοικονομική θεωρία, Gutenberg Αθήνα 1997
4. Θ. Λιάνος – Θ. Μπένος, Μακροοικονομική Ανάλυση και Δημοσιονομική Πολιτική, 1992
5. Douglas W. Elmendorf – N. Gregory Mankiw, Government Debt,1999, Elsevier Science B.V.
6. Γκιούρας Αθαν. Φορολογία και Πολιτική , Αθήνα 2000
7. Barro, R. J (1987), "Government spending, interest rates, prices and budget deficits in the U.K. 1701-1918", Journal of Monetary Economics 20: 221-247
8. Evans. P. (1987b) , " Do budget deficits raise nominal interest rates ? Evidence from six countries ", Journal of Monetary Economics. 20:281-300
9. Graham F.C (1995) "Government debt, government spending, and private sector behavior; comment" American Economic Review 85: 1348-1356
10. Kormendi R.C and P. Meguire (1986) " Government debt, government spending and private sector behavior : reply ", American Economic Review 76: 1180-1187
11. Poterba, J.M (1988) "Are consumers forward – looking? Evidence from fiscal experiments ", American Economic Review 78: 413-418
12. Modigliani F. and A. Sterling (1990), "Government debt, government spending and private sector behavior : a further comment", American Economic Review 80 : 600-603
13. Evans P (1985), "Do large deficits produce high interest rates?, American Economic Review 75:68-87
14. Εισηγητικές Εκθέσεις Κρατικού Προϋπολογισμού (οικονομικών ετών 1996-2001)
15. Οικονομικά Δελτία, Τράπεζα της Ελλάδος, 2001

16. European Economy (European Commission Directorate – general for Economic and financial Affairs), Convergence Report 1998

- ΑΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ:

1) Ηλεκτρονική Διεύθυνση του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών της Ελλάδας : www. ypetho.gr
2) Ηλεκτρονική Διεύθυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης : www.eu.int
3) Ηλεκτρονική Διεύθυνση της Τράπεζας της Ελλάδος: www.bag.gr